

5 december

Debatter m. m.

Fredagen den 5 december

	Sid.
Svar på fråga av herr Gustavsson i Alvesta ang. bestämmelserna om näringsbidrag och familjebidrag åt värnpliktiga	3
Svar på interpellationer av:	
herr Svensson i Kungälv ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna	3
herr Lothigius ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system	3
Svar på frågor av:	
fru Sandström ang. reglerande av sommarstugeägares lägenhetsarrenden	25
herr Wahrendorff i anledning av kommenderingen av landsortspoliser till tjänstgöring i Stockholm	26
herr Björkänge ang. åtgärder mot försäljning av stiletter	28
Svar på interpellationer av:	
herr Ohlin ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.	30
herr Braconier ang. sjögränsernas utsträckning m. m.	54
herr Rimmerfors ang. behandlingen av anhöriga till ungerska medborgare som i samband med revolten i Ungern fångslats eller avrättats	56
Svar på fråga av herr Lindahl ang. en redogörelse för vidtagna och planerade åtgärder mot arbetslösheten	57

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
fru Lindskog ang. åtgärder för att tillgodose de partiellt arbetsföras och den äldre arbetskraftens behov i nuvarande kärva situation på arbetsmarknaden	61
herr Fälldin ang. statsbidrag till röjningsarbeten som utföras av enskild skogsägare	66
herr Haglund ang. de mindre inkomsttagarnas bostadskostnader . .	70
Svar på fråga av fröken Vinge ang. framläggande av lagförslag om rätten till släktnamn	73
Svar på interpellationer av:	
herr Lundmark ang. framläggandet av proposition om revidering av vattenlagen	75
herr Fröding ang. handläggningen av ersättningsfrågor enligt lagen om allmänna vägar	77
fröken Vinge ang. åtgärder för att få till stånd en skolstatistik, som tillgodoser det moderna samhällets krav	80

Fredagen den 5 december

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 28 nästlidna november.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas att riksdagsman Olov Rylander på grund av övre luftvägsinfektion med feber anbefallts avhållsamhet från arbete i minst 1 vecka.

Västerås 2/12 1958

Thord Ericsson
leg. läk.

Herr Rylander beviljades ledighet från riksdagsgörömlen från och med den 2 innevarande månad tills vidare.

§ 3

Svar på fråga ang. bestämmelserna om näringsbidrag och familjebidrag åt värnpliktiga

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Rune Gustavsson i Alvesta har frågat mig om förslag angående ändrade bestämmelser för näringsbidrag och familjebidrag åt till värnpliktstjänstgöring inkallade och deras familjer kan förväntas innevarande år från 1954 års värnpliktsavlöningsutredning och om jag har för avsikt att på grundval därav framlägga proposition till nästa års riksdag.

Enligt vad jag inhämtat räknar värnpliktsavlöningsutredningen med att före 1958 års utgång kunna avlämna betänkande avseende bland annat de i frågan berörda bidragsformerna. Innan jag

haft tillfälle att taga del av utredningens förslag och detta remissbehandlats är det helt naturligt inte möjligt för mig att bedöma huruvida och när någon proposition i ämnet skall kunna framläggas.

Härpå anförde

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra ett tack för svaret på min fråga. Jag är tacksam för att denna utredning, som vi länge väntat på, nu kommer till ett resultat, och jag hoppas också att statsrådet på allt sätt medverkar till att proposition kan läggas fram här i riksdagen så fort som möjligt. De nuvarande förhållandena är uppenbart orättvisa mot företagare och särskilt mot jordbrukare, eftersom inkallelserna till beredskapstjänst ofta sammanfaller med vårbruk och skörd. Jag ber därför än en gång att få tacka för svaret, och jag hoppas på att frågan får en snar behandling och att vi kan få förhållandena ändrade.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru LINDSTRÖM, som yttrade:

Herr talman! Herr Svensson i Kungälv har frågat statsministern, om rege-

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

ringen är villig att på allvar undersöka de ekonomiska möjligheterna till ett vidare och väsentligt större svenskt bistånd till de s. k. underutvecklade länderna och i så fall i vilka former och under vilka förutsättningar regeringen ämnar föreslå sådan hjälp.

Vidare har herr Lothigius frågat mig, om jag vill lämna kammaren en redogörelse för regeringens planer på längre sikt och i avseende på den närmaste tiden i fråga om de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system.

Då båda dessa interpellationer berör ett och samma ämnesområde, har det ansetts lämpligt att besvara dem samtidigt. Statsministern har därvid uppdragit åt mig att svara även på den till honom riktade frågan.

Med anledning härav vill jag meddela följande.

Opinionen till förmån för en större svensk aktivitet på den internationella hjälpens område har på senare tid ökat påtagligt inom alla folkgrupper — föreliggande interpellationer är ett av många uttryck för detta växande intresse. Skillnaderna i levnadsstandard mellan högt industrialiserade länder av vår egen typ och de huvudsakligen råvaruproducerande länder, som utgör majoriteten av jordens stater, har blivit så iögonfallande, att både det sociala samvetet och det ekonomiska förnuftet reagerar med krav på snara åtgärder för att minska klyftorna i levnadsnivån. Problemet har särskilt accentuerats under de senaste åren, som inte medfört det framåtskridande man hoppats på utan snarare en kräftgång i de underutvecklade ländernas ekonomi, sedd i förhållande till det växande välståndet i tekniskt högtstående länder. Enbart de fallande råvarupriserna under den senaste recessionen och systerstaternas värdlösheter i USA och

Västeuropa har sålunda på aderton månader berövat de underutvecklade länderna lika mycket i handelsinkomster som vad den internationella hjälpen i kapitalgåvor, lån och tekniskt bistånd totalt uppgått till under samma tid. Det är därför naturligt, att detta väldiga problemkomplex på sistone kommit att stå i brännpunkten för programdiskussionerna i flera av de internationella organ, där också Sverige är medlem, och att de svenska insatserna i stor utsträckning bestämmas och kommer att bestämmas av beslut som fattas i dessa internationella organ.

I arbetet för en bättre ekonomisk balans mellan jordens länder deltar Sverige f. n. dels genom bidrag till Förenta Nationernas tekniska biståndsverksamhet, dels genom sitt medlemskap i Internationella återuppbyggnadsbanken och Internationella finansinstitutet med därav följande ekonomiska förpliktelser. Dessutom görs vid sidan härom direkta svenska insatser i vissa länder, varvid statsmedel jämte privata insamlingsmedel genom Centralkommittén för tekniskt bistånd till underutvecklade områden används för utbildnings- och hälsovårdsändamål — såsom yrkesskolor, sjukhus, kurs- och stipendiatverksamhet. Frågan om ökade svenska insatser för de underutvecklade länderna och planläggningen av sådana insatser bör ses mot bakgrund av vad Sverige hittills utträttat på detta område och de erfarenheter, som utvunnits därur.

Vårt bidrag till FN:s tekniska biståndsprogram, det s. k. »Utvidgade programmet», har i innevarande års budget upptagits till 4,5 milj. kronor. Under senare år har detta bidrag ökat successivt i relation till den totala ökningen av programmet, som 1957 omfattade hjälpprojekt till en beräknad kostnad av 31 milj. doll. Även en del av den svenska medlemsavgiften till FN användes för övrigt i FN:s reguljära

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

tekniska biståndsverksamhet. Det svenska bidraget, som nu utgör ca $2\frac{1}{4}$ % av FN:s samlade insatser för teknisk hjälp, kan förefalla ringa. Om det bedömes i förhållande till givarländernas folkmängd och beräknas per invånare, kommer dock Sverige relativt högt på bidragsskalan, nämligen som nr 4 av 80-talet bidragsländer. Vi har naturligtvis ingen anledning att vara tillfredsställda med detta, lika litet som mottagarländerna är tillfreds med omfånget av det totala bistånd som bjuds dem. De senaste årens debatter i FN:s ekonomiska utskott har karakteriserats av de underutvecklade ländernas ihärdigt upprepade och alltmer intensifierade krav på teknisk och ekonomisk hjälp av en storlek, vida över de hittillsvarande FN-programmens resurser. Drömmen om en internationell halvmiljarddollar-fond för investeringshjälp i form av kapitalgävor och långfristiga lån till låg ränta har under dessa år smultit ner till en kompromissprodukt, som under namn av »Special project Fund» inrättas fr. o. m. 1959. Den nya fonden skall främst användas för forskning och planläggning i det ekonomiska utvecklingsarbetets tjänst, men också för modellanläggningar och därmed viss kapitalhjälp åt underutvecklade länder. Enligt den nya fondens stadgar siktas på en ekonomisk ram för verksamheten av 100 milj. dollar årligen. Här liksom i FN:s nuvarande tekniska biståndsprogram tillämpar USA sin »matching»-princip, d. v. s. USA-bidraget sättes till en viss procent av alla övriga bidrags sammanlagda värde. Med ledning av Sveriges bidragsandel i FN:s hittillsvarande program för teknisk hjälp har vårt bidrag till den nya fonden beräknats till ca 10 milj. kronor. Sammanlagt för de båda verksamheterna bör det svenska bidraget uppgå till 15 milj. kronor under budgetåret 1958/59, ett belopp som också den svenska regeringen ställt i ut-

sikt på den bidragskonferens, som ägde rum i New York den 16 oktober — givetvis med förbehåll för riksdagens godkännande.

Då man i den diskussion i ämnet, som pågår, ofta rör sig med mångdubbelt större krav på svensk offervilja, bör det nog här påpekas, att även om FN skulle kunna nyttiggöra ett vida större svenskt gåvobelopp och göra detta lättare än vad vi själva skulle kunna göra i vår egen bilaterala hjälpverksamhet, som skall beröras närmare i det följande, så är det långt ifrån säkert, att en generös demonstration i form av ett bidrag, som vore vida större än övriga FN-medlemmars, skulle komma att påverka dessa till en motsvarande ökad insats och därmed befrämja en allmän utvidgning av det tekniska biståndsprogrammet. Det stora svenska engångsbidraget till flyktingkommissariens härömrådet utlöste ingen kedjereaktion. Och när den amerikanska »matching»-principen ofta utgör en verkningsfull press på andra FN-stater vid indrivning av utlovade men eftersläpande bidrag, så betyder det också, att om någon ensstaka stats andel skulle ökas så kraftigt, att den utfyllde den nödvändiga »matching»-summan, komme betalningsviljan hos mindre nogräknade stater att snarare slappna än spurras. Därmed inte sagt, att inte Sverige och med Sverige jämförliga länder genom en stegvis höjning av sina bidrag — såsom nu sker — skulle kunna påverka och efter hand dra med sig den allmänna bidragsnivån i en stigning uppåt. Sveriges bidrag till tekniskt bistånd genom FN:s förmedling kommer alltså fr. o. m. nästa budgetår, om riksdagen lämnar sin benägna medverkan, att bli drygt tre gånger större än nu.

Då den svenska regeringen är beredd att på detta sätt stödja en vidgad teknisk hjälpverksamhet i FN:s regi, är det i överensstämmelse med vår gamla upp-

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

fattning om den multilaterala hjälpens värde och i vissa fall överlägsenhet över den bilaterala. Både politiska och praktiska synpunkter är här involverade. Ett starkt skäl till förmån för tekniskt och ekonomiskt bistånd genom FN är mottagarländernas egen hållning till denna hjälp. Så starkt har de känt och så ofta uttalat sitt behov av ett bistånd, som inte gör dem politiskt beroende åt något håll, att tiden nu blivit mogen för en enhällig deklaration av FN:s generalförsamling om oavhängighetsprincipen i multilateral bidragsverksamhet. I den nya specialfondens stadgar betonas sålunda, att »det bistånd specialfonden lämnar får inte bli ett medel för främmande ekonomisk och politisk inblandning i vederbörande lands inre angelägenheter och får inte åtföljas av några villkor av politisk natur». Även om de svenska bilaterala insatserna aldrig berörts av några misstankar om inblandningssyften, har erfarenheten visat vilket ömtåligt arbete det är att organisera hjälpkationer i ett annat land och hur det kräver stora fonder tålmod och takt, när ett avtal skall omsättas i praktiken och olika tolkningar och synsätt gör sig gällande. Dessutom är de praktiska svårigheterna många, när man skall knyta samman behov och önskemål i ett tekniskt mindre utvecklat land med de pekuniära och personliga resurser, som vi i Sverige förfogar över för ändamålet. Även om dessa resurser skulle vidgas, är varje projekt en mycket tidskrävande uppgift, och Sveriges möjligheter är starkt begränsade att inom rimlig tid omsätta i nyttigheter — såsom kunskaper, teknisk utrustning o. d. — eventuella anslagsmedel av någon större storleksordning. Emellertid har en bilateral hjälpverksamhet sitt stora värde genom att åskådliggöra för den svenska allmänheten det tekniska biståndets idé och väcka, respektive hålla intresset vid

makt för den FN:s biståndsverksamhet, vars resultat förefallit mera avlägsna och obekanta. En direkt svensk biståndsverksamhet är alltså ett önskvärt komplement till den multilaterala FN-hjälpen nu och i fortsättningen. Till Centralkommitténs för tekniskt bistånd administration och verksamhet har i innevarande års budget upptagits 1 835 000 kronor. Jämte insamlingsmedel ger detta centralkommittén ett belopp av i runt tal 3 miljoner kronor om året att röra sig med. Verksamheten, som startade år 1952, har nu passerat experimentstadiet, och det börjar bli möjligt att sortera och summera erfarenheterna. Kommittén har därför på sitt årsmöte den 24 november detta år beslutat att på grundval av dessa erfarenheter utreda och noggrant pröva formerna för det fortsatta bilaterala biståndet. Denna utredning på centralkommitténs initiativ torde i sinom tid kunna ge statsmakterna värdefulla uppslag för planeringen av den framtida bilaterala biståndsverksamheten.

I bilateral hjälpverksamhet finns givetvis stort utrymme för privat offervilja. Jag vill gärna i detta sammanhang vitsorda betydelsen av att det vid sidan om statens engagemang i den internationella hjälpverksamheten finns en privat insamlingsverksamhet lik Centralkommitténs Sverige-Hjälper-insamling häromåret, Missionsförbundets regelbundna frivilliga insamlingar och Kooperativa förbundets senaste samlingsinitiativ för att nämna några av de kanaler, varigenom gävomedel tillföres behövande länder för sjukhus, skolor m. m. Sådana insamlingar utgör nämligen inte bara en värdefull inteckning i menig mans intresse och medkänsla utan är också på olika sätt ägnade att bygga upp förståelsen även för de offer, som för samma eller liknande ändamål utkräves över skattsedeln.

Här har redan erinrats om de under-

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

utvecklade ländernas eftersläpning inom världsekonomin, otillräckliga industrialisering och underlägsenhet i handelsutbytet. Även där tillgången på naturrikedomar och arbetskraft är god eller riklig, hindras en produktivitetsökning av den svåra kapitalbrist, som dessa länder i allmänhet lider av. Det faktum att mer än $\frac{9}{10}$ av deras export till industriländerna består av lågprissatta tropiska födoämnen och råmaterial påverkar vice versa även avsättningsmöjligheterna på dessa länder av industriländernas egna exportprodukter. Importförbud och importregleringar blir allt oftare det försvar för sin ekonomi, som de underutvecklade länderna nödgas tillgripa. För exporten av kapitalvaror till köpsvaga länder har å andra sidan bristen på exportkrediter blivit allt känbarare. Frågan om ökade exportkreditgarantier har därför också berörts i debatten om svenska insatser för underutvecklade länder. Regeringen har sedan åtskillig tid haft sin uppmärksamhet riktad på de problem, som den svenska exportindustrin ställs inför till följd av de ökade kreditanspråken. Närmast i exportstimulerande syfte och med tanke på konjunkturavmattningstendenserna här hemma föreslog regeringen i somras och beslöt därefter riksdagen en högst väsentlig utökning av den garantiram inom vilken exportkreditnämnden har att röra sig, nämligen från 300 till 600 milj. kronor. Även de underutvecklade ländernas ökade kreditbehov fanns då i blickfältet. Såsom anmäldes i proposition B 36 om den sålunda vidgade garantiramen har det uppdragits åt exportkreditnämnden att göra en utredning beträffande riktlinjerna för nämndens verksamhet i syfte att anpassa denna till nu rådande kärvare exportläge.

Huvudsyftet med den statliga garanti-verksamheten på detta område har varit att stödja svensk export ur ren kom-

mersiell synpunkt. Exporten till stabila och valutastarka marknader, där goda framtidsutsikter föreligger, har därvid tillmätts särskild vikt. Sådan export har behandlats gynnsammare, t. ex. med tillämpning av högre garantiprocent-satser. Trots detta är exportkreditnämndens verksamhet rätt starkt koncentrerad till de valutasvaga marknaderna. Detta sammanhänger naturligtvis främst med att exportörerna själva tar på sig de risker som kan vara förenade med kreditexport exempelvis till Västευropa och dollarområdet. När det gäller länder, där svårigheterna med hemtagande av fordringar bedömts större — vilket ju oftast är fallet med de s. k. underutvecklade länderna — och där exportörernas egna möjligheter att bedöma riskerna är mindre, har det tätt sig naturligt att hänvända sig till exportkreditnämnden för försäkring av fordringarna. Den export det här är fråga om avser ju dessutom ofta investeringsvaror, för vilka långa betalningsterminer tillämpas. I detta sammanhang kan nämnas att kreditgarantier kan utställas inte bara för export av varor utan även exempelvis för entreprenadarbeten och teknisk konsulterande verksamhet — ett slags tekniskt bistånd alltså. Den statliga garantiverksamheten på detta område har därför ostridigt haft en gynnsam effekt på vår industris möjligheter att medverka i den pågående uppbyggnaden av näringslivet i dessa länder.

I vilken utsträckning exporten till underutvecklade länder kan ytterligare underlättas genom exportkreditgarantier kan inte överblickas förrän resultatet av den inom exportkreditnämnden pågående översynen föreligger. Enligt vad jag inhämtat kommer nämnden inom kort att överlämna sin utredning till handelsdepartementet. Utredningen blir därefter föremål för remiss och torde i sinom tid komma att i vederbörlig ordning redovisas för riksdagen.

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

Av naturliga skäl kan icke nu redogöras för utredningsresultatet. Så mycket kan dock sägas, att nya regler kommer att föreslås, som väsentligt stärker garanti-givningens värde för exportören. Jag vill avslutningsvis tillägga, att även om den statliga exportkreditgarantivningen utvidgas och stärkes, det ändå ankommer på exportören att själv ordna finansieringen av krediterna och att han dessutom får vara beredd att själv bära viss del av kreditrisken. Svårigheterna härvidlag är naturligtvis särskilt framträdande när det gäller de långsiktiga krediterna.

Här sades nyss att vi från svensk sida bör vara angelägna om att den tekniska biståndsverksamheten såväl som annan hjälpverksamhet till förmån för de underutvecklade länderna så mycket som möjligt kanaliseras genom de internationella organ, som har upprättats för ändamålet. I detta sammanhang faller det sig naturligt att peka på de svenska insatserna i t. ex. internationella återuppbyggnadsbanken, i vars styrelse och direktion Sverige f. n. är representant. I denna bank har Sverige åtagit sig att svara för 100 milj. dollar, d. v. s. över en halv miljard kronor. Ca 100 milj. kronor därav är avsedda för direkt utlåning och resten — ca 400 milj. kronor — tjänar såsom säkerhet för bankens samlade engagemang. F. n. pågår diskussioner inom banken om en ökning av medlemsländernas insatser. Det återstår ännu att se huruvida de förslag, som är att vänta under de närmaste månaderna, kommer att ställa nya ekonomiska anspråk på medlemsländerna och därmed också på Sverige.

IFC, det internationella finansinstitutet, som häromåret inrättades i anslutning till världsbanken, har även till syfte att lämna lån till länder som är stadda i utveckling. Dessa lån lämnas, i motsats till världsbankslånen, utan regeringsgaranti. Finansinstitutet kom-

pletterar härigenom på ett värdefullt sätt världsbanken. Även i IFC är Sverige medlem. Vi har där tecknat 1,1 milj. dollar eller ca 5,7 milj. kronor.

Av den översikt jag här lämnat framgår alltså, att Sverige på åtskilliga områden deltar aktivt i försöken att hejda de underutvecklade ländernas allt större ekonomiska eftersläpning och att vända trenden mot en accelererad utveckling framåt i stället. Där de internationella organen för detta ändamål ställer anspråk på vår medverkan, har vi solidariskt lämnat en sådan medverkan i förhållande till vår ekonomiska bärkraft och vår position i kretsen av stora och små stater. Vi är beredda att göra detta även fortsättningsvis. För en bedömning av våra framtida rent bilaterala insatser — tekniskt bistånd genom Centralkommittén, exportkreditgarantier o. d. — får man avvakta resultaten av de nyssnämnda båda utredningarna.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellanternas frågor.

Vidare anförde:

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet fru Lindström få framföra mitt tack för svaret på min interpellation. Den senaste tidens intensifierade debatt i press och radio om vår hjälp till de s. k. underutvecklade länderna talar för att det finns ett djupt och allvarligt intresse, och detta synes tillta allteftersom kunskapen om vår trasiga värld ökar. Ingen kan då oberörd gå förbi den nöd och det elände som råder.

Det huvudsakliga syftet med min interpellation var att få höra regeringens planer i detta avseende, något som jag tyckte skulle vara värdefullt. Jag tänkte mig tidigare möjligheten av en parlamentarisk kommitté, som punkt för punkt kunde peka på åtgärder som

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

Sverige skulle kunna vidta. Nu ser jag emellertid av svaret, att Centralkommittén för tekniskt bistånd så sent som den 24 november i år tillsatt en utredning med ungefär samma syfte. Jag tror att detta är utomordentligt värdefullt. Hjälpen måste vara väl förberedd, och det är viktigt att man från statsmakternas sida har vissa riktlinjer att följa.

I viss mån fick jag ett konkret svar på min interpellation då det för några månader sedan meddelades i pressen att Sveriges insats skulle ungefär tredubblas, under förutsättning att riksdagen skulle godkänna detta. Jag tror att regeringen har en utbredd opinion bakom sig i detta hänseende.

Statsrådet framhåller i sitt svar, att den svenska hjälpen huvudsakligen bör gå över FN, och antyder, att en bilateral hjälp lätt kan misstänkas vara förknippad med vissa biavsikter. Detta är naturligtvis till en del riktigt. Skall man i någon mån lyckas komma till rätta med detta gigantiska problem, så bör det ske via FN. Endast en samlad insats av världens nationer kan lösa fattigdomens och nödens oerhörda problem i dag och i framtiden. Här bör Sverige givetvis vara ett föregångsland.

Statsrådet är emellertid rädd för att en ökad insats från Sveriges sida endast innebär, att andra länder knappar in på sina bidrag i den multilaterala hjälpverksamheten. Det vore givetvis beklagligt om så skulle ske, men frågan är vilka länder som skulle knappa in. Enligt den statistik som Svenska institutet upprättat svarar följande tolv stater för 85 procent av de samlade bidragen: USA, England, Kanada, Frankrike, Holland, Sovjet, Västtyskland, Brasilien, Sverige, Danmark, Australien och Indien. Återstår 15 procent, d. v. s. lika mycket som administrationskostnaderna, kommer i huvudsak från sådana länder som själva är

mottagare. Huvudparten av de tolv nationer som svarar för de 85 procenten är väl ändock sådana som har ett positivt intresse och är beredda att ge sin del av bidraget, även om Sverige höjer sitt.

Det land som lämnar det största bidraget, nämligen USA, avväger såsom statsrådet framhölj sitt bidrag efter den s. k. matchingprincipen, som innebär att bidraget står i viss proportion till vad andra länder sammanlagt ger. Det kan naturligtvis föra med sig olyckliga konsekvenser. År 1957 fullgjorde t. ex. vissa länder inte sina förpliktelser enligt avtalet, och det hade till följd, enligt vad jag vet, att cirka 400 000 dollar från USA liksom frös inne. Om Sverige här retroaktivt skulle kunna fylla ut det belopp på cirka 2 miljoner kronor som saknas, skulle det, tänker jag mig, till omedelbar följd ha att bidraget till de s. k. underutvecklade länderna komme att ökas med 4 miljoner kronor.

Principen att Sveriges bidrag huvudsakligast bör gå via FN rymmer emellertid stora problem. Opinionsen talar i dag för en betydligt ökad insats från Sveriges sida. Olika storlekar på denna insats har nämnts, och jag skall inte dröja vid den saken, men om vi skall vänta på beslut och åtgärder via FN, lär det dröja innan denna opinion kan känna sig i någon mån tillfredsställd.

Min mening är alltså att Sverige i större utsträckning än hittills bör gå den bilaterala vägen och lämna hjälp direkt. Det är ju ingenting som hindrar att FN senare övertar det svenska initiativet och den svenska insatsen.

Den bilaterala hjälpen har också rent psykologiskt sina fördelar. Allmänheten kan få konkret besked om vad som händer, och det blir, såsom statsrådet mycket riktigt påpekar, en värdefull insats i menige mans intresse. Jag kan själv villna om det stora intresset långt

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

inne i de djupa leden inom våra kristna samfund, där det i flera decennier varit så att t. ex. Kongo, som visserligen ligger geografiskt långt borta, ändå legat så nära i fantasiens värld. Det är detta djupa intresse som gör, att man i all tysthet kan samla in ungefär 25 miljoner kronor om året, av vilka, inom parentes sagt, huvudparten går till skolor och sjukhus.

Jag tror att den vägen bör beträdas också av staten. Sverige kan väl inte gärna misstänkas för några imperialistiska intressen. Jag tror också man borde söka få till stånd ett samarbete mellan länder som är oss närstående i detta hänseende — jag tänker då framför allt på de övriga nordiska länderna, och vid Nordiska rådets möte i år förelåg en motion som gick ut ungefär på den saken.

För mig personligen står det klart att hjälpen måste lämnas så, att den verkligen kommer de människor till del som behöver den. I vissa av dessa länder, som vi här talar om, råder en mycket ojämn egendoms- och inkomstfördelning; djupaste nöd och största rikedom lever sida vid sida. Hjälpen kan ju här, om man inte ser upp, vidga klyftorna i stället för att minska dem. Det är klart att det bästa som kan ske här är att samhället omdanas, men på den punkten kan vi i Sverige inte göra så mycket.

Men det är en annan sak som i detta sammanhang kommer in i bilden. Som alternativ står för människorna i många av de s. k. underutvecklade länderna det rådande systemet eller kommunismen. Vid djupaste nöd frågar inte människorna så mycket om styrelsesättet är demokrati eller diktatur. De frågar efter bröd. Kommunismen blir det enda alternativ som står till buds för dem som vill ha en ändring till stånd, och kommunismen blir på det sättet en verklig världsfara.

I det här sammanhanget skulle jag, herr talman, vilja trycka på ett ökat studieutbyte. Vi har i Sverige en solid fackföreningsrörelse, vi har ett högtstående näringsliv och en förhållandevis väl utvecklad demokrati, och jag är övertygad om att vi i all ödmjukhet har en hel del att förmedla till de krafter i dessa länder som står i framåtskridandets tjänst, samtidigt som vi naturligtvis har mycket att lära av dem. Detta är ett så viktigt område, att man bör undersöka möjligheterna till att ge denna verksamhet betydligt ökade resurser.

I andra sammanhang, herr talman, brukar man från denna talarstol upplysa om vad som har hänt medan minuterna har gått. Låt mig få anföra följande.

Det föds i världen ungefär 200 000 barn per dygn. Tre fjärdedelar eller 150 000 föds i s. k. underutvecklade länder. Det blir ungefär 100 barn varje minut i dessa länder. Vi har nu hållit på här i 30 minuter, och alltså har det fötts 3 000 barn under den tid som statsrådet och jag har talat här. Flertalet av dessa barn når inte upp till mer än 35 år, som är medelåldern där, medan medelåldern hos oss är ungefär 70 år. I Iran dör vartannat barn innan det fyllt ett år, medan siffran hos oss är 2 procent. Flertalet av dessa barn kommer aldrig att äta sig mätta, och många kommer att dö av svält. Flertalet kommer hela sitt liv att vara sjuka, och få av dem kommer någonsin att lära sig att skriva eller läsa.

Herr talman! Sverige är en liten nation. Ingen skall väl inbilla sig att vi ensamma kan lösa de gigantiska världsproblemen, men vår tradition, vår frihet, vår långa fred och vår höga levnadsstandard medför vissa förpliktelser. Vi är ändå en rik nation, en rikemansklass i förhållande till de flesta länder i världen. Vår insats, som

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

väl nästa år kommer att bli något över två kronor per år och person, måste på varje människa göra ett pinsamt intryck och stämma till allvarlig själv-rannsakan. Internationell förståelse och solidaritet över gränserna är den enda rätta konsekvensen av ett socialistiskt, humanitärt och kristet tänkesätt.

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för den del av svaret som tillkommer mig. Jag har ställt mina frågor, som intresserad lekman, på ett område som blivit alltmer aktuellt men som för en lekman blir allt svårare att bedöma.

Det är inte så mycket de vägar denna hjälp vandrar ut på som här är huvudintresset för mig. Det är ju svårt nog att hålla reda på dem. Det går, om man gör sig litet möda, att genom tidningspress och uppgifter från handelsdepartementet o. s. v. samla ihop uppgifter om dem. Nej, vad som är av intresse härvidlag är att få veta, om regeringen har en bestämd målsättning och om det finns en plan för vårt handlande.

Jag har fått en kartläggning av hur denna hjälp bedrivs. I och för sig är det ett lovligt aktstycke, som andas förståelse och intresse för problemen. Jag vet att statsrådet Lindström besjålas av intresse för dessa problem. Men riksdagen har enligt min mening inte fått någon ordentlig plan på vare sig kortare eller längre sikt.

Det svar som skulle beröra mina frågor i interpellationen är i huvudsak avfärdat med hänvisning till två utredningar. Den ena har gjorts av Centralkommittén för tekniskt bistånd, vilken kommitté tillsattes så sent som den 24 november i år, alltså en och en halv månad efter det att jag framställt min interpellation. Den andra utredningen pågår för närvarande inom exportkreditnämnden. Det är väl inte så att dessa undersökningar ger svar på alla de frå-

gor, vilka sammanhänger med planerna på kortare eller längre sikt. Det är en hel mängd frågor som här måste göras för att man skall få klarhet.

Först skulle jag vilja säga att jag är ense med statsrådet om nödvändigheten av att man allt mer intresserar sig för dessa frågor. Det är nödvändigt att skapa en opinion, men det är emellertid lättare att skapa en sådan, om människorna vet att det finns en bestämd och god planering.

Statsrådet Lindström har angivit varför vi ger denna hjälp, men jag skulle vilja tillägga att ett klagörande borde komma från regeringsbänken att denna hjälp också göres för att hos dessa länder skapa en förståelse för de grundläggande demokratiska principer, som vi betraktar som nödvändiga för en verklig samlevnad. Detta är så mycket viktigare som just dessa länder står under påtryckningar från totalitära stater och eftersom det förekommer en ganska extrem nationalism hos dem. Man måste vara rätt stor egoist och sakna realistisk framtidsblick, om man inte erkänner behovet av att tillsammans med andra länder hjälpa till att rusta upp de socialt och ekonomiskt efterblivna. Sverige har i detta sammanhang stora möjligheter att göra sig gällande. Inte så att vi ekonomiskt kan satsa mer än många andra. Utvecklingen här i landet pekar just nu i en annan riktning; vi har egna bekymmer att brottas med. Men vi har i likhet med en del andra länder större förutsättningar att lämna hjälp utan att den upptages med mistänksamhet av mottagaren. Med detta har jag icke velat yppa ens ett spår av mistänksamhet mot något annat land i dess ärliga syfte. Inte en gång en riksdagsman har rätt att göra det.

Det måste väl vara riktigt att innan man i FN uttalar sig för en höjning av hjälpsbeloppen på åtskilliga miljoner, den beviljande instansen, riksdagen, får

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

klart för sig den framtida planläggningen. Så har inte skett. 15 miljoner kronor låter i och för sig inte mycket med tanke på alla de uttalanden som i högtidliga sammanhang gjorts av regeringsmedlemmar, partiledare, fackföreningsrörelse och kooperation. Men skall vi göra en kraftig höjning, skall vi komma ihåg att vi faktiskt redan nu har in-tecknat för egna behov den närmaste tidens hela produktionsökning. Och vad vi då måste göra, det är att fråga oss själva, och hänvisa riksdagen till att i god tid bestämma vad det är vi skall avstå ifrån och som samhället anser mindre angeläget. Därför är det, menar jag, ytterst angeläget att finna metoder, som från våra utgångspunkter kan vara lättare att praktiskt genomföra och som till på köpet kan bli en tillgång för vårt produktionsliv.

Här är alltså inte bara fråga om en moralisk förpliktelse utan om att tillgodose ett dubbelsidigt intresse. Metoder, som skingrar nationella komplex, är det som håller längst.

Det har i den allmänna debatten tidigare påtalats att under utveckling varande länder i Sydamerika numera utgör några av de bästa marknader för svensk industri. Vi har alltså erfarenheter av att sådana länder blivit en exportbefrämjande och även välståndsfrämjande faktor för vårt land. Det är ingen krass och omoralisk syn. Jag tror det i längden bäst vidmakthåller och utvecklar vänskapen att se det på det viset. Därför tror jag på exportkrediternas betydelse.

Det var naturligtvis ett riktigt förfarande i somras när vi beslöt att höja garantiramen från 300 till 600 miljoner. Men enligt vad som sades i debatten i somras skulle riksbanksfullmäktige ha uttalat, att dessa utökade krediter ej finge användas till icke solventa köpare. Departementschefen ansåg sig då ej kunna ta ställning till detta.

Gunnar Heckscher meddelade att utskottet hade fått besked om att krediterna främst skulle placeras hos de s. k. underutvecklade länderna och vissa öststater. Statsrådet Lindström säger i svaret, att det uppdragits åt exportkreditnämnden att göra en utredning beträffande riktlinjerna för nämndens verksamhet i syfte att anpassa denna till nu rådande kärvare exportläge. Nu har det gått ett halvår sedan krediten bestämdes. Då bör vi, trots att utredning pågår, nu få veta till vem dessa krediter går och om det redan nu finns bestämt ett visst belopp just för de länder jag här talat om. Jag misstänker att i ett kärvare exportläge dessa krediter placeras på områden, där vi normalt brukar ha vår handel men där det nu går trögare, och detta kan ju i och för sig vara alldeles riktigt. Men då kan vi inte yvas och säga, att vi därmed har gjort en insats för de länder som har större behov av en sådan kredit.

Jag skulle också vilja fråga på vilka länder vi skall koncentrera den bilaterala verksamheten. Resultatet blir naturligtvis sämre om vi splittrar oss på för många.

En annan sak visar att det behövs en ordentlig plan i denna verksamhet. Det är händelser som inträffat för inte så länge sedan. Den multilaterala hjälpen går inte bara genom FN utan också genom OEEC. Sverige var det enda land bland dess 16 medlemsstater som i första omgången sade nej till en gemensam aktion mot tekniker- och forskarbristen. Det gällde en summa på 25 000 kronor. Vår ståndpunkt väckte mycket stor uppmärksamhet hos de andra länderna. Då OEEC i och för sig inte är en stark organisation, skall vi inte ytterligare försvaga den. Efter påtryckningar från andra stater och åberopande av solidariteten, vilket inte hade bort behövas, gick vi med på det hela med

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

vissa villkor, som innebar att vi inte band oss för något arrangemang i framtiden. Sådana för oss förödmjukande saker behöver inte hända, om vi har en plan och hållbara skäl för vårt handlande.

Det skulle till sist vara intressant att veta vad statsrådet anser vara en för Sveriges vidkommande lämplig storlek på hjälpen till dessa länder. Statsrådets eget ungdomsförbund har talat om cirka 1 procent av nationalinkomsten, vilket betyder i praktiken över 500 miljoner kronor. Det är lika bra att säga ifrån, att vi måste vara realistiska, vilket statsrådet Lindström också uttalat i interpellationssvaret.

Jag tror att vi kan vara överens om att vad som kan göras också skall göras inom ramen för våra möjligheter. Det fordrar vårt ansvar för samlevnaden. Jag hoppas att statsrådet Lindström tar denna kritik för vad den är ämnad att vara: en önskan att väcka opinion och klarhet.

Jag ber att få tacka särskilt för de avsnitt i svaret som dock är positiva.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Kanske borde jag be kammarens ledamöter om ursäkt för att jag kommer att tala längre än jag annars brukar, så mycket mera som de närvarande kammarledamöterna till större delen väntar på att få eller att få lämna interpellationssvar och väl därför med otålighet avvaktar denna debatts slut.

Om jag ändå tillåter mig gå litet grand in på frågans principiella aspekt, är det inte därför att jag personligen sedan åtskilliga år i olika avseenden är engagerad i arbetet på detta område utan därför att det håller på att uppstå en kontrast mellan allmänhetens intresse och riksdagens intresse för dessa frågor. Allmänhetens intresse är betydligt större. Opinionsen är, oavsett politiska

partier, betydligt mera avancerad än riksdagen i dessa frågor. Jag finner det ganska naturligt och riktigt att opinionen har blivit så här avancerad. Det problem som vi har uppe till diskussion är nämligen utomordentligt betydelsefullt. Enligt min mening är det kanske, jämte försvarsfrågan, på litet längre sikt någonting av det mest betydelsefulla vi över huvud taget har att ta ställning till. Ibland önskar man att det skulle ingå i utbildningen för den svenska riksdagens ledamöter att under någon tid studera förhållandena i ett land av den typ som vi här diskuterar, att göra sig personligen förtrogna med hur det ser ut där och att försöka göra lite jämförelser mellan förhållandena därute och hos oss.

Det gäller sådana saker som bostadsförhållandena, där man ju i stora delar av världen fortfarande lever i hyddor och lerkojor, som inte ger ordentligt skydd om det exempelvis kommer en häftigare regnskur; det gäller dödligheten där medellivslängden på sina håll håller sig omkring 25 år; det gäller arbetsförhållandena där man fortfarande i många fall inte har några egentliga redskap att arbeta med, där bonden spänner sin hustru för plogen, där det över huvud taget går till ungefär på samma sätt som det väl gjorde i Sverige på 1700-talet. I dessa länder är de sociala problemen problem om de primära behoven: om tak över huvudet, om någorlunda rent dricksvatten, om föda för dagen, om att övervinna folksjukdomar som malaria och tuberkulos. I jämförelse härmed ter sig diskussionen om sociala problem i Sverige en smula överklig.

Men samtidigt är det uppenbart att de sociala problemen i de länder, som befinner sig i utveckling mot ett bättre ekonomiskt system, inte kan angripas annat än genom den ekonomiska utvecklingen. Det har man där kommit

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

till insikt om, och det får den utländske bedömaren mycket snart klart för sig. De humanitära synpunkterna kan man tyvärr inte få tillfälle att beakta förrän i andra hand, bortsett från de undantagsfall som avser de allra mest upprörande förhållandena.

Man kan som västerlänning ställa sig kritisk mot mycket av det man ser i länder av denna typ. Man kan känna sig indignerad över arabstaternas inställning mot Israel eller mot Indiens sätt att behandla Kashmirfrågan, och man har rätt — även som västerlänning — att ha en bestämd uppfattning i sådana frågor och ge uttryck åt den. Man måste också konstatera att den ekonomiska politik, som förs i många länder av detta slag, är en smula underutvecklad, låt vara att den inte saknar motsvarigheter också i västerlandet.

Men det lönar sig väldigt litet att moralisera på dessa områden. Västerlandets möjligheter att öva inflytande och låta sin syn bli gällande också i nya områden beror delvis av det anseende, som västerlandet kan skaffa sig i jämförelse med de kommunistiska staterna, och vår förmåga att lösa våra egna ekonomiska problem på ett någorlunda framgångsrikt sätt samt av fastheten i vår politiska hållning. Men möjligheterna beror också av viljan och förmågan hos västerlandets stater att göra någonting som är av verklig betydelse för att lösa de s. k. underutvecklade ländernas problem. Gör vi inte det, innefattar nuläget i själva verket mycket stora risker inte bara för dessa länder utan också för oss själva, och det är risker som ligger ingalunda bara på det ekonomiska planet utan också på det politiska. Det råder ingen tvekan om att en rad av de politiska kriser, som har förekommit under de senaste åren, just går tillbaka på de s. k. underutvecklade ländernas bitterhet över

att västerlandet inte i tillräckligt hög grad har ägnat intresse åt deras problem.

Herr Svensson i Kungälv och herr Lothigius har i detta sammanhang också talat om Sveriges särställning, och jag tror att jag av egen erfarenhet vågar vittna om att, i den mån man vet vad Sverige är och inte tror att det är huvudstaden i Köpenhamn, så har Sverige i dessa länder ett mycket gott anseende, ett förtroende som grundar sig inte bara på att vi inte är något kolonialland och att vår politik också i andra hänseenden kan synas tillfredsställande, utan även på att man vet att Sverige under en förhållandevis sen period genomgått en industrialiseringsutveckling och därför i vissa hänseenden kan tjäna som exempel på vad man i dessa länder själv hoppas på att kunna göra.

Det anseende Sverige har jämte våra egna gynnsamma levnadsförhållanden ger oss ett särskilt ansvar. Givetvis har man också från svensk sida gjort en hel del. Staten har, som statsrådet fru Lindström framhållit, medverkat i den utvidgade tekniska biståndsverksamheten och i den bilaterala verksamheten genom Centralkommittén. Vidare har såväl enskilda som — och alldeles särskilt — missionen gjort mycket betydande insatser på detta område. Jag tror man vågar säga att missionens insatser i detta avseende — jag tänker här på den tekniska biståndsverksamheten och därmed jämförliga åtgärder — i själva verket under en följd av år har varit större än svenska statens på motsvarande områden.

Är då allting bra som det är? När man lyssnade till statsrådssvaret, kunde man lätt få det intrycket att fru Lindström ansåg allting vara utmärkt. Nu vet jag att statsrådet inte har den uppfattningen, men jag skulle ha önskat att detta kommit fram litet tydli-

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

gare i svaret. Frånvaron härav gör kanske också att diskussionen här ur vissa synpunkter blir en besvikelse.

Jag vill först ta upp en detaljfråga, som har varit utgångspunkten för herr Lothigius' interpellation, nämligen planläggningen. Denna hjälpverksamhet har varit aktuell ganska länge, och jag tror det är önskvärt att riksdagen får tillfälle att inte bara diskutera utan också att ta ställning till riktlinjerna för svenska statens åtgärder på detta område samt att riksdagens prövning och medverkan får sättas in på ett tidigare stadium. Jag tycker också att detta borde vara tacknämligt för statsrådet fru Lindström, så att det inte skall vara nödvändigt att göra förbehåll för riksdagens godkännande varje gång hon talar om dessa saker i internationella sammanhang. Det vore väl lyckligt om riksdagen kunde inta en ståndpunkt, som gäve statsrådet större handlingsfrihet därvidlag, låt vara att statsrådet fru Lindström kanske räknar med att förbehållen inte är så allvarligt menade, utan att hon under alla omständigheter kan förvänta riksdagens godkännande.

Om man ser denna fråga ur allmän synpunkt, så vill jag för min del säga att omfattningen av de svenska insatserna i hjälpverksamheten för närvarande är helt otillfredsställande. Det skulle vara utomordentligt önskvärt, att vi här kunde lämna bidrag av en helt annan storleksordning och göra insatser av helt annan betydelse än för närvarande. Men skall de insatserna göras genom Förenta Nationerna eller direkt genom den bilaterala verksamheten? Statsrådet fru Lindström har i svaret för sin del givit principiellt företräde åt den multilaterala verksamhetsformen. Jag är ledsen att behöva säga det, men jag har för min del svårt att vara lika övertygad som statsrådet om den ena verksamhetsformens bestämda företräde framför den andra. Statsrådet ta-

lar t. ex. i sitt svar om att det är svårt att organisera hjälpaktioner i ett annat land, och att det kräver stora fonder, tålmod och takt, när avtalen skall sägas upp och olika tolkningar och nyanser gör sig gällande. Ja, statsrådet och jag har gemensamt haft tillfälle konstatera detta för den svenska bilaterala hjälpens del, men jag har också erfarenhet av den andra hjälpformen, och jag kan försäkra statsrådet att det inte är ett spår enklare att sköta den sortens förhandlingar som representant för Förenta Nationerna än vad det är om man företräder sitt eget land. Snarare tror jag att de administrativa och de förhandlingstekniska problemen i många fall är besvärligare vid den multilaterala än vid den bilaterala hjälpen.

Till detta kommer också att andra länder ju har gjort insatser av bilateral typ, vilka har varit utomordentligt framgångsrika. Jag tänker här t. ex. på Förenta staternas verksamhet och på Colomboplanen. Verksamheten där har visst inte alltid satts in med förbehåll och villkor av politisk natur. Många gånger har både den amerikanska hjälpen och hjälpen inom Colomboplanen haft en utomordentligt osjälvisk karaktär och spelat mycket stor roll för ifrågavarande länders utveckling.

Sedan finns det vissa områden, där den multilaterala hjälpen har svårt att över huvud taget göra sig gällande. Ett av de viktigaste områdena därvidlag är födelsekontrollen. Det förhåller sig nämligen så, att när utvecklingen i dessa länder går i den olyckliga riktning den gör, så beror detta delvis på den utomordentligt höga nativiteten. Det behövs därför åtgärder som begränsar nativiteten, om man i dessa länder skall kunna få en produktionsutveckling, som åtminstone svarar mot nativiteten och helst också ger människorna möjlighet till en något förbättrad standard. Nu är det emellertid så, att alla åtgärder för

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

födelsekontroll möter starkt motstånd i internationella sammanhang från två olika håll — men på olika grunder — nämligen dels från den katolska kyrkan och dels från de kommunistiska staterna. Därför är man på båda dessa håll ovillig — för att använda ett milt uttryck — att låta en internationell organisation göra några insatser på detta område. Det kan man däremot göra på den bilaterala verksamhetens grund. I andra fall kan en bilateral verksamhet från svensk sida direkt anknytas till uppgifter, som har aktualiserats i samband med Förenta Nationernas och deras fackorganisationers arbete. Man kan också göra kompletteringar och utöka personalen i projekt som redan startats av internationella organ.

Vad kan vi göra i detta läge? Otillräckligheten i den svenska insatsen beror delvis på — det tror jag att vi skulle kunna vara överens om — att vi inte varit ute tillräckligt snart. Det hade varit lättare att öka den svenska insatsen för några år sedan än vad det är nu. Jag beklagar att någon sådan ökning då inte skedde.

Statsrådet fru Lindström är främst anhängare av den multilaterala verksamheten. Även jag har stor respekt för den, men den är inte allena saliggörande. Men så mycket mera överraskande är det då att höra statsrådet fru Lindström utveckla sitt resonemang, att vi inte bör öka våra bidrag till den multilaterala verksamheten för snabbt, eftersom de andra länderna då skulle kunna komma att minska sina bidrag. Kan det vara verklighetsbetonat? Har statsrådet någon verklig grund för att tro att något sådant skulle kunna inträffa? Det förefaller mig mycket överraskande att man från regeringens sida, där man i så många andra sammanhang anser att Sveriges goda exempel skulle vara av betydelse för det internationella hjälparbetets utveckling, i detta fall tvärtom

menar, att vi bör akta oss för att ge ett alltför gott exempel. Jag tror inte att det finns några risker av den typen. Om Sverige är i stånd att öka sina bidrag, kommer det sannolikt att påverka hela utvecklingen i gynnsam riktning.

Vad man skulle önska är naturligtvis, att den humanitära och sociala hjälpen fortsätter, att vi kan medverka till en utvidgning av den tekniska biståndsverksamheten på bilateral och multilateral grund och även att vi finner någon väg att närma oss de mera fundamentala ekonomiska problemen. Jag tror för min del inte mycket på kapitalhjälp i den formen, att man överlämnar stora penningssummor. Jag fruktar att en hel del av dessa länder då kommer att använda pengarna mycket illa. Men andra hjälpformer kan komma i fråga.

Handelspolitiken är inte utan sin betydelse. För många av de länder som befinner sig på detta utvecklingsstadium är ett av problemen att finna köpare för sina produkter. Kan man göra någonting för att öppna marknaden hos oss för varor som kommer från dessa länder, eller åtminstone för att klargöra för länderna i fråga vilket slags varor de skulle ha möjlighet att sälja på den svenska marknaden, så vore det bra.

Investeringar är naturligtvis på längre sikt utomordentligt betydelsefulla. Men jag tror att det då bör vara fråga om investeringar som — åtminstone om man ser på en mera avlägsen framtid — kan vara lönande. Annars blir det inte några investeringar. Ställer man inte krav på lönsamhet, blir effekten kanske dessutom den, att investeringsobjekten inte väljs på det sätt som är nyttigast även för dessa ländernas egen utveckling.

Här har talats om exportkreditgarantierna, vilka också tidigare varit uppe till diskussion. För min del har jag uppfattat saken så, att exportkreditgaran-

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

tier av den typ vi nu har är avsedda framför allt för kortfristiga krediter, medan man i detta sammanhang skulle behöva ett kreditsystem på betydligt längre sikt. I nuvarande konjunkturläge skulle en kreditverksamhet av det slaget kanske vara till fördel även för oss själva, vid sidan av den betydelse den kan ha för de s. k. underutvecklade ländernas utveckling. Man kan möjligen också tänka sig — det har framkastats av en svensk industriman — att de svenska företagen skulle kunna till mycket begränsade priser försälja sådana maskiner och sådan utrustning i övrigt, som de har bytt ut mot mera modern materiel. I varje fall är det nog klart, att frågan hur man skall genomföra exporthjälpverksamhet av detta slag är ömtålig och att man måste söka lösningen på en väg, där flertalet av mottagarländerna blir så att säga gemensamt ansvariga för att de betalningar, som de atar sig, i längden blir fullgjorda.

Herr talman! Jag skall sluta med att säga, att jag instämmer i statsrådets uttalande, att det för närvarande är mycket svårt att se vägen till lösningen av dessa problem. Tidpunkten är kanske inte heller särskilt gynnsam för diskussion om en stor utvidgning av den svenska hjälpverksamheten. Men vilken prioritet skall en verksamhet av detta slag ha i jämförelse med andra kostnadskrävande åtgärder? Under den ekonomiska debatten i onsdag sade statsrådet Sträng, om jag minns rätt: »Vi har valt att höja vår standard i stället för att skaffa oss ekonomiska reserver.» Man kanske kan ändra betoningen något och säga: vi har valt att höja *vår* standard i stället för att göra litet större insatser för en lösning av vad man skulle kunna kalla de internationella sociala problemen. Jag är inte alldeles övertygad om att man gjort rätt i det fallet. Men det lönar sig mycket litet att nu hålla på och diskutera den saken,

ty vi befinner oss i en situation där man är bunden av avgöranden som tidigare träffats — åtminstone brukar det från regeringsbanken alltid framhållas att man är det. Under sådana omständigheter kan det finnas all anledning att tänka framåt och försöka undvika att vid kommande avgöranden handla på samma sätt som man gjort, när det gäller avvägningen av generella bidrag till vårt eget folk och bidrag för den ekonomiska utvecklingen i andra länder.

Herr WAHLUND (cp):

Herr talman! Jag tror vi kan vara interpellanterna tacksamma för att de tagit upp dessa spörsmål. Vi gläder oss över statsrådet fru Lindströms svar: det var inte att missta sig på att statsrådet har en positiv inställning till frågorna. Vi lade kanske alldeles särskilt märke till vad professor Heckscher anfört. Jag gör den uttolkningen av vad han sagt i dag, att vi kan förvänta oss, att högerpartiet kommer att vara positivt till dessa frågor även när det kommer till pengarna.

Professor Heckscher framhöll att spörsmålen rörande de underutvecklade länderna på längre sikt, jämte försvarsfrågan, representerar våra viktigaste problem; jag tror att orden föll så. I förrgår kväll var ett föredrag anordnat i en av lärosalarna i Uppsala universitet, där abbé Pierre, den kände fattigprästen från Paris, talade. Han uttryckte saken på detta sätt: »Det största problemet i världen just nu, det värsta hotet är inte kärnvapnen, utan det är den väldiga nöden och fattigdomen, främst i de underutvecklade länderna, och det är mot detta som vi måste kämpa.»

Professor Heckscher gav en konkret bild av situationen i dessa underutvecklade länder, han talade om byarna med deras lerhyddor, bristande hygien,

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

om människor, som led brist på livets nödtröft. Jag har genom mitt arbete kommit att under sammanlagt ganska lång tid leva i denna miljö och dela bybornas vardagsliv. Vad man främst fäster sig vid är naturligtvis svälten. Det kan vara akut svält med dess följdverkningar, uppsvällda magar och de andra tecken på svält vi såg exempelvis hos greklandsbarnen och dem som kom från Hitlers koncentrationsläger. Men framför allt ser man verkningarna av den kroniska svälten: hur musklerna på unga och gamla är som klistrade efter skelettet. Jag skulle kunna fortsätta den skildring som professor Heckscher påbörjade, men när man redovisar personliga intryck blir det ju lätt subjektivt.

Låt mig därför, herr talman, anföra några siffror. Jag skall hålla mig till livsmedelskonsumtionen.

Vi räknar med att vi i våra s. k. utvecklade länder skall ha en konsumtion av omkring 3 000 kalorier per dygn, kanske något mer, för en person med medeltungt arbete. Nu är det ju klart, att i länderna söderut behöver man kanske inte fullt så många kalorier på grund av klimatet, men man har internationellt bestämt sig för — och det är ganska rimligt — att när människor kommer under 2 200 kalorier, får de icke tillräckligt med föda för att upprätthålla en rimlig hälsostandard, och jag skulle personligen vilja tillägga: för att alltså kunna utföra ett arbete av den art som är normal i de underutvecklade länderna. Tar man siffran 2 200 kalorier som utgångspunkt, kommer man till att av de 80 procent av jordbefolkningen, för vilka kalorisiffror finns, faller 60 procent under denna gräns. Då man samtidigt vet, att de återstående 20 procenten är folk som i stort sett har mycket låg levnadsstandard, förstår man att det ingalunda är någon överdrift när man säger, att två tredjedelar

av jordbefolkningen inte har tillräckligt med mat.

Vad man fäster sig vid är det orimliga förhållandet, att exempelvis vi i västerlandet och Sverige har problem med hur vi skall få avsättning för våra jordbruksprodukter, under det att man där nere svälter. Vi är mästare i att producera jordbruksprodukter men klåpare i att distribuera ut dessa produkter till de ställen där de verkligen behövs.

Professor Heckscher och även en av interpellanterna var inne på en sak som man väl vågar säga ligger i botten på problemet om de underutvecklade länderna, nämligen befolkningsutvecklingen. Vi hörde från en av interpellanterna, herr Svensson i Kungälv, en ganska målande redogörelse. Man märkte riktigt hur barnen kryllade fram. Jordbefolkningen har ju för övrigt ökat åtskilligt, sedan herr Svensson i Kungälv höll sitt anförande. Låt mig också här komma med ett par siffror. Jordbefolkningen omfattar just nu 2 700 miljoner människor. Med den nuvarande ökningstakten kan vi vänta oss 5 000 miljoner människor i vår värld år 2000. Om man tar jordbefolkningen över en kam och säger, att när jordbefolkningen bara ökar och ökar hur skall då maten och resurserna i en framtid räcka till, så ser man problemet väl schematiskt. Det är nog så, att varje område mer eller mindre har sin egen befolkningsfråga. Tag t. ex. Kina med sina 630 miljoner invånare just nu. Med den ökningstakt som råder kommer den siffran att fördubblas på drygt 30 år. På 30 år skulle det bli plats för 630 miljoner människor till i Kina. Är det någon som tror, att detta blir möjligt? Ingen tror heller att utvecklingen kommer att gå efter de kända malthusianska reglerna, så att dödligheten kommer att öka. Möjlighet finns att födelsefrekvensen minskar. Gör den inte det, blir re-

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

sultatet tveklöst, att den kinesiska befolkningen väller över gränserna. Det är kanske något också för Kinas granne, Sovjetunionen, att tänka på, som enligt professor Heckscher — och det är riktigt — är motståndare till befolkningskontroll.

Jag skall som ytterligare exempel ta Ceylon, till vilket land Sverige lämnar bilateral hjälp just för befolkningskontroll. Här är situationen en helt annan: det är inte så farligt med befolkningsfrågan just nu, ty malariakontrollen har gjort att djunglerna blivit beboeliga och kunnat odlas upp. Men om 10—15 år kanske har all djungelmark uppodlats, samtidigt som de framför allt genom malariakontrollen och den minskade dödligheten kraftigt ökade födelsekullarna kommer upp i arbetskraftig ålder. Då kan ett katastrofläge inträda, om man nu inte lyckas med de experiment som med svensk hjälp utförs där nere.

Jag skulle kunna fortsätta på detta vis med land efter land, men jag avstår. Jag vill dock peka på en sak som jag tycker det kan vara riktigt att man någon gång fäster uppmärksamheten vid, och det är, att vi löser inte de underutvecklades problem genom befolkningskontrollen isolerad. Av de attitydundersökningar, där jag för resten själv varit med, framgår det att man inte får ned födelsefrekvensen lägre än till tre barn per familj, ett läge som motsvarar en konstant befolkning på längre sikt vid önskvärd låg dödlighet. Man kan genom befolkningskontroll i bästa fall hejda befolkningstillväxten och förhindra att effekten av tekniska och ekonomiska åtgärder slukas upp av en ökad befolkning.

Det är viktigt att konstatera detta. Befolkningskontrollen representerar ingen möjlighet för oss att komma billigt undan, utan den måste kompletteras med teknisk och ekonomisk hjälp till ifrågasvarande länder, om man verk-

ligen vill höja folkets levnadsstandard. Därmed kommer jag tillbaka till det huvudproblem, som här diskuteras.

Vi vill göra någonting och göra någonting effektivt i hithörande ting — det är alla överens om. I onsdags eftermiddag tog professor Ohlin upp dessa frågor och sade — jag hoppas att jag rätt påminner mig vad herr Ohlin yttrade — att vi i en situation med arbetslöshetsrisk har möjlighet att få avsättning för våra produkter i dessa länder och har möjlighet att själva få fördelar i samband med hjälpen till de underutvecklade länderna. För att inte någon skall tro att det är en politisk udd i vad jag säger vill jag omedelbart påpeka, att det finns många som står mig nära politiskt som säger: i det här sammanhanget har vi ju tillfälle att få avsättning för överskottet av jordbruksprodukter.

Jag tror inte någon i grund och botten för ett så isolerat krasst resonemang, men jag vill ändå för säkerhets skull varna för det. Vi skall inte låta något sådant som jag här nämnt bli avgörande i vår motivbildning. Nu finns det också andra egoistiska skäl för en teknisk och ekonomisk hjälp, som är viktigare än dem jag just talade om. Herr Svensson i Kungälv sade vid något tillfälle, att de länder det här gäller ligger långt borta. Ja, det kan sägas, men är det inte i själva verket så, att de underutvecklade länderna blivit våra grannar genom kommunikationens utveckling? Vi får också till saken lägga det förhållandet att dessa folk, som omfattar halva jordbefolkningen och mer, börjar på att vakna till insikt om sin ekonomiska ställning. De börjar förstå, att de inte behöver ha det så dåligt som de faktiskt har — och kommer de inte på det själva, finns det ju agitatorer både från Förenta staterna och från Sovjet som talar om det för dem. Vi skall göra klart för oss att i det långa

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

loppet får vi inte sitta i fred här uppe vid våra köttgrytor, medan halva jordbefolkningen och mer svälter.

Men å andra sidan vill jag inte ens att dessa motiv skall vara de avgörande för vår inställning, utan de humanitära skälen. Herr Heckscher snuddade vid detta, när han påpekade, att vi svenskar har förtroende bland dessa folk. Det kan jag också bestyrka från min erfarenhet. Vi svenskar har, som professor Heckscher nämnde, inte den belastning som ett innehav av kolonier alltid medför. Jag tror också att jag vågar till detta lägga, att det är få länder i världen där människovärdet sättes så högt som i vårt land. Vi har vant oss vid att betrakta människorna i dessa länder inte som indier eller negrer etc., utan vi betraktar dem som medmänniskor — medmänniskor som lider nöd — och vi får alltmörklart för oss, att vi inte skall låta vår känsla för medmänniskorna göra halt vid landets gränser.

Abbé Pierre sade i förrgår: Med alla pengar i världen kan vi inte få människorna att älska varandra, men med människor som älskar varandra kan vi skaffa alla medel som behövs för att lindra fattigdomen och nöden i världen. Jag menar, herr talman, att det är i den andan som vi skall närma oss de problem det här gäller.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wahlund sade nyss att vi inte skulle låta en önskan att förbättra avsättningen på våra exportprodukter bli alltför framträdande i vår motivbildning vid behandlingen av den föreliggande frågan. Detta är vi säkert alla överens om. Till undvikande av varje möjlighet till missförstånd med anledning av herr Wahlunds kortfattade hänvisning till mitt yttrande i onsdags vill jag bara konstatera, att det

är självklart, att det bärande motivet för vårt intresse att hjälpa de folk, som ännu icke kommit lika långt som vi på den ekonomiska utvecklingens väg, måste vara av humanitär art. Det kan aldrig bli fråga om någonting annat. Inställningen hos den meningsriktning, som jag företräder i detta spörsmål, är grundad just på det humanitära motivet som det bärande.

Men som sagts förut här i dag, bland annat av herr Lothigius, har detta problem också en ekonomisk sida. Vi måste undersöka möjligheten att kunna ge så omfattande hjälp och stöd som möjligt under betingelser, som för oss inte är alltför betungande. Det gäller alltså att med en given uppoffring från vår sida uppnå mesta möjliga nytta och gagn för dem vi vill hjälpa. Då tror jag för min del allt fortfarande, att en målmedveten planering av denna politik till stöd för de underutvecklade folken, som samordnar denna vår verksamhet i viss mån med vår politik i övrigt och andra länders insatser, är en lämpligare väg att åstadkomma större och bättre resultat av den uppoffring, som vi kan och bör och vill göra, än om man skulle förfara på annat sätt. Därför menar jag, att hänsyn av den art som här antytts ingalunda står i strid med det humanitära motivet som det grundläggande, utan att vi tvärtom även från denna senare utgångspunkt måste se till att vi kan göra denna hjälp så effektiv som möjligt.

Herr **WAHLUND** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad att jag genom mitt anförande gav herr Ohlin anledning att säga vad han nyss sade. Som jag tror herr Ohlin säkert märkte och som eljest kan konstateras i protokollet, vill jag inte lägga andra saker i herr Ohlins mun än han nyss yttrade i sitt genmäle till mig.

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Det är glädjande att detta ämne har kommit att behandlas så utförligt som det har. Det visar, tycker jag, att Sveriges riksdag börjar inse betydelsen av det här problemet. Jag skall inte hålla något längre anförande, men det är några få punkter som jag skulle vilja understryka.

Den första är att sättet, på vilket den här hjälpen överlämnas, är viktigt. Jag vet att statsrådet Ulla Lindström fullkomligt håller med mig om den saken — vi har diskuterat detta privat — men jag vill understryka det inför kammaren. Det har förekommit — jag hoppas inte från Sverige, men från annat håll — att olämpliga överantvordare av hjälpmedel har skickats ut, människor som uppträtt som om de begriper allting till skillnad från dem som får hjälpen. De har varit litet överlägsna: nu skall ni höra på mig så skall ni få se att allting blir bra.

Det har understrukits förut i debatten här i dag, hur ofantligt känsliga de människor är, som det här är fråga om. Gunnar Heckscher talade om den bitterhet som finns kvar hos dessa folk — med rätt eller orätt — för vad den vita rasen har gjort dem under gångna år. Deras känslighet är ofantligt stor just på detta område. Jag har för övrigt märkt en liknande överlägsen inställning här i Stockholm — det är några år sedan och den har kanske försvunnit nu — nämligen att personer i mycket hög ställning inom förvaltningen med en liten fnysning talat om representanterna för de nya nationerna, som om dessa inte stode på samma mänskliga plan som vi högt civiliserade och märkvärdiga svenskar. Det är nog oerhört viktigt att vi utrotar sådana attityder och att vi gör klart för oss att en neger från Ghana eller Franska Sudan eller var han nu kommer ifrån så-

som människa är fullkomligt likvärdig vilken celebritet som helst här i landet.

Vidare talades det om att vi borde bjuda hit ungdomar för att ge dem del av den tekniska kunskap, som vi kan offerera. Detta är nog principiellt riktigt, men där lurar också en fara, som jag tror jag varit inne på här i kammaren, nämligen att väl kan dessa ungdomar få en hel del teknisk kunskap i sina skallar, men de lär sig också en hel del annat. Jag syftar på vad vi diskuterade här i kammaren i tisdags: ungdomsbrottsligheten och dess innersta orsaker, nämligen den allmänna moralen här i landet, som inte är tillfredsställande och som vi måste sanera. När så har skett, kan vi ta emot vem som helst, men som det nu är föreligger risk för att de ungdomar, som kommer hit, reser hem skadade på ett sätt som inte går att reparera. Man måste komma ihåg att dessa ungdomar kommer att bli ledande män och kvinnor i sina länder och sätta sin prägel på omgivningen där. Vi har därför ett mycket stort ansvar för allt vad de kan lära sig hos oss — inte bara i tekniskt avseende.

Förra sommaren var jag i Reykjavik ganska många gånger. Då ställde man frågan till mig hur det kommer sig, att isländska studenter, som studerat i Sverige, kommer tillbaka som kommunister. Jag hörde häromdagen samma spörsmål dras upp i Holland. Studenter från underutvecklade länder, som studerade vid holländska universitet, kommer ofta hem som kommunister. Ja, vad förklaringen är, det är jag inte riktigt säker på, men jag skulle gissa att det beror på att de inte fått den verkliga omvårdnad som de behöver. De kommer dock från främmande länder och känner sig bortkomna. Det behövs inte mycket vänlighet för att de skall ty sig till den som visar dem sådan. Jag tror att det brister ofantligt

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

mycket på den punkten från vår sida. Det är av största betydelse för världens utveckling, att svenska hem står öppna för de ungdomar, som kommer från Indonesien, Iran, afrikanska länder o. s. v.

Jag skall, herr talman, sluta med att mycket starkt understryka vad Sten Wahlund slutade sitt anförande med, nämligen vad abbé Pierre sagt. Hur formuleringen var kan jag på grund av mitt dåliga minne inte riktigt återge, men andemeningen var, att med pengar kan man inte vinna tillgivenhet, men med tillgivenhet kan man få fram de insatser och den kvalitet på dessa insatser, som vi behöver för att ge den hjälp som vi är skyldiga att ge och som vi gärna borde ge.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Med hänsyn till den långa debatten skall jag be att få avstå.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Bara ett par korta repliker.

Herr Heckscher har mycket riktigt erinrat om att andra kammaren har mycket att diskutera i eftermiddag, ett dussin interpellationer och frågor allra minst, och jag skall därför inte ta upp alla de frågor, som här riktats till mig och som det skulle finnas anledning för mig att kommentera och som skulle vara värda att kommenteras.

Jag vill bara säga till herrar Lothigius och Heckscher, som säger att de alltfjämt saknar en plan för regeringens insatser på detta område, att Sverige inte kan planera sina insatser via FN förrän FN själv har tagit upp problemen och deras kostnadssidor till behandling. Som jag sade i mitt interpellationssvar, bestäms de svenska insatserna i stor utsträckning av beslut som fattas i de internationella organen, FN, Internationella banken och Internatio-

nella finansinstitutet, där Sverige är representerat. Det gäller alltså de multilaterala insatserna, och här kopplas riksdagen in så snart som möjligt, så snart en ändring blir aktuell och alltid i samband med budgetårsskiftena. Den specialfond t. ex., som nämnts här i interpellationssvaret, beslutades av FN den 14 oktober i år. Den 16 oktober var sedan bidragskonferensen i New York, där medlemsländerna angav sina blivande bidrag och regelmässigt gjorde detta med förbehåll för respektive parlaments godkännande. Så även vi. Jag hann tyvärr inte underrätta herr Lothigius, eftersom hans interpellation väcktes samma dag!

Våra bilaterala insatser — dem där staten medverkar — administreras av Centralkommittén för tekniskt bistånd, i vars arbetsutskott herr Heckscher är ordförande. Om där inte har skett någon planläggning tidigare, får han väl ta åt sig lite av ansvaret själv. Centralkommittén har emellertid sagt, att den befunnit sig på ett experimentstadium och anser att det först nu är tid att försöka dra ut konsekvenserna av dessa experiment och göra en planläggning för framtiden.

Vad beträffar den bilaterala hjälpen på handelsidan, exportkreditgarantierna, har jag ju uppehållit mig vid dem rätt utförligt i mitt interpellationssvar. Exportkreditnämndens utredning, som herr Lothigius så otåligt efterlyste, kommer att presenteras redan före jul. Jag säger »redan», ty ett halvår är ingen lång utredningstid, när det gäller en svår fråga. Först därefter kan en diskussion i ämnet få mera substans, och jag lämnar därför herr Lothigius' många frågor beträffande exportkreditgarantiernas inriktning på olika länder därhän.

Vad Sverige ger »låter ju inte så mycket», säger herr Lothigius. Det behövs mycket mer, sade vidare herr Heck-

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

scher och tyckte, att jag lät självbelåten i interpellationssvaret. Måntro det? Jag sade i svaret, att Sverige kommer relativt högt på bidragsskalan, nämligen som nummer fyra, men att vi »naturligtvis inte har anledning att vara tillfredsställda med detta». Vi är dock en stat i kretsen av 80 stater, som gemensamt i de internationella organen beslutar om hjälpformer och hjälplöpp. Sådana beslut kan få en mycket stor räckvidd och kan komma att ställa stora anspråk på vår offervilja, och då är det ju bra att veta, att det här i riksdagen finns en positiv opinion för en svensk solidaritet och medverkan.

Herr Lothigius frågade vad jag ansåg vara en rimlig storlek för en svensk insats. Om han menade nu eller framdeles vet jag inte. Med den redogörelse jag gav i dag menar jag, att det är rimligt i nuet vad vi nu gör. Men det vore för regeringen minst lika intressant att höra vad herrar Lothigius och Heckscher anser vara en lämplig storlek och hur de menar att den skulle finansieras. Jag tror för min del, att det politiska underlaget för en mycket förstorad svensk insats till de underutvecklade ländernas fromma inte är så starkt ännu, att vi kan föregripa de anspråk som kommer att ställas på Sverige inom ramen av dessa internationella organ.

Vi fick i våras en flerpartiöverenskommelse om försvarskostnaderna och de punktskatter, som dessa kostnader skulle finansieras med. Men jag undrar om de partier, som därvid för försvarrets skull drog på sig väljarnas ovilja mot skattehöjningar, skulle kunna bli lika eniga i dagens läge om en manifestation för ett avsevärt förstärkt bistånd till underutvecklade länder. Vi måste nämligen betala varje sådant bistånd över våra skattsedlar. Tillfälliga insamlingar som »Sverige hjälper» häromåret ger förhållandevis litet eko-

nomiskt utbyte, fastän de naturligtvis ger en rad psykologiskt värdefulla in-teckningar i menige mans intresse och medkänsla. En stor insats måste tas över skattsedlarna, d. v. s. tas från vår egen konsumtion. För att den allmänna opinionens språkrör i riksdagen, de olika politiska partierna, skall agera måste opinionen, även utanför riksdagshuset, bli på det klara med detta och ändå säga att den vill.

Herr **HECKSCHER** (h):

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå den entusiasm, med vilken statsrådet fru Lindström fört över debatten på det partipolitiska planet. Jag tycker nog att den inte behövt ligga där. Men eftersom statsrådet lagt den på det planet måste jag faktiskt svara några ord på den punkten.

Hela denna fråga om finansieringen, om möjligheterna att få fram de erforderliga medlen, innebär — som statsrådet fru Lindström mycket riktigt säger — att man får avväga våra egna behov mot behov för detta ändamål. Det kan man göra på många olika sätt. Min uppfattning var och är fortfarande, att statsrådet fru Lindström kanske inom ramen för de olika utgiftsökningar, som statsrådet haft att föredraga för regeringen vid uppgörande av dess förslag till riksdagen, skulle ha kunnat företa en något annan avvägning än den som ägt rum under den förflutna tiden. Men jag sade, och jag upprepar det, att detta inte är mycket att diskutera om nu. Vad det gäller för närvarande är att se till, att man inte i fortsättningen gör avvägningen på samma sätt som hittills, utan att man, när det framdeles kan bli utrymme för utgiftsökningar med social motivering, i större grad än förut lägger den sociala motiveringen även på det internationella planet.

Sedan vill jag emellertid med stor glädje konstatera, att statsrådet genom

Svar på interpellationer ang. utvidgad hjälpverksamhet till de underutvecklade länderna samt ang. de svenska insatserna för hjälp till länder, som befinna sig i utveckling mot ett mera industrialiserat och utvecklat ekonomiskt system

sitt yttrande, provocerat av något som jag sade, har fört in i protokollet en klar utsaga, att statsrådet inte är belåten med vad som för närvarande göres. Jag visste att så var förhållandet, men jag ville gärna ha det i protokollet och jag är glad att det kommit fram på ett tydligare sätt i repliken än i själva interpellationssvaret.

Likaså är det mycket glädjande att exportkreditnämndens utredning kommer att föreligga före jul. Jag hoppas den inte begränsar sig till exportkrediter av den hittillsvarande kortfristiga typen utan att man där också tar upp frågan om exportkrediter av ett annat slag.

Statsrådet gav mig en liten känga för centralkommittén och dess planering. Statsrådet vet lika bra som jag, att centralkommittén i fråga om valet av projekt och genomförandet av dem är i hög grad bunden av de anvisningar, vilka lämnas av Kungl. Maj:t, som ju disponerar medlen med full egen beslutanderätt utan att frågan underställes riksdagen.

Vad slutligen gäller möjligheterna att planera våra insatser i Förenta Nationerna kan jag inte riktigt inse, varför vi där skall behöva ställa oss i andra hand och vänta på Förenta Nationernas åtgöranden. Om jag uppfattade saken rätt — statsrådet känner bättre till detta än jag — var t. ex. Special projects fund, denna nya specialfond, under diskussion under förhållandevis lång tid innan slutligt beslut fattades. Det är väl också så, att vid de s. k. löfteskonferenser, som hålls i fråga om bidrag till teknisk biståndsverksamhet, kan de olika länderna ta initiativ. Det kan ske på många olika sätt. Sverige skulle exempelvis kunna gå fram efter samma linje som Förenta staterna och knyta omfattningen av sitt bidrag till den totala verksamhetens omfattning.

Men allt detta är detaljer, och jag kan

egentligen inte förstå varför statsrådet behövde polemisera så mycket i detaljfrågorna. Viktigare är nämligen, att vi i fråga om den grundläggande målsättningen är eniga och att statsrådet och jag kanske var för sig därvidlag har anledning att på olika punkter försöka övertyga inte minst våra egna meningsfränder.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Bara en mycket kort replik till herr Heckscher. Han föreslog att man skulle finansiera hjälpen till de underutvecklade länderna genom att minska på de utgiftsökningar, som har föreslagits inom ramen för mina andra ärendesområden. Det kanske inte är så underligt, om jag misstänker, att herr Heckscher därmed åsyftar barnbidragen, som högern inte varit så överdrivet glad över och tidigare föreslagit att vi skulle spara på. Men vore det inte bra drastiskt, för att använda ett lindrigt uttryck, att låta de svenska flerbarnsfamiljerna betala hjälpen till underutvecklade länder? Är det inte rimligt att vi betalar även sådana utgifter efter bärkraft och att herr Heckscher och jag därvid får betala mer än det stora flertalet av Sveriges barnfamiljer?

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag har ingenting emot att betala min andel, vare sig som familjefader eller i någon annan egenkap.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN:**

Herr talman! Jag vill säga några ord i anledning av en reflexion som herr Lothigius gjorde i en fråga, som inte har ett dugg med detta ärende att göra. Det gällde ett anslag som var beviljat av OEEC. Herr Lothigius förklarade, att han på landets vägnar kände sig förödmjukad därför att svenska regeringen

Svar på fråga ang. reglerande av sommarstugeägares lägenhetsarrenden från början inte ställde sig positiv till förslaget.

Herr Lothigius kan lugnt låta bli att känna sig förödmjukad. Det var fråga om anordnande av en del kurser för medborgare i OEEC:s medlemsstater — det gällde naturvetenskapliga kurser för sådana som skulle lära sig kärnfysik. Den svenska regeringen ägnade mycken uppmärksamhet åt saken och kom till det resultatet, att det var föga värde med de planerade kurserna. Vi motsatte oss därför från början att man skulle plöttra bort pengar på dessa kurser. När sedan frågan skulle avgöras och vi såg att vi var ensamma om vår uppfattning, gjorde vi såsom vi ofta gör i sådana sammanhang: vi avstod från att driva vår egen linje ända därhän, att vi skulle gå emot en enhällig församling inom OEEC, och vi accepterade därför i sista omgången förslaget. Men detta innebär ingalunda att vi ändrat vår värdering av de ifrågavarande kurserna.

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! Jag skulle vilja instämma i den allmänna uppfattning, som här under debatten kommit till synes då det gäller hjälpverksamheten till förmån för de underutvecklade länderna. Därutöver vill jag bara till statsrådet fru Lindström säga, att jag som högerman är beredd att verka för att så mycket medel som möjligt tillföres denna hjälpverksamhet, under förutsättning att arbetet i framtiden präglas av en realistisk anda och bedrivs på grundval av en god och vettig planering.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. reglerande av sommarstugeägares lägenhetsarrenden

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NETZEN**, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Fru Sandström har frågat mig, om jag är i tillfälle att meddela vad som åtgjorts i fråga om reglerande av sommarstugeägares lägenhetsarrenden med anledning av riksdagens beslut på grundval av tredje lagutskottets utlåtande nr 29/1955.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Det avsedda riksdagsbeslutet innebär en anhållan till regeringen, att nyttjanderättslagens regler om lägenhetsarrenden i lämpligt sammanhang göres till föremål för översyn i syfte att öka arrendatorns skydd mot uppsägning. Av utskottsutlåtandet framgår, att riksdagen tänkt sig att översynen skulle ske i samband med en översyn av lagstiftningen rörande jordbruksarrenden. En dylik utredning har ännu icke kunnat tillsättas.

Härpå anförde

Fru **SANDSTRÖM** (fp):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för det mycket korta och koncisa svar som han lämnat på min fråga. Det är bara det att svaret ju inte innehöll någonting, och det finns därför inte heller någonting att tillägga.

Jag skall inte alls trötta kammaren med att återge bakgrunden till den fråga som jag framställt och vad denna gällde. Men jag vill uttala en förhoppning om att min fråga skall kunna vara en liten påminnelse om att saken bör — även om det inte gjorts någonting under det år som gått sedan riksdagen sände en skrivelse till Kungl. Maj:t — på ett eller annat sätt ordnas och det ganska snart.

Med det anförda har jag, som sagt, bara velat tacka för svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6

Svar på fråga i anledning av kommanderingen av landsortspoliser till tjänstgöring i Stockholm

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Wahrendorff har till mig riktat en enkel fråga med begäran att jag ville redogöra för *dels* huruvida de polismän som tvångskommenderats för tjänstgöring i Stockholm erhåller full gottgörelse för de merkostnader som kommanderingen orsakar och *dels* huruvida bestämmelser meddelats för undvikande av att kommendering drabbar familjeförsörjare och andra, för vilka tjänstgöring i Stockholm innebär särskilda svårigheter.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Som kammarens ledamöter torde ha sig bekant har polisen i Stockholm på framställning av överståthållarämbetet nyligen tillförts en tillfällig förstärkning med 100 man. I denna styrka ingår 25 polismän från statspolisen i Stockholm, medan återstoden — 75 man — med stöd av 14 § polisreglementet tillkallats från s. k. statsbidragsberättigade polisdistrikt i olika län. Förstärkningstjänstgöringen har påbörjats den 17 november och är avsedd att pågå till mitten av maj nästa år. Tjänstgöringsperioden omfattar således omkring 6 månader.

De spörsmål som framställts hänför sig tydligen till den polispersonal som tillkallats från annan ort. I denna kategori ingår såväl polismän, som frivilligt anmält sig till tjänstgöringen i fråga, som andra, vilka uttagits genom kommendering. De ekonomiska villkoren är i bägge fallen desamma. Till bestridande av utgifter för resor till och från Stockholm samt för uppehälle m. m. under vistelsen därstädes äger polismännen uppbara resekostnads-

sättning och traktamente enligt allmänna resereglementet. Under de 15 första dyggen av tjänstgöringsperioden utgör traktamentet 32 kronor för dygn. Fr. o. m. 16 dygnet reduceras traktamentet till 16 kronor 50 öre för familjeförsörjare och 13 kronor för ogift. För en månad om 30 dagar uppgår det reducerade traktamentet sålunda till 495 kronor för familjeförsörjare samt 390 kronor för ogift polisman. Dessa belopp är skattefria. Vad nu sagts innebär, att ifrågavarande polismän äger åtnjuta samma gottgörelse för merkostnader i anledning av tjänstgöringen som tillkommer andra befattningshavare, på vilka allmänna resereglementet är tillämpligt. I detta sammanhang må emellertid nämnas att de polismän, som bor på sådant avstånd från Stockholm, att de ej kan tillbringa natten i hemmet, såsom en speciell förmån medgivits rätt till resekostnadsättning enligt allmänna resereglementet för två resor till hemorten varje månad. Under bortovaron från Stockholm i samband med sådan resa äger polismannen bibehålla nattractamentet. Härigenom är sört för att han ej skall behöva vidkännas någon extra kostnad för den hyra, som han har att erlagga för den tillfälliga bostaden i Stockholm under vistelsen i hemmet.

Vad härefter angår spörsmålet, huruvida bestämmelser meddelats för undvikande av att kommendering drabbar familjeförsörjare och andra för vilka tjänstgöring i Stockholm innebär särskilda svårigheter, vill jag framhålla följande.

I en orienterande skrivelse, som utsändes från inrikesdepartementet till landsfogdarna omkring en månad före tjänstgöringens början och vari redogjordes för preliminärt uppgjord planläggning för tillkallande av polisförstärkning med anledning av överståthållarämbetets framställning härom, angavs bl. a., att för tjänstgöringen i fråga företrädesvis borde uttagas yngre polismän i konstapelsgraden. Därefter har i

Svar på fråga i anledning av kommenderingen av landsortspoliser till tjänstgöring i Stockholm

olika sammanhang under hand framhållits, att man vid uttagningen — vid sidan av hänsyn till tjänstgöringsförhållandena i det egna polisdistriktet — såvitt möjligt borde utvälja ogifta polismän samt taga största möjliga hänsyn till familjeskäl och andra förhållanden av personlig art, som borde komma under bedömande. Jag har också anledning att utgå ifrån att dessa synpunkter beaktats vid uttagningen.

Härefter anförde

Herr WAHRENDORFF (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka inrikesministern för svaret på min fråga.

Vi kan väl konstatera, att Stockholm har misslyckats med rekryteringen av sin poliskår av orsaker, som jag inte här skall gå in på. På grund av dessa svårigheter har man fått vidta åtgärden att kommendera landsortspoliser för upprätthållandet av ordningen i huvudstaden.

Ett par anmärkningar är nog på sin plats. Kommenderingen till Stockholm gäller för en tid av sex månader. När man skrev lagen om polisväsendet gav man i § 14 inrikesministern rätt att i särskilda fall företa en kommendering ifrån de polisdistrikt, som är statsbidragsberättigade. Då denna paragraf utformades hade man kanske ändå inte tänkt sig, att den skulle användas vid ett tillfälle som detta.

Man kan fråga sig: Hur tänker Stockholms stad ordna sin polisfråga? Skall det fortsätta att ske genom tvångskommendering av landsortspoliser, även när denna sexmånadersperiod är slut? Det är klart, att detta inte är någon lösning av stockholmspolisens rekryteringsfråga. Det väsentligaste som polislagen har att säga på denna punkt är ju, att det i varje polisdistrikt skall finnas polismän anställda i den omfattning som erfordras för polisverksamhetens ombesörjande inom distriktet. Det

är en huvudbestämmelse, som också måste äga tillämpning på Stockholm.

Om denna kommendering kan bidra till att skapa bättre förhållanden i Stockholm är den dock att hälsa med tillfredsställelse. Å andra sidan får man inte bortse från att härmed också följer svårigheter dels för de kommenderade landsortspoliserna och dels för landsortsdistriktet. I vissa distrikt i landet har man fått brev från landsfogden angående frivillig tjänstgöring, som man har diskuterat i polisföreningen på platsen. Jag har mig bekant, att på sina håll inte någon anmält sig frivilligt. Kvar står emellertid, att polismännen kan tvångskommenderas, och under detta hot har ett frivilligt deltagande åstadkommits. I ett distrikt, som jag känner väl till, anmälde sig efter en sådan påtryckning två konstaplar frivilligt. Den ene var familjeförsörjare och den andre ogift. De hade den uppfattningen, att det kanske var bättre att ta en kommendering till Stockholm under vintern än under sommaren.

En annan sak är att de distrikt, som måste avstå en del polismän, själva får en viss brist. Denna fylles kanske med någon aspirant, men polisstyrkan blir inte fulltalig. Vid sjukdom är man tvungen att tillgripa övertidskommendering för konstaplarna, och sådan medför övertidsersättning, som får bekostas av vederbörande kommun. Därvidlag utgår inte något statsbidrag.

Det är helt naturligt om man hoppas, att den tvångskommendering som nu skett har riktat uppmärksamheten i så hög grad på det bristfälliga polisväsendet i Stockholm, att inrikesministern — det är jag övertygad om — kommer att göra allt vad göras kan för att få en rättelse av stockholmspolisens rekryteringsförhållanden.

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. åtgärder mot försäljning av stiletter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Björkänge har frågat mig, om jag anser, att åtgärder bör och kan vidtagas i syfte att förhindra försäljning av livsfarliga stiletter i synnerhet till minderåriga. Till svar härpå vill jag anföra följande.

När det gäller frågan om försäljning av stiletter vill jag erinra om att handelsministern förra året i denna kammare besvarade en fråga av fru Torbrink i samma ämne. Han förklarade då, att stiletten inte tjänar något nyttigt ändamål och att det enligt hans uppfattning var i hög grad klandervärt att försälja dessa vapen till minderåriga. Vidare meddelade han, att berörda riksorganisationer inom handeln offentligt uttalat sitt ogillande av saluförandet av stiletter och i cirkulär uppmantat sina medlemmar att upphöra därmed. Handelsministern hoppades att det därigenom och genom upplysning och propaganda bland föräldrar och målsmän skulle visa sig möjligt att stävja det missförhållande, som förekomsten av stiletter hos barn och ungdom innebär.

Den senaste tidens händelser visar, att stiletter fortfarande förekommer bland ungdomen. Med hänsyn till vad som inträffat anser jag, att man bör överväga att förbjuda själva innehavet av sådana vapen. Även om vissa svårigheter torde erbjuda sig när det gäller att övervaka efterlevnaden av ett dylikt förbud, medför i alla fall existensen därav att stiletter som påträffas kan omhändertagas och oskadliggöras. Jag avser att låta närmare undersöka, i vilken form ett sådant förbud skulle kunna meddelas och vilka bestämmelser som erfordras för att endast sådana stickverktyg som inte tjänar något nyt-

tigt ändamål kommer att omfattas av förbudet.

Vidare anförde:

Herr BJÖRKÄNGE (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framföra mitt tack för svaret på frågan.

Jag vill bara erinra om att statsrådet Lange i sitt svar på fru Torbrinks enkla fråga i samma sak sade följande: »Även om jag inte är någon vän av kontroll och regleringar, ställer jag mig i princip icke främmande till att lagstiftningsåtgärder på detta område, i det syfte som fru Torbrink önskar, skulle kunna erfordras i framtiden, men jag tror inte man kan komma ifrån frågan så enkelt som med att hänvisa till möjligheten av ett import- och försäljningsförbud. Där erfordras i så fall en apparat för kontroll. Jag tror därför att hela detta spörsmål är värt att närmare övervägas innan man tar bestämd ställning till behovet av ytterligare åtgärder.»

Nu har regeringen haft så gott som ett helt år på sig för att överväga sin inställning till de livsfarliga stiletterna. Jag tycker nog att man borde ha kommit litet längre än till bara nya överväganden. Inrikesministern överväger nu att förbjuda innehav. Jag tror inte att det räcker med att endast förbjuda innehavet.

Cykel- och sporthandlarnas riksförbund — en bransch som bland andra handlar med dessa saker — har haft en kongress i Göteborg. Där har man enhälligt kommit till beslutet att inge en anhållan till chefen för kungl. handelsdepartementet att en utredning måtte företagas angående möjligheten att införa importförbud å s. k. stilettnivar med springklinga. När nu försäljarna är på det klara med att det bör vara importförbud, då tror jag att man måste gå ett steg längre än vad inrikesministern tänker sig.

Jag har inte forskat i hur man har det i andra länder i detta avseende.

Svar på fråga ang. åtgärder mot försäljning av stiletter

Från Malmö har det dock berättats om ynglingar i 14—15-årsåldern som efterfrågar dessa stiletter. Även sjömän frågar efter dem — alldeles särskilt ryskt sjöfolk på besök i staden. Danskarna reser också över sundet för att komma över stiletter. I Danmark är antagligen längden på dolkar och liknande vapen maximerad till 24 cm. Detta tycker de är för litet. Därför far de över sundet för att skaffa sig knivar som i deras ögon är bättre. Jag har fått dessa uppgifter, och de tyder på att man i andra länder är mera restriktiv i detta avseende.

Det är en annan sak som gör att jag livligt vill tillstyrka den utredning som Cykel- och sporthandlarnas riksförbund föreslagit hos handelsministern. Den s. k. originalstiletten kan man antagligen inte alls få tag i här i Sverige — i varje fall tror jag inte att den finns i Stockholm. Det är ett ännu otäckare vapen än dessa knivar med springklunga. Eftersom denna originalstilet ännu inte blivit så allmän här, skulle det vara mycket fördelaktigt om man kunde få till stånd ett mycket snabbt importförbud på den. Då skulle åtminstone inte de ungdomar man talar om i detta sammanhang hinna få smak på denna tingest. Den här kniven som jag har i handen finns att få i så gott som alla järnaffärer och sportaffärer i Stockholm. Den verkar ju trevlig och ser inte så farlig ut. Man kan bevara den i fickan litet hur som helst, men den är ett otäckt vapen. Jag är nästan rädd för att handskas med den. Plötsligt kommer den att se ut på ett helt annat sätt med klingan utfälld. Det går synnerligen fort att få fram den, om man vill använda den för att angripa en fredlig medborgare. Just den här på 24 cm, är så liten att man kan komma över den också i Danmark, men danskarna reser som sagt över till Sverige för att köpa dem som är längre och biter bättre.

Originalstiletten går ännu inte att få

var som helst, och just därför borde man vara synnerligen kvick med att få till stånd ett importförbud. Men det är dock ett steg på vägen att man överväger ett förbud mot innehav. Resultatet beror sedan på hur lång tid inrikesdepartementet kommer att ta på sig. Handelsminister Lange har dröjt så gott som ett helt år från det att han i sitt svar förklarade att han skulle överväga vad som kunde göras. Därför, herr inrikesminister, tillåter jag mig att hemställa om en skyndsam behandling och om att inrikesministern söker genomföra ett importförbud, så att vi slipper att få in de italienska originalstiletterna, som är ännu mycket otäckare än denna.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Om vi hade haft förbud mot innehav, hade det under alla omständigheter inte varit möjligt för herr Björkängen att bära detta vapen i fickan med de stora risker detta enligt även hans eget bedömande kan föra med sig.

Handelsministern tog efter det han hade svarat på fru Torbrinks fråga upp spørsmålet med berörda försäljningsorganisationer. Dessa kontakter ledde närmast till att man sökte förmå de enskilda handlandena att inte sälja stiletterna till minderåriga. Det skall erkännas att detta inte helt har lyckats och att vi därför måste överväga att gå längre. Vi kanske då i första hand skall gå dithän att vi förbjuder innehav, vilket betyder att man tar bort den legitima marknaden för försäljning. Detta är ganska viktigt. Det innebär också att man inte kan åka över Öresund och köpa stiletter i Danmark och sedan bära dem här i landet.

Ett generellt importförbud som herr Björkänge närmast talade för uteslutes inte genom att vi nu bestämt oss för att företa de nämnda övervägandena. Vad beträffar den tid vi avser att ta på

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

oss härför vill jag säga att vi redan varit i kontakt med kriminaltekniska anstalten, som närmast skall ta hand om saken och göra en förberedande teknisk utredning. Redan i nästa veckas konselj kommer eventuellt att fattas ett beslut som ger kriminaltekniska anstalten det uppdraget.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER** erhöll på begäran ordet för att besvara herr Ohlins interpellation angående åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och hans excellens herr statsministern Erlander lämnade nu en kort sammanfattning av dess innehåll.

Det inom kammaren utdelade svaret var av följande lydelse:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har ledamoten av andra kammaren herr Ohlin till mig riktat följande frågor:

1. Har regeringen observerat de presade ekonomiska förhållanden varunder många mindre företagare arbetar och vill regeringen genom ändringar i skattelagstiftningen och andra åtgärder medverka till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten, vilket är önskvärt även med tanke på rådande arbetslöshetsrisker?

2. Vill regeringen ställa i utsikt att uppgifter över inkomstläget och inkomstutvecklingen bland de mindre fö-

retagarna även inom andra näringsgrenar än jordbruket förelägges riksdagen i samband med behandlingen av den ekonomiska politik, som kan påverka inkomstfördelningen i landet?

Det har många gånger sagts, t. ex. vid industrialismens genombrott, i samband med nya uppfinningar som gjort tillverkningsprocessen alltmer komplicerad, och i dag inför planerna på ett frihandelsområde, att hantverket och småindustrien skulle få allt svårare att hävda sin ställning inom näringslivet. Hittills har emellertid dessa farhågor icke besannats. Småindustri- och hantverksföretag med mindre än 25 anställda sysselsätter i dag mer än 350 000 personer och har en årsomsättning på sammanlagt 7 miljarder kronor. Vårt näringsliv är sålunda rikt differentierat. Småföretagsamheten har intagit en betydelsefull roll i den snabba välståndsutveckling vi kunnat glädja oss åt.

Även om alltså utvecklingen blivit gynnsammare än vad man tidvis räknat med, skall inte undanskymmas, att småföretagsamheten under utvecklingens gång haft stora svårigheter att brottas med. Det tidigare kanske största problemet var de starka variationer i avsättningen, som uppstod till följd av de häftiga konjunktursvängningarna. Arbetslöshet och minskad köplust hos allmänheten medförde svåra påfrestningar framför allt för småföretagsamheten med dess begränsade kapitaltillgångar. Man bör dock heller inte bortse från att de många mindre företagen har visat stor anpassningsförmåga och betydande motståndskraft i vikande konjunkturer, något som i viss mån kan förklara att de så framgångsrikt kunnat hävda sig i konkurrensen. De anförda egenskaperna har statsmakterna kunnat bygga på, då det gällt att genom stöd till småföretagsamheten — till vilket jag senare vill återkomma — främja en differentiering av näringslivet på landsbygden och därmed mot-

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

verka lokala sysselsättningssvårigheter.

Ingen tvekan råder emellertid om att den höga och jämna sysselsättning, som varit rådande under efterkrigstiden, för småföretagen har inneburit större trygghet och ökade möjligheter att rationellt driva verksamheten även på längre sikt. När vi diskuterar småföretagsamhetens villkor, är det motiverat att starkt understryka den höga sysselsättningens betydelse. En ekonomisk politik som målmedvetet inriktas på att trygga arbete åt de anställda är ett verksamt stöd åt företagsamheten. Ett uttryck härför är den synnerligen livliga företagsbildningen i vårt land särskilt under efterkrigstiden.

En jämförelse med mellankrigstiden visar hur expansiv utvecklingen varit. Under de 20 åren mellan 1919 och 1939 startades som framgår av E. Dahmén's avhandling »Svensk industriell företagsamhet» 3 900 industri-företag. Dessa uppgifter grundar sig på industristatistikens primärmaterial.

Arbetsmarknadsstyrelsen började 1946 registrera nybildningar av företag. En avgränsning nedåt sker så att endast de företag tas med, som vid starten har 3 eller flera anställda. De på detta sätt registrerade företagsbildningarna utgjorde under de 7½ åren 1/1 1946—30/6 1953 tillsammans ca 3 400.

De båda här nämnda undersökningarna är icke helt jämförbara, eftersom de genomförts efter delvis olika principer. I huvudsak torde en jämförelse dock ge en korrekt bild av den mindre företagsamhetens dynamiska utveckling.

En annan väsentlig förutsättning för att denna gren av vårt näringsliv skall få arbeta under gynnsamma förhållanden är att kapitalförsörjningen tryggas. Den kapitalknapphet som sätter sin prägel på alla områden av vårt ekonomiska liv bör ses i belysning av de väldiga otillfredsställda investeringsbe-

hov som är kännetecknande för ett progressivt samhälle. De totala investeringarna har sedan 1950 ökat med ca 30 %. Investeringarnas andel av nationalprodukten, som både internationellt sett och i jämförelse med tidigare perioder i vårt land ligger på en hög nivå, synes de senaste åren ytterligare ha ökat. Denna utveckling, som står helt i överensstämmelse med långtidsutredningens rekommendationer, måste betraktas som en framgång. Även i framtiden måste givetvis den ekonomiska politiken inriktas på att trygga en hög kapitalbildningsnivå.

De mindre företagarna kan emellertid i många fall ha särskilda svårigheter att uppbringa de erforderliga kapitalresurserna. Deras möjligheter till självfinansiering av investeringar liksom deras belåningsbara tillgångar är begränsade. Statsmakterna har för länge sedan observerat dessa svårigheter och verksamt ingripit på en rad olika sätt för att lindra dem. Lån utlämnas från ett flertal fonder, såsom hantverkslånefonden och sågverkslånefonden. En avsevärt större betydelse har emellertid *utlåningen genom företagareföreningarna* och *de statliga lånegarantierna*.

Företagarföreningarnas låneverksamhet började på sin tid som ett led i den allmänna sysselsättningspolitiken. På senare år har den i allt större utsträckning fått karaktären av ett komplement till den enskilda kapitalmarknadens kreditgivning. Här kan erinras om att år 1956 beviljades ett engångsanslag av 30 miljoner kronor just för att genom företagarföreningarnas förmedling lindra knappheten på kapital inom hantverket och småindustrien. Fortfarande fästes dock särskilt avseende vid lokaliserings- och sysselsättningspolitiska synpunkter. Medel till verksamheten anvisas årligen över anslag på riksstaten. Årets anslag utgör 5,3 miljoner kronor och tillsammans med tidi-

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

gare beviljade anslag medger det en sammanlagd låneram på omkring 60 miljoner kronor. Dessa medel är till större delen utlånade till mindre företag.

De årliga amorteringarna, som inflyter till företagareföreningarna, beräknas till omkring 4,0 miljoner kronor per år. Företagareföreningarna disponerar sålunda för närvarande 9 å 10 miljoner kronor per år räknat för utlåning till småindustri och hantverk.

Den andra metoden, som användes för samhällligt stöd åt den mindre företagsamheten, har varit industrilånegarantierna. Dessa statliga garantier, som började tillämpas 1954, syftar till att möjliggöra investeringar närmast i småindustriföretag, där de egna kapitalresurserna eller bankmässiga säkerheterna icke räcker till. Staten tillhandahåller sålunda i form av lånegaranti en bankmässig säkerhet för lån, som upptages i bank eller annan kreditinrättning. Som statens lokalorgan för denna stödverksamhet fungerar företagareföreningarna. Till och med budgetåret 1957/58 har garanti beviljats för lån å tillhoppa 38 miljoner kronor. För innevarande budgetår har garantiramen bestämts till 25 miljoner kronor.

Samhällets stöd begränsar sig emellertid icke till dessa direkta åtgärder på kapitalförsörjningens område. Vi satsar numera avsevärda belopp på yrkesutbildningen för att göra de i de mindre företagen sysselsatta bättre rustade att utöva yrket och öka deras förmåga att tillgodogöra sig teknikens rön. Till den mera speciella lärlingsutbildningen för hantverket utgår detta budgetår ett anslag på cirka 1,5 milj. kronor och hantverksinstitutet erhåller 1,2 miljon kronor.

Med hänsyn till den mindre företagsamhetens starka beroende av främmande kapital blir ränteläget av speciell betydelse för dess lönsamhet. Den i somras vidtagna räntesänkningen bör

för den ha inneburit en värdefull lättnad. I detta sammanhang bör också anmärkas, att 1955 års förändringar i företagsbeskattningen innebar, att aktiebolag och andra företagsformer jämställdes i fråga om avskrivningar m. m. För den mindre företagsamheten medförde detta en lättnad. Vidare vill jag erinra om att regeringen har för avsikt att förelägga nästa års riksdag förslag om uppskov med ikraftträdandet av de permanenta reglerna för varulagervärdering vid beskattning.

Jag har därmed sökt lämna en redogörelse för de åtgärder, som vidtagits för att stödja och stimulera den mindre företagsamheten. Vi kommer även i framtiden med största uppmärksamhet att följa utvecklingen på detta område. Det är ett klart samhällsintresse, att småföretagsamheten kan hävda sin betydelsefulla ställning inom svenskt näringsliv. Statsmakterna har anledning att främja en fortsatt gynnsam utveckling för småföretagsamheten och därvid uppmärksamma de speciella villkor, under vilka dessa företag arbetar.

Interpellanten anför vissa uppgifter om inkomstläget bland de mindre företagarna. Statistiska uppgifter av detta slag måste givetvis vara ytterst osäkra. Framför allt torde en jämförelse mellan företagargrupperna och löntagargrupperna med ledning av deklarationsuppgifterna vara svår att göra. Enligt de skilda undersökningar, som genomförts bl. a. av Industriens Utredningsinstitut, bör företagarinkomsterna uppskrivas icke oväsentligt för att bli jämförbara med de anställdas inkomster.

Jag delar interpellantens åsikt att en mera ingående kännedom om inkomstutvecklingen bland småföretagarna vore önskvärd. Inom regeringen har man uppmärksamheten riktad på hithörande problem. Visserligen kan uppgifter erhållas ur taxeringsstatistiken, som emellertid är behäftad med vissa bris-

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

ter, som jag nyss påpekat. Även de s. k. företagsräkningarna som ägde rum 1931 och 1951 har lämnat ett visst material. Detta har dock varit ganska begränsat och summariskt, avseende huvudsakligen antalet företag fördelade efter bransch och storleksordning. För att kunna bedöma inkomstläget och inkomstutvecklingen synes för övrigt en statistik av denna typ mindre väl lämpad. Den här ifrågasatta kartläggningen av småföretagsamheten synes bättre kunna ske genom regelbundet återkommande stickprovsundersökningar. Sådana undersökningar fordrar emellertid noggranna och arbetskrävande förberedelser och ställer sig därigenom kostsamma. Man synes vidare böra avvakta resultatet av den pågående utredningen om företagsregistrering, innan man lägger den här ifrågasatta uppgiftsbördan på småföretagarna.

Härpå anförde:

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag tackar statsministern för svaret men måste samtidigt beklaga att det är så magert. Det innehåller ingenting om framtida positiva åtgärder för att förbättra förutsättningarna för den mindre företagsamhetens verksamhet. Statsministern lovade bara att tills vidare undvika en framtida försämring på en punkt, reglerna för varulagervärdering. Det är verkligen det minsta möjliga man kan komma med, att tills vidare undvika en försämring.

Jag beklagar alltså, att svaret på min interpellation i huvudsak är negativt och tillåter mig här att anföra några positiva reformkrav, som förefaller berättigade.

För det första: rätt till förlustutjämning och till resultatutjämning vid beskattning. Jag tycker att det är i någon mån förvånande, att denna viktiga sak inte alls omnämnes i statsministerns svar. Tystnaden kan väl inte vara ut-

tryck för någon regeringens tanke eller frånvaro av en sådan tanke? Med hänsyn till denna frågas betydelse tillåter jag mig att direkt fråga statsministern: Kan Ni på regeringens vägnar i dag utlova att riksdagen nästa år får ett förslag till lagstiftning om rätt till s. k. öppen förlust- och resultatutjämning vid beskattning? Jag är väl medveten om att det förslag, som 1957 års skatteutredning nyligen har framlämnat, i vissa detaljer kan diskuteras, men utan tvekan skulle en reform efter i huvudsak dessa linjer betyda en stor vinst, och det förefaller mig därför angeläget att man försöker genomföra en reform redan nästa år.

För det andra: varulagervärderingsreglerna vid beskattning bör naturligtvis inte skärpas ytterligare. Är regeringens ståndpunkt att man inte nu skall skärpa dessa regler uttryck för en åsiktsförändring, eller är det så som det verkar — om man fattar det efter ordalagen — att regeringen bara tills vidare har ändrat det tidigare fattade beslutet, som regeringen ju fått riksdagsmajoriteten med på? Det skulle vara värdefullt att veta om det finns någon åtminstone begynnande åsiktsförändring på denna punkt hos regeringen, som tidigare har framfört så mycket negativt tal när spørsmålet behandlats i kammaren.

För det tredje: en reformering av avskrivningsreglerna för byggnader förefaller angelägen i syfte att en större del av byggnadskostnaderna skall kunna avskrivas under de första åren. Den tekniska utvecklingen har påverkat den ekonomiska livslängden hos industrifastigheter. En anpassning av skatte-reglerna är därför motiverad. Jag hänvisar till den från vårt håll vid vårriksdagen väckta motionen.

För det fjärde: återinförande av den rätt som tidigare funnits för företagsägare att i viss utsträckning kostnadsfritt avsätta medel för sin egen pensionering i rörelsen.

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

För det femte: den långfristiga kapitalförsörjningen utgör sedan länge småföretagsamhetens kanske mest brännande finansieringsproblem. Handelsminister Lange visade i ett interpellationssvar i denna sak för två år sedan till herr Strandh i Växjö en anmärkningsvärd brist på intresse för frågan. Han medgav endast att den då tillsatta utredningen om de stalliga kreditformerna för den mindre företagsamheten »var oförhindrad» att ta upp frågan. Har regeringen gjort något åt denna sak? Det verkar inte av statsministerns svar som om han tänkte sig något nytt utöver de beslut som fattats av de senaste två årens riksdagar.

Den svenska socialdemokratien tycks ha svårigheter att frigöra sig från tanken att det inte gör så mycket om statlig företagsamhet gynnas, behandlas på ett privilegierat sätt i jämförelse med enskild företagsamhet, särskilt företagsamhet av mindre omfattning. För ett par år sedan bestämde riksbanken att affärsbankerna skulle minska kreditgivningen till affärslivet, vilket även drabbade den mindre företagsamheten. Samtidigt härmed utvidgade Statens skogsindustrier på kredit sin verksamhet och presenterade sedan räkningen i efterhand med anhängan om särskild kredit. Det samlade resultatet blev att ungefär lika stor som inskränkningen av kreditgivningen, som drabbade den mindre företagsamheten i hela Sveriges land, blev ökningen av den kreditgivning som gick till ett enda stort statligt företag. När sådant kan förekomma utan att det tycks framkalla något allvarligt beklagande från regeringen, vittnar det om en inställning av minst sagt ensidigt slag.

För det sjätte: en kommande pensionsreform måste innesluta en betydande återlåningsrätt av premiemedel och över huvud taget utformas så, att inte de mindre företagens kapitalför-

sörjning försvåras utan tvärtom underlättas.

För det sjunde: den rationaliserings- och forskningsverksamhet till gagn för den mindre företagsamheten som bedrivs genom statens hantverksinstitut är en produktiv, samhällelig uppgift, som förtjänar ökat stöd. Detsamma gäller lärlingsutbildningen och yrkesundervisningen. Den åtstramande arbetsmarknaden med stigande ungdomsarbetslöshet understryker ytterligare betydelsen av att samhällets insatser på detta område utvidgas.

Vad yrkesutbildningen beträffar har en ledande yrkesutbildningsman för icke länge sedan betonat, att det skulle behövas ytterligare 40 000 platser. Även med en energisk politik, som bl. a. använde kurser av olika slag, är det väl omöjligt att på kort tid uppnå någonting av denna omfattning. Det visar ytterligare vilken betydelse det har att man ökar småföretagarnas intresse för den egna yrkesutbildningen och stimulerar denna genom ökade lärlingsbidrag, vilket från vår sida vid flera tillfällen föreslagits.

Vad beträffar de kurser för att öka yrkesundervisningen som nu organiseras är det angeläget att branschorganisationerna får delta i planeringen av desamma.

För det åttonde: De mindre företagens export kan och bör främjas av härför lämpade insatser från samhällets sida. Jag hänvisar till tidigare framställning om särskilt beaktande av småföretagens exportintressen vid tillämpningen av de statliga exportkreditgarantierna. Det gäller att där uppnå en mindre stelbent och byråkratisk tillämpning och en bättre täckning av de faktiska riskerna.

Det är viktigt att sådana de mindre företagens särskilda problem som uppkommer vid genomförande av planerna på ekonomiskt samarbete i Europa uppmärksammas. Något konkret besked på

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

den punkten innehöll statsministerns framställning inte. Det förefaller mig som om samhället hade anledning att här verkligen mycket tidigt förbereda åtgärder t. ex. av sådant slag som att främja samarbetet mellan mindre företag vid lösningen av de *merkantila* uppgifter, som kanske kommer att te sig något annorlunda än nu när dessa samarbetsplaner i Europa förverkligas.

Det finns en utredning om en samordning och effektivisering av de statliga kreditstödjande åtgärderna. Det förefaller mig angeläget att den påskyndas. Den bör då även beakta de mindre företagens lokalproblem, vilket antytts i ett tidigare utskottsutlåtande, d. v. s. studera problem som sammanhänger med finansieringen av dessa lokalfrågors lösning. Jag vill verkligen allvarligt understryka betydelsen av att regeringen här inte låter det ena året gå efter det andra med den gamla vanliga motiveringen, att det sitter en utredning.

Vad min andra fråga beträffar, angående ökade kunskaper om inkomstläget och inkomstutvecklingen bland de mindre företagarna även inom andra näringsgrenar än jordbruket, hänvisar statsministern till en pågående utredning om företagsregistrering, vars slutförande enligt hans uppfattning bör avvaktas. Men, herr talman, detta spörsmål har varit under utredning ända sedan början av 1950-talet. Det har tidigare utretts av arbetsmarknadsstatistik-kommittén och statistiska centralbyrån, och det är nu sedan 1955 föremål för en tredje utredning. Att då göra frågan om en bättre belysning av inkomstförhållandena beroende av att detta tekniska spörsmål först klaras av, det förefaller mig vara en ren undanflykt. Statsministern säger ju själv, att stickprovsundersökningar bör kunna utföras och ge en belysning av inkomstförhållandena. Varför då inte göra detta utan att först ha uppnått någon perfekt

lösning av detta andra problem om registrering?

Eftersom statsministern här hänvisar till en stickprovsundersökning vill jag säga, att det för en sådan ingalunda erfordras en allmän och permanent ökning av uppgiftsskyldigheten för de mindre företagen. Någon betungande ökning av uppgiftsskyldigheten synes mig inte böra komma i fråga — även utan en sådan finns det möjlighet att få en långt bättre belysning än vi har i dag av rådande inkomstförhållanden.

Jag måste därför tyvärr konstatera, att statsministern visar en beklaglig brist på intresse för att man verkligen skall få kännedom om inkomstutvecklingen för den folkgrupp som här beröres. Jag vill understryka, att även skattestatistiken naturligtvis har ett betydande intresse och knappast bör helt skjutas åt sidan på det sätt som statsministern gjorde.

En regelbunden, bättre belysning av inkomstförhållandena inom den mindre företagsamheten skulle kanske vara oläglig för en del av den socialdemokratiska propaganda som emellanåt — särskilt vid valtillfällena — spelar upp gamla toner om kapitalister kontra löntagare på ett sätt som illa överensstämmer med verkligheten inom det stora område vi här diskuterar.

Jag nämnde i interpellationen, att enligt de på skatteuppgifterna grundade beräkningarna hade 61 procent av företagen inom industri och hantverk mindre än 10 000 kronor i inkomst år 1956, trots att däri ingår en icke oväsentlig inkomst av kapital vid sidan av inkomst av arbete. Det var en något mindre del av löntagarna som kom under den angivna inkomstgränsen. Om jag går till 1957 års siffror, som nu föreligger, finner jag att medianinkomsten för företagare inom industri och hantverk enligt skattestatistiken var 8 868 kronor och för anställda 9 597 kronor.

Nu kan man säga så mycket man vill,

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

att sådana uppgifter inte är exakta. Det tror jag inte de är, men nog visar de ändå åtskilligt. När man betänker, med vilken frigjordhet finansministern nu senast i onsdags rörde sig med de mest djärva internationella jämförelser på grundval av ett föga pålitligt siffermaterial, måste jag säga att det är iögonfallande att statsministern, när det gäller den här saken, avfärdar ett siffermaterial såsom inte varande av något större intresse, därför att det inte kan antas vara exakt. Jag tror att det är mycket viktigt att vi använder det material som finns och försöker förbättra det för att därigenom få en belysning av de faktiska förhållandena och underlätta en riktig och rättvis inställning från samhällets sida vid handläggning av de många frågor, som berör inkomstförhållandena för olika folkgrupper.

Sammanfattningsvis vill jag konstatera att jag tycker att regeringen, att döma av statsministerns svar, står tomhänt inför problemet hur man skall kunna skapa bättre förutsättningar för den mindre företagsamheten här i landet. För dynamiken i ett lands näringsliv spelar denna företagsamhet en utomordentligt stor roll, och den är viktig även av andra skäl än de snävt ekonomiska. Vill man ge människorna tillräcklig rörelsefrihet, tillräcklig möjlighet att själva välja de områden, där de vill sätta in sitt arbete, då är förekomsten av en blomstrande småföretagsamhet av grundläggande betydelse.

Men skall vi få en sådan företagsamhet och skall den kunna spela den viktiga roll som är önskvärd både i ekonomiskt och annat avseende, måste samhället visa lika stort intresse för detta område som det ägnar andra motsvarande gruppers problem. Jag måste tyvärr av statsministerns svar i dag dra den slutsatsen, att det ännu fattas åtskilligt, innan man kan säga att detta villkor uppfylles av den nuvarande regeringen.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Det är glädjande att småföretagsamhetens problem på senare tid har ägnats ökad uppmärksamhet i den politiska debatten. Tidningen Hantverk och Industri, organ för Sveriges hantverks- och småindustriorganisation, skrev för någon tid sedan att det är angeläget att det ökade debattintresset för småföretagsamheten också motsvaras av praktisk handling. Låt mig säga att jag självfallet helt delar den uppfattningen.

Vad är det som är grunden till framåtskridandet här i vårt land? Ja, svaret kan väl knappast bli mer än ett. Det är den enskilda medborgarens initiativkraft, företagsamhet och framåtanda. Inom centerpartiet anser vi att det direkta ägandet i enskilda företag är en utomordentligt god grundval för strävan till högsta möjliga effektivitet och produktivitet i näringslivet. I den företagsformen får de enskilda de bästa möjligheterna att utveckla sin initiativkraft, och slutsatsen blir därför att en så stor spridning som möjligt av det enskilda ägandet är ett mål att sträva fram emot.

Vi har från centerpartiet länge försökt ena strävandena för vad som kallas en levande landsbygd. Det är ett begrepp som numera allmänt används i den offentliga debatten. Då vi lanserade det för något tiotal år sedan var det inte så många som tyckte om uttrycket som det är i dag.

När jordbruk och skogsbruk inte räcker till som sysselsättningsobjekt, måste naturligtvis den arbetskraft som friställs beredas sysselsättning i andra näringar, och då borde vi kunna vara ense om att vi så långt det över huvud taget är möjligt skall försöka ge de personerna sysselsättning i den bygd där de tidigare haft sitt arbete. Vi bör alltså i möjligaste mån söka undvika, att före-

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

tagsamheten koncentreras till några få stortätorter, till förfång inte minst för befolkningen i de allra största orterna med den ökade trängsel och det ökade jäkt som där uppstår. Den företagsamhet, som bäst lämpar sig för landsbygden och för mindre tätorter, är naturligtvis småföretagsamheten, alltså småindustri, hantverk o. s. v.

Livskraften hos den mindre företagsamheten är faktiskt en förutsättning för en levande landsbygd. Småföretagarna har ofta rätt begränsade inkomster. Det vet vi alla förut, men det vore naturligtvis bra att ha siffermässiga belägg för det också. Därför vill jag instämma i herr Ohlins önskemål om en statistik som bättre klarlägger detta förhållande. Emellertid skall man komma ihåg att när det gäller småföretagarna och deras inkomster avser inkomsten som regel inte en 48-timmars arbetsvecka, en 8-timmarsdag, utan deras dag är väsentligt mycket längre.

Det stöd småföretagarna behöver skall givetvis anpassas så, att de får bättre möjligheter att utveckla sina företag och beredes möjligheter att starta nya. En del har gjorts under årens lopp i det avseendet. Statsministern har i sitt svar pekat på en del saker. Särskilt tycker jag att man i det sammanhanget kan understryka de statliga kreditgarantierna för småföretagsamheten, vilka tillkom 1954. Det kan också vara skäl att erinra om de 30 miljoner kronor, som 1956 ställdes till småföretagarnas förfogande i form av lån genom företagareföreningar.

Om planerna på en gemensam euromarknad går i lås, är det sannolikt att småföretagsamheten får stora anpassningssvårigheter. Men den kan säkerligen ändå hävda sig, om den får möjligheter att anpassa sin produktion och distribution efter de nya förhållandena. Herr Ohlin har redan understrukit särskilt detta senare. För såväl handeln som — och i särskild grad — produk-

tionen ställes emellertid vid en omställning stora krav på kapitalförsörjningen. Det föreligger därför stor anledning att ägna kapitalförsörjningsfrågan för den mindre företagsamheten uppmärksamhet.

Herr Ohlin har i sin interpellation bl. a. nämnt beskattningen, och det är givetvis mycket viktigt att denna utformas så att småföretagarnas intressen blir tillgodosedda på ett tillfredsställande sätt. Där möter vi det gamla kravet att kunna göra utjämnningar mellan goda och dåliga år. Som bekant varierar driftsresultaten ofta mycket starkt mellan goda och dåliga år, och därför behövs det ett bättre utjämningsförfarande. Den saken torde alla vara ense om, och jag tillåter mig här uttala den förhoppningen att det förslag som nu utarbetats snart kommer att utmynnas i en regeringsproposition i ämnet.

Jag vill också understryka en annan sak, som centerpartiet upprepade gånger framhöll i samband med behandlingen av pensionsfrågan, nämligen det angelägna i att se till att småföretagarna får sätta av vissa procent av sina inkomster för pensioneringsändamål och placera pengarna i det egna företaget samt att man får åtnjuta skattefrihet för pengarna på samma sätt som fallet är med andra medel, vilka användes till pensionsförsäkringar eller av företagen sättes undan för pensionsändamål.

Jag nämnde nyss att kreditfrågan är synnerligen betydelsefull. Ja, den kanske är en av de allra viktigaste frågorna i sammanhanget. Småföretagarna behöver i allmänhet låna pengar i större utsträckning än de stora företagen. Men de små företagen tycks ha sämre möjligheter att vinna gehör för sina låneanspråk än de stora företagen. Det finns vissa föreningsband mellan storföretagen och kreditinstitutet, vilka band måhända gör det lättare att få låna. Kanske finns det också andra omständigheter som gör att de små i det sammanhanget

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

som så ofta annars här i vårt samhälle blir litet handicapade. Ibland kan det vara svårt att erbjuda tillfredsställande säkerhet. Vi måste därför se till att småföretagarna får ökade lånemöjligheter och att det ställes ökade resurser till förfogande för företagarföreningarna såväl när det gäller låneverksamheten som den service de bedriver.

Storföretagen har vissa möjligheter att anskaffa pengar genom utökning av aktiekapitalet samt i någon mån också genom att ge ut obligationer — ehuru den senare möjligheten nu är beskuren och därför inte kan komma till användning så ofta som tidigare. Det borde för småföretagen finnas en motsvarighet till de större företagens penninganskaffning via aktiekapital- och obligationslån. Den tanken har förts fram i en motion från centerpartiet och är nu föremål för utredning. I pressen har också synts uppgifter om att man inom bankvärlden ägnar den frågan uppmärksamhet och avser att försöka skapa någon motsvarighet till storföretagens kapitalanskaffningsmöjligheter genom aktie- och obligationsemissioner. Det vore ytterligt tacknämligt om dessa strävanden kunde ge ett tillfredsställande resultat. Men om så inte skulle bli fallet, är det enligt min mening det allmännas skyldighet att se till att småföretagsamheten där får alternativa möjligheter. Småföretagsamheten är så viktig för vårt land i skilda avseenden, att vi då får lov att gå in för andra åtgärder av det slaget.

Om räntan hade jag tillfälle att tala häromdagen och skall därför inte ta upp den saken nu. Har man möjligheter till självfinansiering av verksamhet och utvidgning och inte behöver låna, så behöver man inte heller betala någon lånereänta. I stor utsträckning har ju de större företagen förmånen att kunna finansiera på detta sätt, medan småföretagen i högre grad är hänvisade till lånemarknaden och därmed får kännas vid belastningen av en hög ränta.

Låt mig till sist, herr talman, säga att utbildningsfrågorna spelar en betydande roll för småföretagsamheten. Jag undrar om det inte vore klokt att låta småföretagen i större utsträckning än nu är fallet sköta utbildningen av lärlingarna genom att man tilldelar småföretagen större ersättning för varje lärling de lyckas dra fram till full kompetens. Det kunde vara värt att satsa på en sådan sak.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Herr Ohlin uppehöll sig mycket vid den likgiltighet som regeringen enligt hans mening visar för att få fram en statistik som bättre än den nuvarande belyser den mindre företagsamhetens ekonomiska villkor. Jag vill fästa herr Ohlins uppmärksamhet på att ett försök för närvarande pågår att med den moderna teknikens hjälp skapa en företagsregistrering, som likaledes med den moderna teknikens hjälp skall göra det möjligt för oss att på ett helt annat sätt än tidigare kunna få fram riktiga, relevanta uppgifter. Företagsregistret är en betydelsefull grundval för det arbetet. Den omständigheten, att hela konторstekniken är underkastad en revolutionerande omgestaltning just nu, manar till att vi inte bör företa något i förtid. Vi vinner allesammans — både samhället, som vill ha reda på hur det faktiskt förhåller sig, och den allmänhet vi skall infordra uppgifterna av — på om vi lugnar oss en smula.

Herr Ohlin säger, att det väl inte kan vara så farligt att göra stickprovsundersökningar utan att ha tillgång till företagsregistret. Nej, det kan hända att de fortsatta övervägandena kommer att visa att det är så, och det har jag inte heller avvisat, men vi vill ändå pröva frågan utförligare i det sammanhang där den hör hemma. Skulle det visa sig att man inte kommer fram inom rimlig tid på den vägen, vill jag inte alls utesluta

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

möjligheten av att följa stickprovundersökningens linje även utan det stöd för urvalet som ett företagsregister skulle innebära.

Jag tillät mig att i mitt interpellations-svar giva en försiktig varning till herr Ohlin att inte för mycket använda taxeringsuppgifter för att belysa småföretagsamhetens läge. Den varningen var så försiktig, att jag märker att jag behöver upprepa den. Det kan ju inte vara herr Ohlin obekant, att man från mycket sakkunnigt håll har riktat en ganska hård kritik mot dessa siffror. Både Wallander i sin studie Bilismens ekonomi och Bentzel i den 1953 utkomna Inkomstfördelningen i Sverige har tagit upp en analys av dessa ting. Jag skall gärna visa, på vilka sidor detta problem närmare diskuteras. Båda varnar för att med utgångspunkt från dessa siffror göra de jämförelser med löntagarnas inkomster som herr Ohlin har excellerat i både i dag och i sin interpellation och i den debatt vi förde i somras.

Detta var innebörden i mitt interpellationssvar på den punkten, att man alltså bör gå försiktigt fram. Dessutom tycker jag att den delen av mitt interpellationssvar skulle ha kunnat användas av herr Ohlin som stöd för hans uppfattning att vi bör skaffa oss en bättre inkomststatistik än den vi för närvarande har.

Det råder inga delade meningar om småföretagsamhetens betydelse i vårt samhälle. Det vore frestande att med anledning av herr Ohlins starkt polemiska inlägg, där han beskyllde socialdemokratier för att sakna intresse för småföretagsamhetens problem, ta upp en diskussion om den konkurrens från de borgerliga partiernas sida, som utvecklades framför allt under valrörelsen i år, när det gällde att försöka fånga in den ena väljargruppen efter den andra. Man försökte locka småföretagarna med vissa bestämda fördelar. Jag skall avstå från att analysera detta nu. Det

blir kanske tillfälle att återkomma till den saken senare. Men vad jag tror är viktigt att säga är att det förvisso kan finnas en del speciella ting som man kan göra för småföretagarna. Det har vi också försökt, i den mån samhällets resurser räckt till, och vi kommer att fortsätta med det.

Det är enligt min uppfattning riktigt att man bör beakta småföretagarnas synpunkter när det gäller stödet till exporten. Jag vet att den pågående utredningen, som kommer att vara färdig om någon vecka och som jag hade hoppats skulle vara färdig till i dag, har låtit småföretagarnas representanter komma till tals. Det är möjligt — jag vågar inte ha något förhandsomdöme om det — att deras exportproblem är av sådan art, att vi inte kan klara dem med exportkreditgarantier, eller i varje fall, i den mån de har behov av exportkrediter, att de nuvarande bestämmelserna är relativt hyggligt avpassade och att man därför inte kan motse alltför långtgående förslag från den pågående utredningen. Det vågar jag inte ha någon mening om; det får vi se om någon vecka. Skulle det visa sig vara nödvändigt, får vi återkomma till frågan.

Ett annat sådant där specialområde, som fångslar herr Ohlins fantasi i hög grad, är småföretagarna och pensionen. Jag kan inte annat än glädja mig åt det intresset, och jag hoppas att jag kan få tillfälle att odla det intresset ännu mer i fortsättningen, så får vi se om man inte där kan komma fram till en något så när gemensam bedömning. Det skulle i varje fall glädja mig mycket om det intresse, som herr Ohlin visar för denna del av pensionsfrågan, kunde utsträcka sig till andra delar. Jag har tillåtit mig att offentligt och även i trängre kretsar påpeka vad herr Ohlin här sagt, nämligen att den fria europamarknaden ställer småföretagarna inför speciella problem. De har haft tillfälle att delta i överläggningarna om dessa ting,

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

och jag tror att vi alla är villiga att försöka ta hänsyn till de speciella svårigheter men då också de speciella chanser, som många av våra småföretagare kan möta, när den gemensamma europa-marknaden blir en verklighet, om det nu går så väl.

Men här råder alltså det förhållandet, att herr Ohlin har räknat upp en massa åtgärder, som man skulle kunna vidta men som det sitter en obofärdig regering och stoppar. I stort sett är vi överens om dessa åtgärder, och på de punkter där vi inte är överens — t. ex. i en del av skattefrågorna — får riksdagen tillfälle att framföra sina synpunkter. Jag tycker därför att det inte är mycket mening med att vi nu tar upp en debatt. Men, herr talman, avgörandet är ju inte de speciella åtgärderna. De kan vara viktiga var för sig, men det avgörande är, om vi lyckas skapa ett klimat där även småföretagsamheten har möjligheter att göra sig gällande. Jag vågar påstå, att efterkrigstiden har varit ett årtionde fyllt av expansionskraft hos den mindre företagsamheten. Varför? Jo, därför att den mindre företagsamheten haft en marknad till sitt förfogande, som den icke skulle ha haft i ett konjunkturläge av den typ som vi ideligen mötte under förkrigstiden.

Jag skall belysa det med ett enda exempel. Herr Ohlin stämde in i en agitation, som jag verkligen inte väntat mig att herr Ohlin skulle ställa sig bakom. När kreditåtstramningarna kom, klämdes småföretagarna hårt, medan samtidigt Statens skogsindustrier till sitt förfogande fick kapitalbelopp som, om jag fattade herr Ohlin riktigt, skulle ha varit ungefär lika stora som de belopp som genom kreditransoneringen togs från småföretagsamheten i andra delar av landet. Ja men, herr Ohlin, så får man inte se på problemen. Om vi låter Statens skogsindustrier dö bort eller om vi tar ifrån Statens skogsindustrier dess expansionsmöjligheter, om vi med and-

ra ord inte låter Statens skogsindustrier få samma expansionskraft som övriga inom branschen, vad händer då? Stora delar av Norrland blir ett utarmat land. Den arbetslöshet, som vi tyvärr redan måste kämpa emot, skulle ha varit mycket större än i dag. Det hade betytt det allvarligaste hot mot småföretagsamheten i Norrbotten och Västerbotten som man över huvud taget kan konstruera fram. Det kan verkligen iute vara herr Ohlins mening, att det var oriktigt av samhället att skydda Statens skogsindustrier för ett hinder för dess expansion i ett läge då vem som helst utan att ha några särskilt stora kunskaper i näringsgeografi kunde förutse att Norrland skulle kunna komma att få kämpa med betydande sysselsättningssvårigheter.

Jag kan ta ett annat exempel. Uddevallavarvet var hotat. Det riktades en del kritik mot att samhället tog upp förhandlingar med de stora bankerna för att rädda Uddevallavarvet. Jag vet att herr Ohlin på den punkten stod på samma sida som regeringen. Men med samma skäl som när det gäller Statens skogsindustrier skulle herr Ohlin ha kunnat säga: här mobiliseras för ett enskilt storföretag kapital av en storleksordning som, om det hade spritts på landets småföretag, skulle ha gett dem en betydande chans. Är detta riktigt? Under de dagar det var kritiskt i Uddevalla såldes inga kostymer och inga skor; småindustrien, handeln och hantverket stod och föll med det företag, som sedan räddades genom statens melankomst.

Jag är rätt häpen över att man försöker spela ut behovet av åtgärder för att möjliggöra för vissa av våra storföretag att leva vidare och statens ansträngningar att täcka detta behov mot de kreditrestriktioner som drabbat även de mindre företagen. Men herr Ohlin: den formen av utspel tycker jag är, skall vi säga demagogisk, vilseledande. Vi be-

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

dömde läget på det sättet att när vi var tvungna att göra kreditinskränkningar, skulle vi i görligaste mån skydda den mindre företagsamheten. Det är därför de stora summorna kommit till, de stora summorna till företagarföreningarna. Det förhåller sig alltså inte så, att vi i iveren att rädda Statens skogsindustrier, i iveren att rädda Uddevallavarvet, har tagit pengar från småföretagsamheten, utan samtidigt med denna räddningsaktion kom det av herr Hedlund och mig — vilket jag nämnde i interpellationssvaret. — angivna stödet via företagarföreningarna just till en näringsgren som är betydelsefull för landet och som man alltså inte får låta drabbas av kreditrestriktionerna i full utsträckning. Verkligheten ger en annan bild av regeringens politik än den herr Ohlin försöker måla sedan han läst mitt interpellationsvar. Det är alldeles riktigt, herr Ohlin: mitt interpellationssvar innehåller inga löften om särfrämjanden, men det innehåller en bestämd deklARATION om småföretagsamhetens betydelse i ett dynamiskt näringsliv och en hestämd vilja att fortsätta med en politik, som skall skapa bättre utvecklingsmöjligheter för småföretagsamheten, precis som den fulla sysselsättningens politik har gjort under den tid som gått sedan kriget.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Det är tur att det inte skall bli omröstning här i dag, ty det skulle vara svårt för mig att rösta. Jag känner mig dragen till två partiledare. Jag vill gärna instämma i vad herr Ohlin säger om behovet av bättre statistik över företagarnas inkomster. Bland de stora löntagargrupperna här i landet finns nog ett starkt intresse att verkligen få fram tillförlitliga uppgifter över företagarnas inkomster, så att dessa också får betala skatt i samma omfattning som löntagarna får göra. Jag instämmer helhjärtat med herr Ohlin, detta inte bara av rena känsloskäl. Jag

har nämligen haft anledning att titta litet på en del siffror med utgångspunkt från levnadsförhållandena för några företagare. Jag har inte lagt ned mycket tid på detta, men jag har tagit ett par exempel, och dessa motiverar fullkomligt åtgärder för att få fram en bättre statistik härvidlag. En man som jag tittade på, hade ny bil i 25 000—30 000 kronors-klassen, villa i 200 000 kronors-klassen, ett sommarställe värt omkring 30 000 kronor. Men den stackars företagaren klarar sig inte så bra, när det gäller att betala skatt. Han betalar inga skatter till staten, ty han har inte så stora inkomster. Hans kommunalskatt ligger någonstans på 200 kronor. Det kanske gick dåligt för honom det år jag granskade honom, men tydligen inte sämre än att han klarade de ganska dryga utgifterna för den sportbil han måste ha för att kunna sälja sina varor. Visserligen finns det skåpvarnar för ändamålet, men sådana duger ju inte när det är brått att sälja. Jag ber än en gång på det livligaste få instämma med herr Ohlin i den här frågan. Jag förstår att han har mycket starkt stöd hos de TCO-grupper, som han brukar vända sig till i denna fråga, och jag skulle själv gärna ha röstat med honom i dag, om vi fått tillfälle att rösta.

Men på andra punkter vill jag ansluta mig till en annan av talarna. Det gäller ASSI. Den frågan har varit uppe flera gånger och jag har själv berört den vid flera tillfällen. Det är inte roligt att ta till orda gång på gång i samma fråga, men när folkpartiet har kört fram den på detta sätt i avsikt att missgynnliggöra ett bra företag, som utvecklats under en borgerlig industrichefs utmärkta ledning, tycker jag det går litet för långt. Då förefaller det som om man var ute mera för att lägga krokben för den fulla sysselsättningen än verka för densamma. Ni i folkpartiet driver en agitation här i riksdagen mot detta statliga företag, och det har

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

också förekommit förföljelse i bonnierpressen med mycket kraftiga ord om nepotism och dylikt som inte står i rimlig proportion till innebörden i detta ord. Hur skulle det ha gått med sysselsättningen i Norrland om ert förslag att lägga krokben för ASSI vunnit gehör i riksdagen? Hur skulle det ha gått med sysselsättningen vid varven, om man skurit ned ASSI:s program om två båtar? Vad vinner man med detta? Herr Ohlin tar i sin interpellation upp denna fråga inför de rådande arbetslöshetsriskerna. Frågan var uppe i våras och då ville ni från folkpartihåll skära ned antalet båtar. Ni säger i er känslomättade agitation: här är det meningen att ett statligt företag skall starta en rederirörelse. Ett företag som vill transportera 10 procent av sin tillverkning på egna kölar, är det att starta rederirörelse? Om en småföretagare skaffar en lastbil och transporterar 10 procent av företagets produkter med den, kallas det då att han startar en transportrörelse? Sådant hör till rörelsen, men så säger ni inte. Ni säger inte heller något om ett enskilt företag, som äger skogar och skogsindustrier, flyttar över de pengar som företaget tjänar på skogen, till skogsindustrierna och sålunda bygger ut dessa med pengar från skogen, så att de blir effektivare och kan betala bättre pris för skogen. En sådan överflyttning av pengar är motiverad.

Men när staten vill göra en sådan överflyttning, börjar man genast tala om att de statliga industriföretagen subventioneras. Här har staten under de gångna åren tjänat 50—60—70 miljoner om året på skogarna, och så försöker man ställa till sensation, när staten gör som hela det enskilda näringslivet, som har både skogsindustrier och skogar, alltså bygger ut skogsindustrierna med pengar som man tjänar på skogarna. Nej, staten har i själva verket fört över alldeles för litet av de pengar staten tjänat på skogarna.

Men hade folkpartiet fått driva sin sak igenom, hade det blivit sämre för detta företag. Jag får uttala den förhoppningen, att en annan inställning än den herr Ohlin givit uttryck åt kommer att bli rådande i fråga om ASSI:s nu gjorda framställning att få bygga ut industrierna i Norrland för att sysselsätta arbetslösa norrlänningar, som det finns tusental av. Och småvarven på hela den svenska östersjökusten har dålig sysselsättning. Driv inte er krokbenspolitik vidare! Låt ASSI få bygga sina båtar — det var fyra man ville ha — och låt ASSI få sysselsätta varvsarbetarna! Vill ni inte tänka på varvsarbetarna, kan ni ju tänka på att det finns tjänstemän på varven.

De totala kostnader som skatterna utgör för de små företagen ligger knappast högre än vid maximum 1 procent. Det finns väl toppar. Men det skulle vara intressant att höra vad man har gjort från höger- och folkpartihåll, där man ständigt och jämt talar om skatterna som en sådan belastning för de svenska företagen i konkurrensen på den inhemska och den utländska marknaden. Den statliga skatten ligger, som jag sade, för flertalet företag inom handel och industri knappast så högt som 1 procent av försäljningssumman. Det betyder att det finns minst 99 procent andra kostnader. Där är säkerligen mycket att göra för att pressa kostnaderna, och då borde man ju intressera sig mera för de 99 procenten än för den enda procent, som skatterna på sin höjd utgör. Annars verkar det som om man på detta område skulle ha tagit miste på proportionerna mellan 99 och 1.

Herr Ohlin är, av den första av hans frågor i interpellationen att döma, intresserad av att få regeringen att medverka till en förbättring av »arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten». »Arbetsförutsättningarna i övrigt» är ju de 99 procenten. Vilka förslag lägger ni fram från folk-

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

partihåll för att få ett samarbete företagen emellan, för att specialisera dem på produktionens område, för att få ett samarbete när det gäller försäljningen, så att företagen får större chanser att klara sig både på hemmamarknaden och Europamarknaden och på världsmarknaden i övrigt inför den skärpta internationella konkurrens som kommer mera till följd av konjunktursvängningen än till följd av Europamarknaden? Vad har ni för synpunkter här? Varför bara se på denna enda procent som skatterna representerar och ge dem en så dominerande roll?

Instämmer man i vad herr Ohlin tidigare sagt, att den första försvarslinjen för sysselsättningen går inom de enskilda företagen, skulle man väl vilja efterlysa ett klarare program från de enskilda företagens sida om vad de skall göra för att hävda sig när det gäller de 99 procenten. Ja, de företag som går dåligt betalar inte ens den sista procenten i skatt, och då är det alltså i den aktuella sysselsättningssituationen där fråga om 100 procent. Vilka förslag tänker ni lägga fram och vilka förslag har lagts fram från näringslivet självt — från Industriförbundet, från Sveriges småindustriförbund, från Grossistförbundet, från Exportföreningen o. s. v. — för att få fram en verklig specialisering företagen emellan på produktionsområdet och få till stånd en ordentlig försäljningsorganisation? Varför tar man inga egna initiativ och varför lägger man inte fram förslag? När så skett kan vi diskutera, hur staten skall kunna gripa in och inte hålla tassarna borta utan sträcka fram tassarna och då ha litet pengar i de tassarna.

Det ena året går efter det andra, sade herr Ohlin, och det vill man gärna instämma i också när det gäller detta område. Grunden för ett gemensamt framträdande från olika partiers och olika intressegruppers sida finns ju med de vida synpunkter som herr Ohlin fört

fram. Men man får väl komma med initiativen själv och inte bara vänta att staten och staten och staten skall kunna hjälpa i varje situation.

Detta är en fråga som är aktuell för sysselsättningen, ja, så aktuell att den är brännande, men jag tycker nog att den borde ha varit löst för några år sedan. Då det var goda tider och företagen inte *behövde* samarbeta och bygga upp en försäljningsorganisation, tog man heller inga sådana initiativ. Men hade man då byggt upp en ordentlig försäljningsorganisation, hade läget i dag varit bättre. Det rör sig alltså om bristande förutseende. När det nu pekar nedåt kommer man och begär att staten skall ordna detta hastigt och lustigt. Men det går inte att åstadkomma en försäljningsorganisation och en specialisering av produktionen snabbt. Detta skulle ha varit gjort tidigare, om man varit tillräckligt förutseende inom det enskilda näringslivet. Men här drivs man av konkurrensidén så hårt, att man inte vågar lita på varandra. Man är rädd för att åstadkomma ett samarbete tvärs över gatan mellan två företag i en industristad, och man är över huvud taget rädd för varandra. Men nu skall staten fösa ihop de olika företagen.

Dessa sysselsättningsfrågor är intressanta och allvarliga. Vi vågar inte tro att det intresse som nu visas avhjälpes årets arbetslöshet. Möjligen kan den förhindra den arbetslöshet som vi annars skulle kunna få nästa vintersäsong och det nästkommande året, om vi räknar med att konjunkturerna har svängt en gång för alla från efterkrigskonjunkturons överläge till nuvarande mera kritiska situation, som blir speciellt kritisk för småföretagen.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Får jag först med anledning av herr Hedlunds yttrande, som ju i mycket hög grad innebar ett instäm-

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

mande i en del av mina synpunkter, vilket jag är glad över, göra ett litet påpekande. Herr Hedlund valde att särskilt berömma sitt eget parti för initiativ, som det hade tagit i fråga om den långfristiga kapitalförsörjningen. Som jag sagt vid något tidigare tillfälle är det alltid en tillfredsställelse för oss i folkpartiet, när vi finner, att centerpartiet omsorgsfullt studerar vad som kommer från vårt håll, t. ex. i detta fall herr Strandhs i Växjö interpellation, som tydligen ligger till grund för denna centerpartimotion. Jag säger inte detta för att kritisera utan tvärtom. Jag tycker att det är tillfredsställande, om vi hjälps åt att föra fram berättigade krav, som den regering som herr Hedlund för inte så länge sedan lämnade inte har blicken tillräckligt öppen för.

Till statsminister Erlander vill jag säga, att vi behöver väl efter statsministerns lilla reträtt i fråga om en undersökning av företagarnas inkomster inte spilla många ord på den saken. Statsministern medger ju nu, att det går mycket bra att göra t. ex. en stickprovsundersökning utan att först ha klarat uppbyggandet av ett företagsregister. Det är alltså en imponerande försiktighet statsministern här visar, när han gör gällande, att det skulle vara någon fara på taket, om man gjorde en undersökning. Han säger att vi skall i stället lugna oss en liten smula för att undvika riskerna av en så begränsad undersökning. Men som sagt nog om det, eftersom man kan tolka herr Erlanders uttalande så, att detta icke oviktiga spörsmål inte skall förhållas ytterligare.

Statsministern säger vidare, att han hade varnat mig för att fästa för stor vikt vid taxeringsuppgifterna som blivit föremål för hård kritik av bl. a. herrarna Wallander och Bentzel. Det är mig väl bekant. Däremot tycks det ha förbigått statsministern, att samma herrar underkastat inkomststatistiken även

för löntagarna, som man jämför med, en hård kritik. När det gäller t. ex. statistiken över bilägarna här i landet finner man ju, att inkomsterna såväl för företagare som löntagare visar, att mycket små inkomster kan göra det möjligt för folk att hålla sig med bil, vilket väl kanske, om inkomsten rör sig om några tusen kornor, är mer förklarligt, om yrket ger år från år svängande inkomster än om inkomsterna företer en mera jämn kurva.

Företagarnas inkomster innefattar ett element av avkastning på deras i rörelsen investerade förmögenhet. Statsministern tycks fortfarande inte observera detta viktiga faktum som utgör en justeringspost vid varje jämförelse av arbetsinkomsterna. Om man frånräknar denna post, så torde man ha visat så mycket hänsyn som man f. n. kan för att göra en osäker jämförelse så pass vägledande som den kan bli.

Jag tror fortfarande att med all sin osäkerhet även skattestatistiken visar någonting om detta, att mycket stora grupper av svenska företagare inte lever på högre levnadsstandard eller har högre arbetsinkomster än motsvarande löntagargrupper. Detta kan vi alla få bekräftat av vår egen personliga erfarenhet, om vi reser omkring i detta land och träffar människor som lever och verkar i olika näringsgrenar. Vill verkligen statsminister Erlander bestrida att mycket stora företagargrupper inte har högre standard och arbetsinkomst än stora löntagargrupper, som arbetar i deras eller andras företag? Om statsministern inte vill bestrida detta, tycker jag att hans reflexioner i övrigt på denna punkt inte behöver tillmätas något större intresse.

Sedan var det frågan om pensionssparandet. Jag nöjer mig med att konstatera att vi från folkpartihåll framlagt ett förslag till ordning, som verkligen skulle underlätta finansieringen bl. a. av småföretagarnas rörelser.

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

Statsministern intresserade sig särskilt för mitt påpekande, att Statens skogsindustrier inte hade drabbats av de kreditrestriktioner, som det allmänna pålagt det enskilda näringslivet. Statsministern sade i det sammanhanget att om vi inte låter Statens Skogsindustrier visa samma expansionskraft som andra etc. Men min ståndpunkt var just att om det allmänna pålägger kreditrestriktioner, bör dessa restriktioner tillämpas på samma sätt mot alla. Man kan inte finna på alla möjliga skäl till att statliga kreditrestriktioner inte skall tillämpas på statliga företag. Även enskilda företag skapar ju sysselsättning. Att det 1956 inte var fråga om någon målmedveten sysselsättningspolitik från regeringens sida torde för övrigt framgå av några formuleringar i finansminister Strängs yttrande, som jag visserligen inte har till hands här men som jag ber statsministern studera innan han gör gällande att det speciella budgetarrangemanget för Assi var uttryck för en sådan planering två år i förväg, som herr Hagnell tycktes anse att staten visar, men inga andra. Om man har kreditrestriktioner, skall de tillämpas så rättvist som möjligt. Enskilda företag, som har mindre skog eller ingen skog, drabbas av kreditrestriktionen lika väl som enskilda företag som har mera skog, vilket herr Hagnell tydligen inte observerat.

Beträffande rederirörelsen har jag inte närmare diskuterat denna. Men det är ju ganska ovanligt att skogsföretag skaffar sig rederirörelse i nämnvärd omfattning, det är t. o. m. någonting *mycket* ovanligt, och det skapar ju inte en speciell sysselsättning i Norrland. Att just när det är kreditrestriktioner anse att det är så angeläget att bygga upp en rederirörelse i ett skogsindustriföretag, att man begär att få i viss mån skjuta dessa kreditrestriktioner åt sidan så att de inte skall tillämpas på samma sätt för statliga företag som för andra, det

är en ståndpunkt som jag för min del absolut inte kan ansluta mig till. Jag tror att den saken verkligen har principiellt intresse. Skall offentlig företagsamhet bedrivas i konkurrens med enskild företagsamhet under såvitt möjligt lika betingelse, då skall den statliga ekonomiska politiken verkligen målmedvetet sträva efter detta.

Statsminister Erlander gjorde vad han kanske kommer att beklaga, nämligen en jämförelse med Uddevallavarvet. Uddevallavarvet hade, som vi alla vet, genom oförsiktig ledning försatts i exceptionella likviditetssvårigheter, och måste räddas genom ingripande från storbankerna med stöd av staten. Inte är det väl någon parallell till den situation, som statsministern vill åberopa när vi talar om Statens skogsindustrier. Man kan kritisera Statens skogsindustrier för mycket, men jag tycker statsministerns jämförelse ändå innebär en alltför orättvis kritik.

Till herr Hagnell vill jag bara säga att det är sunt i en demokrati, att även statliga företag blir föremål för en kritisk belysning, som understundom skett. Jag kan inte förstå varför det skall framkalla så mycket sura miner på socialdemokratiskt håll när statliga företag blir kritiserade. Det är ungefär som om vi trampade på en öm få. Är det inte så att det begås misstag i statliga företag, och är det inte sunt att detta belyses? Herr Hagnell unnar sig nöjet att kritisera enskilda företag, och det gör jag också emellanåt. Varför i all världens dar skall man då inte få kritisera offentliga företag? Tyvärr har man ibland svårigheter att få fram tillräckligt material, men man får använda det som finns.

Jag för min del önskar Statens skogsindustrier en sund och naturlig utveckling. Jag tror företaget har en viktig uppgift att fylla, och jag tillbakavisar bestämt varje påstående om att man från vår sida skulle ha någon negativ

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

inställning därför att man finner det lämpligt med en kritisk belysning av vad man tycker är mindre motiverat. Jag kritiserar i dag i *främsta rummet* de, som är ansvariga för kreditpolitiken, och inte företaget för att det visar en expansionslusta, där man ibland varit oförsiktig med avseende på finansieringsfrågans lösning. Men jag måste betona att en konkurrens på såvitt möjligt lika villkor är vad vi bör sträva efter.

Herr talman! Sedan var det frågan om regeringens intresse. Ja, intresse kan man inte visa bara genom att tala om att saker är betydelsefulla, utan det måste visas i handling. Här är en situation där det kan påvisas goda skäl för nya åtgärder till stöd åt den mindre företagsamheten i dagens och morgondagens läge. Här har man framfört en rad konkreta förslag, och vad svarar regeringen på alla dessa förslag? Jo, statsministern meddelar att man inte har någonting att komma med. Statsministern vill inte ens lova att lägga fram förslag nästa år om förlustutjämning och resultatutjämning. Visserligen använde statsministern ett uttryck, som tycks ha ramlat ur munnen utan att vara genomtänkt. Men det glädde mig verkligen eftersom jag väntade en fortsättning, som emellertid inte kom. I stort sett var vi överens, sade statsministern, på en mängd punkter. Men jag räknade upp en lång rad förslag, som jag förordade och av vilka statsministern inte ville acceptera ett enda. Om vi bara är överens när det gäller allmänna talesätt men inte när det gäller åtgärder, är inte mycket vunnet. Det är nödvändigt att skapa ett gynnsamt klimat för företagsamheten. Ja, just det. Det är väl vad näringslivet ständigt framhåller. Men det gör man inte bara genom att tala om full sysselsättning, som jag för min del anser vara en fullständigt grundläggande sak i varje samhälle, utan det tarvas ju utöver den

fulla sysselsättningen, som för övrigt regeringen inte har visat sig alltid kunna åstadkomma, en hel del andra saker. Om man i de flesta länder efter kriget haft relativt full sysselsättning, så är ju inte detta någon ursäkt för underlåtenheten att vidta andra åtgärder som skulle innebära ett gynnsamt klimat för företagsamheten. Det är inte fråga om några löften om särfrämjningar, såsom statsministern säger. Nej, jag vände mig just mot särfrämjningar åt ett visst håll då det gäller statlig företagsamhet. Det är i stället fråga om att skapa sådana skatteförhållanden och andra förhållanden som innebär ett gynnsamt klimat för, såsom i detta fall, den mindre företagsamheten, och detta gör man inte med allmänt tal, utan genom konkreta åtgärder.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlin slutade sitt anförande med att tala om särfrämjningar och menade därmed tydligen att ASSI fått sådana förmåner. Varför skall inte detta företag behandlas lika som andra företag? sade herr Ohlin. Jo, det är just det som vi vill, och jag skall be att än en gång få göra den jämförelse som jag förut gjorde.

Låt oss säga att ett företag äger både skog och skogsindustri. På skogen tjänar man pengar, och en del av dessa behövs man flytta över till industrien. Är staten ägare till företaget, får icke denna överflyttning ske utan att riksdagen lämnar sitt medgivande. Är det däremot fråga om Cellulosabolaget, så kan detta företag utan vidare flytta över pengar; det har ingenting med kreditrestriktionerna att göra. Detta är som sagt förbjudet för det statliga företaget, och det råder alltså i detta avseende inte någon jämställdhet mellan företagen. Det är straffbelagt för de statliga företagen att utan riksdagens hörande före-

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

ta en överflyttning av pengar, och när då ett statligt bolag vänder sig till riksdagen för att få tillstånd till en överflyttning, blåses saken genast upp och det säges att företaget behöver subventioner. Det heter aldrig att det är fråga om subventioner när Cellulosabolaget bygger ut sin skogsindustri med hjälp av pengar som bolaget tjänar på skogen. När ett statligt företag vill göra samma sak, blir det hela en politisk affär.

De statliga företagen har alltså inte några särfrämåner, utan de arbetar tvärtom under svårare förhållanden då det gäller finansieringen, eftersom de inte kan få göra sådana överflyttningar av medel som kan ske inom de privata företagen.

Är det någonting för ett liberalt parti att komma med detta krav på att stat och kommun skall ingripa då det gäller dessa finansieringsfrågor? Nej, låt näringslivet komma med sina egna initiativ och visa vilka planer man har. Staten får kanske högst 1 procent av småföretagens totala omsättningssumma; 99 procent kommer på andra poster. Och nog borde det enskilda näringslivet ha mer pengar till förfogande för att lösa sina egna problem än vad staten har. För övrigt kostar det många gånger inte några pengar att göra upp sådana här förslag och försöka åstadkomma ett samarbete företag emellan, utan det ger i stället pengar. Kom fram med edra förslag! Låt Industriförbundet och småindustriorganisationerna av olika slag göra upp sådana förslag och lägg sedan fram dem för riksdagen med en begäran att staten skall komma med pengar i tassarna.

Men kom inte bara och kräv att den regering, som ni kritiserat i alla frågor och som ni inte ett dugg tror på, skall lägga fram förslag som löser edra egna problem! Det ligger närmast till hands att ni försöker göra det själva, så får vi sedan se hur det går med samsättningen.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Jag brukar med stort intresse lyssna till herr Hagnell och finner ofta hans synpunkter och åsikter ganska kloka. I dag måste jag emellertid reagera, när han tog den omständigheten, att enligt hans mening i vissa fall en del småföretagare inte betalar skatt för hela sin inkomst, till intäkt för en kritik mot hela denna grupp.

Det var egentligen herr Ohlins anförande som föranledde mig att ännu en gång ta till orda, och när jag ändå har gjort det, skall jag också säga något om Statens skogsindustrier, ehuru jag från början inte tänkt lägga mig i denna debatt.

Först och främst var det, herr Ohlin, aldrig fråga om att staten skulle ställa några pengar till förfogande för Statens skogsindustrier. Av propositionen i detta ärende framgår att vad staten gjorde var att teckna ett garantiåtagande, alltså en borgen, på 35 miljoner kronor för statens skogsindustrier, varefter företaget fick ge sig ut på marknaden och låna upp pengar, något som var rätt besvärligt, om jag inte är fel underrättad. Man fick lov att ta upp lånet i olika poster och det dröjde ganska länge innan man lyckats placera hela summan.

En annan sak är att meningarna inom folkpartiet nog gått litet isär på den här punkten också, eftersom partiets dåvarande vice ordförande herr Svensson i Ljungskile ansåg att staten bara skulle gå i borgen för 30 miljoner kronor. Nu blev beloppet 35 miljoner, och skillnaden är ju inte så stor att det finns anledning att göra något nummer av den saken, i varje fall inte i detta sammanhang. Det väsentliga är att det här var fråga om en borgen som Statens skogsindustrier behövde för att låna upp pengar och därigenom kunna betala en del tillfälliga lån, som företaget redan hade.

Jag är fullt överens med herr Ohlin om — och jag sade det också på sin tid

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

i riksdagen — att Statens skogsindustrier hade gett sig för långt ut, innan de hört sig för om möjligheterna att få pengar, men det är en sak för sig. Vi befann oss vid behandlingen av garantiärendet i riksdagen som jag nyss antydde i det läget, att Statens skogsindustrier hade skaffat sig mycket kortfristiga krediter, och det gällde att se till, att de kunde få ett något mera långsiktigt lån till att betala de tillfälliga krediterna med. Staten lämnade inte ut några pengar utan gav en borgen, och sedan fick Statens skogsindustrier konkurrera på lånemarknaden. Någon förtursrätt var det alltså inte fråga om.

Nu vill jag göra herr Ohlin en fråga: Om de 35 miljoner kronorna på ett eller annat sätt undandrogs den allmänna lånemarknaden, hur kan herr Ohlin veta att det just var de små företagen som hade gått miste om hela detta belopp? Är finansvärlden sådan att det går till på det sättet där, eller hur förhåller det sig, herr Ohlin? Jag reagerade, när herr Ohlin som jag fattade honom behagade portionera ut de 35 miljoner kronorna till småföretagsamheten. Nu var alltihop felaktigt, ty det var inte fråga om några pengar från staten, över huvud taget inte fråga om några nya pengar utan om en borgen för att kunna placera om redan förut upptagna krediter, men det är ett kapitel för sig.

Herr Ohlin klandrade mig för att jag valde att särskilt tala om vårt eget parti. Det gjorde jag; jag aktade mig noga för att tala om folkpartiet, ty jag ville inte gärna använda den metoden att stå här och klanka på andra. Jag tycker att det är trevligare att få tala om hur vi själva vill att det skall ordnas för småföretagarna. Det är möjligt att vi i detta avseende handlar alldeles tvärtemot vad herr Ohlin tycker man bör göra.

Det är alldeles riktigt, när herr Ohlin säger, att det förefaller som om centerpartiet har studerat folkpartiets olika förslag. Vi har studerat många av folk-

partiets förslag — också förslaget om tilläggs pensionering, herr Ohlin — och vi har funnit, att folkpartiet vill hjälpa småföretagarna genom att lägga på dem en börda av pensionskostnader för de anställda. Det står i folkpartiets motion, att småföretagarna skall betala in premien för de anställda, och vidare, att de för denna inbetalning inte får göra något avdrag på lönen. Det kan bli nog så besvärligt för dem att klara den utgiften ibland, herr Ohlin. Nej, om vi skall gynna småföretagarna skulle jag i all vänskaplighet vilja ge det rådet till herr Ohlin: Lämna den lagfästa pensionslinjen och gå över till vår pensionslinje!

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag måste tyvärr trötta kammaren med ett par korta reflexioner med anledning av herr Ohlins senaste anförande.

Herr Ohlin har med ett genialt grepp lyckats förvandla en diskussion om småföretagsamhet till en diskussion om Norrbottens storindustrier. Debatten har alltså i hög grad sparat ur på grund av hans eget sätt att lägga upp sin kommentar till mitt interpellationssvar. Herr Hagnell och herr Hedlund har ju visat hur orimlig den tanke är, som han har fört fram, nämligen att Statens skogsindustrier skulle ha varit speciellt gynnade i den dåvarande situationen med kreditrestriktioner. Herr Ohlin, verkligheten är den att om vi skulle ha gjort Statens skogsindustrier fullt konkurrenskraftiga och jämställda med den övriga träindustrien i landet skulle vi alldeles säkert ha utträttat mera än vi gjorde. Alltjämt förhåller det sig — som herr Hagnell påpekade — så, att Statens skogsindustrier av många skäl befinner sig i ett sämre läge. Det tror jag är obestriddigt. När kreditgarantien blev så liten, tog vi stor hänsyn till den omständigheten att kreditmarknaden

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

var ansträngd. Säkert erinrar sig herr Ohlin, att anspråken var större än vad vi med hänsyn till läget kunde gå till mötes. I denna situation är det alltså som herr Ohlin försöker ge allmänheten den föreställningen, att Statens skogsindustrier var befriade från den restriktivitet, som andra delar av näringslivet hade att kämpa mot. Det är mot detta påstående jag har reagerat.

Det andra jag skulle vilja framhålla är att jag, när jag jämfört Uddevallavarvet med Statens skogsindustrier, inte har yttrat ett ord om något annat än att båda dessa företag hade tusentals människor anställda, som hotades av arbetslöshet. Det är återigen ett försök att leda diskussionen in på fullkomligt ovidkommande banor att i detta sammanhang ta upp ett resonemang om hur Uddevallavarvet sköttes. Jag har bara konstaterat, att det båda gångerna var fråga om delar av landet, som utan statliga ingripanden — i ena fallet med stöd av det enskilda näringslivet — skulle ha drabbats av en katastrof. Något annat innebär inte jämförelsen. Den katastrofen skulle ha gått ut inte bara över varvsarbetare och de i sågverken och pappersmassfabrikerna anställda utan också över småindustrien och hantverket i dessa trakter. Det skall kanske behövas en livlig fantasi för att av detta kunna dra ut några paralleller angående skötseln av företagen, vilket herr Ohlin försöker göra. Jag har inte kritiserat vare sig det ena eller det andra företaget.

När jag lyssnat till herr Ohlins envisa åberopande av taxeringsinkomsterna har jag sagt mig, att det kanske ligger något i att vi skall forcera frågan.

Han gav kammaren, i den mån kammaren finns just nu, det intrycket att de av mig åberopade experterna, herrar Wallander och Bentzel, rubbat mitt påstående att man skall vara försiktig med relativtalen för löntagarnas och småföretagarnas inkomster. Det förhåller

sig inte så. Dessa experter kritiserade uppgifterna både om löntagarnas och företagarnas inkomster. Men herr Wallander ansåg att om man antar att hela underdeklarationen av företagarnas inkomster faller på företagarna och hela underdeklarationen av löneinkomster på löntagarna, såsom herr Ohlin räknade med, så borde företagarnas inkomst-siffror höjas med ett tal av storleksordningen 30 procent för att kunna jämföras med uppgifterna om de anställdas inkomster. Herr Bentzel kom till ungefär samma resultat. En underdeklaration på 30 procent förefaller tämligen rimlig.

Jag vill dock bestämt reagera emot herr Hedlunds slutsats att denna uppskattning av underdeklarationen vore en moralisk anklagelse mot företagarna. Som herr Bentzel poängterade blir företagarnas inkomster så lågt deklarerade av många skäl. Underdeklaration kan komma till stånd på fullt laglig väg genom undervärdering av lager, låg värdering av naturaförmåner, övernormal avskrivning o. s. v. Vidare är gränsen mellan drifts- och investeringsutgifter å ena sidan och personliga konsumtionsutgifter å den andra ofta flytande, varför uppgifterna är osäkra. Det ligger ingen moralisk förkastelsedom i mitt påstående. Jag har än en gång velat inskärpa att dessa två experter som granskat materialet varnar just för den slutsats som herr Ohlin drar, att enligt dessa deklARATIONER den genomsnittliga inkomstnivån ligger lägre för företagarna än för de anställda. Herr Ohlin försökte krångla sig ifrån frågeställningen genom att i sitt sista anförande fråga: Förnekar statsministern att det finns företagare som har det sämre ställt än de anställda?

(Herr Ohlin: Det sade jag inte.)

Men hur formulerade herr Ohlin då frågan?

(Herr Ohlin: Det finns många företagare som ligger på ungefär samma inkomstnivå.)

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

Det är ingen som helst tvekan om att det är riktigt. Jag föreställer mig att jag aldrig har gett mig in i diskussion på den punkten. Hela diskussionen om företagarnas och löntagarnas inkomster uppkom precis som när det var fråga om Statens skogsindustrier genom att jag tillät mig en mycket blygsam och försiktig varning för att använda taxeringsuppgifterna, som är osäkra. I stället för att kassera in detta som ett medgivande till den Ohlinska ståndpunkten och understryka behovet av närmare utredning, drar herr Ohlin upp en stor debatt på denna punkt. Vad den debatten skall tjäna till, begriper jag inte. Jag har emellertid av denna diskussion blivit mer och mer övertygad om att herr Hagnell har rätt i att det är nödvändigt att belysa dessa ting bättre, så att vi slipper sådana uppenbart vilseledande framställningar som herr Ohlin har excellerat i.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Visst kritiserar experterna dessa siffror, det är mig väl bekant. Men statsministern går fortfarande förbi det för en jämförelse av arbetsinkomsterna viktiga faktum att företagarinkomsten innefattar avkastning av sannolikt *väsentligt* större kapitaltillgångar än löntagarinkomsterna. De redovisade siffrorna för företagarnas medianinkomster låg vidare, herr statsminister, år 1957 omkring åtta procent under löntagarnas. Låt oss utgå från de 30 procent, som en expert gissar att man borde höja företagarinkomsterna med. Tar vi sedan hänsyn till att företagarinkomsterna innefattar såväl arbetsinkomst som kapitalinkomst, blir det likväl omöjligt att dra annan slutsats av iakttagelsen, att företagarinkomsterna i statistiken ligger åtta procent lägre, än att materialet visar en enda mycket viktig sak, varom den svenska allmänheten och — att döma av de regeringspropositioner som jag

läser allt emellanåt — också den svenska regeringen haft en alltigenom oriktig uppfattning. Materialet måste nämligen sägas visa att den stora massan av företagare har ungefär samma inkomst av arbete som löntagarna. Jag har inte som statsministern påstår försökt ge någon emfas åt att denna företagarnas inkomstnivå skulle ligga litet över eller litet under löntagarnas, jag har sagt att den är ungefär densamma. Detta bekräftas av det föreliggande materialet och av de erfarenheter man för egen del kan samla om man intresserar sig för frågan. Det är viktigt att slå ihjäl den oriktiga tron att företagare och anställda befinner sig i helt olika inkomstskikt! Denna falska tro ligger bakom en del av oriktigheterna i svensk ekonomisk politik och socialpolitik. Eftersom regeringen inte tillhandahåller säkrare siffror, är man tvungen använda detta material, och det räcker för att visa att det inte finns någon sådan inkomstklyfta mellan den stora massan av företagare och löntagarna som så ofta antas. Det går inte att komma ifrån detta faktum.

Sedan vill jag bara säga en sak till herr Hagnell. Han måtte inte ha lyssnat på vad jag sade. Jag påpekade att bolag, som inte äger någon skog eller endast litet skog, med avseende på kreditrestriktionerna behandlas på samma sätt som de som äger mera skog. Vidare förbiser herr Hagnell att de bolag som äger skog investerar mycket betydande belopp i skogen och i skogsvägar. Herr Hagnell tycks tro att bolagen tar hela förtjänsten på skogen och investerar den i förädlingsindustrin. De skall för övrigt också dela ut till sina aktieägare. Det är ju en förmån som Statens skogsindustrier har att dess ägare är mycket tillmötesgående när det gäller krav på aktieutdelning. Det har kanske herr Hagnell glömt.

När statsministern sedan tar upp herr Hagnells ena argument — som jag nu

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

kommer till — då har verkligheten en synpunkt av principiellt intresse kommit in i debatten, något som statsministern inte lyckades med i sitt första svar. Herr Hagnell kräver, att eftersom Statens skogsindustrier inte har skog men staten genom domänverket äger en massa skog, så bör man betrakta Statens skogsindustrier och de statliga skogarna såsom tillsammans ungefär motsvarande ett vanligt typiskt skogsindustrioblag med egna skogar. Med ett raskt grepp förvandlar herr Hagnell de statliga skogarna — komma i statens ägo på sätt vi känner till från den historiska utvecklingen — till något slags bihang till Statens skogsindustrier, till objekt som spelar samma roll som de enskilda skogarna i ett vanligt bolags ägo. Jag hade inte tänkt spilla några ord på denna konstruktion, för vilken det inte finns någon täckning i den svenska statliga företagspolitikens principer. Det är en upplägning av verkligt revolutionerande slag. Det måste ju bland annat innebära, att de statliga skogarna skulle anses stå till förfogande för Statens skogsindustrier utan att, som hittills, den enskilda skogsindustrien skulle kunna påräkna att få använda för dem naturliga råvarukällor. Detta är en konsekvens, som jag dock vägrar tro att någon från regeringsbanken skulle vilja acceptera — även om jag har mina dubier huruvida det finns några gränser för vad herr Hagnell vill acceptera i sådana här sammanhang.

Jag vill därför bara konstatera, att det är obestriddligt att det i en situation, då kreditrestriktionerna hårt drabbade den enskilda företagsamheten, vidtogs åtgärder för att Statens skogsindustrier inte skulle få känna på dessa restriktioner i full omfattning. Herr Hagnell talar också om att vi begär statens ingripande. Nej, vi talar om vad som bör vara en klok statlig skattepolitik. Detta kallar herr Hagnell för att man begär statligt ingripande på ett sätt, som inte

skulle vara förenligt med en liberal åskådning. Med herr Hagnells resonemang skulle den svenska staten kunna lägga hur höga skatter som helst på den svenska företagsamheten. När man påstår att värderings- och varulagerreglerna bör ändras, skulle man kunna säga som herr Hagnell: ni begär konstlade ingripanden från statens sida och »förmåner» åt näringslivet. — Det är inte lönt att spilla flera ord på detta.

Till herr Hedlund vill jag säga, att han inte hade lyssnat på vad jag sade angående Statens skogsindustrier. Jag sade inte att staten ställde några pengar till förfogande. Jag har mig väl bekant hur det hela gått till. Konsekvensen blev emellertid en privilegierad behandling av Statens skogsindustrier genom att kreditrestriktionerna inte kom att drabba dem på samma sätt som andra bolag. Herr Hedlund och jag är nog överens om att då staten skriver en sådan här speciell borgen för en kredit, då kommer bolaget i ett helt annat läge än det eljest skulle ha gjort. Detta var just avsikten med den statliga underskriften, annars hade den inte behövts.

Sedan säger herr Hedlund, att Statens skogsindustrier hade gått för långt när det gällde investeringar. Jag konstaterar att herr Hedlund där har en från herr Erlander avvikande mening. Enligt herr Erlander hade Statens skogsindustrier varit utomordentligt förutseende, ett förutseende som — jag upprepar det ännu en gång och jag får kanske tillfälle att återkomma till det — inte avspeglas i det uttryckssätt herr Sträng använde när han närmare diskuterade frågan.

Herr Hedlund överraskade mig genom att godta min lilla statistiska beräkning över att kreditrestriktionerna för de mindre företagen skulle ha inneburit en kreditbegränsning av ungefär samma storleksordning som den nya krediten till ASSI. Herr Hedlund drog den slut-

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

satsen att jag menade, att om ASSI inte fått den krediten, skulle småföretagarna ha fått just detta belopp. Det låg ingenting sådant i mitt uttalande. Jag kan inte säga — lika litet som herr Hedlund — vart dessa pengar skulle ha gått. Beloppet kan i alla fall tjäna som en belysning av att det som förekommit inte var en alldeles obetydlig transaktion med ASSI.

Om jag här skulle börja diskutera pensionsfrågan med herr Hedlund är jag, herr talman, rädd för att de som skall yttra sig över ärendena längre ned på dagens föredragningslista med rätta skulle känna sig ännu mera förgrymmade än jag misstänker att de redan är. Jag skall därför nöja mig med att säga, att herr Hedlund nog ändå i längden inte kommer att kunna vidhålla det han sade i dag, att vårt pensionsförslag innebär att man lägger en särskild börda på småföretagen. Herr Hedlund vet lika väl som jag — och detta har diskuterats i det oändliga — att under en period av stigande inkomster, där man kan räkna med en växande arbetsersättning, där kan denna ersättning till en del utgå på sådant sätt att företagen inbetalar pensionsavgifter. Detta har varit fallet under den period man byggt upp pensionsförsäkringen inom de branscher som redan ordnat sin pensionsfråga.

Det kommer säkert att bli fallet även i fortsättningen. Skulle det föreligga ett konjunkturläge där man inte har möjlighet för någon ökning av arbetsersättningen, så innefattar ju vårt förslag en sådan anpassningsförmåga att man då under det året inte skall behöva höja försäkringspremierna utan skall kunna ta igen det litet längre fram.

Vi har varit angelägna att göra konstruktioner, vilka slutligen skulle klargöra att försäkringspremierna utgör en del av arbetsersättningen, och jag tror att insikten därom nu har börjat sprida sig långt in i de fackliga kretsarna, vil-

ket vi kanske får möjlighet att återkomma till vid en senare tidpunkt. Jag hoppas att när den dagen är inne insikten om dessa förhållanden också har kommit att sprida sig till herr Hedlund eller rättare sagt, att den insikt han hade på detta område, som var så klar i vintras, skall återkomma, när frågan tas upp på nytt. Jag sade, att den var klar i vintras, inte i våras.

Under detta anförande återtog herr talmannen förhandlingarnas ledning.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! När man får kritik från herr Ohlins sida på det här sättet, blir man litet rädd när det gäller att bedöma sin egen förmåga att lyssna till och uppfatta saker och ting. Han säger att jag inte lyssnar och inte uppfattar, men när man hör att han till talare efter talare säger samma sak, undrar man kanske om inte felet ligger någon annanstans än hos en själv. Jag hoppas att det skall gå att förstå varandra här, men när det gäller ASSI, som herr Ohlin har dragit upp igen, skulle det vara skönt att en gång för alla få klarhet och även ut sagt här vad som har hänt, så att man inte behöver ha dessa kringgående rörelser från folkpartiets sida.

ASSI har en liten utdelning, endast ett par miljoner, men det är klart att man inte kan ge mera, när aktiekapitalet ända till nyligen legat vid 44 miljoner kronor. Det har jag glömt, säger herr Ohlin, men det har jag inte gjort. Jag nämnde domänverket, och det glömde herr Ohlin. Domänverket — jag upprepar det — har gjort vinster, på 50, 60, 70 miljoner kronor under de senare åren, vilka inlevererats till statskassan. Dessa pengar skulle, om det inte hade varit fråga om staten utan en privat ägare, som ägt såväl skogen som skogsindustrierna, utan vidare ha förts över från skogen till skogsindustrierna. Så gör man inom de privata företag, som äger

Svar på interpellation ang. åtgärder till en förbättring av kapitalförsörjningen och arbetsförutsättningarna i övrigt för den mindre företagsamheten m. m.

såväl skogsföretag som skogsindustri-företag. De som inte har några skogs-företag kan naturligtvis inte föra över pengarna — därom är jag överens med herr Ohlin — men det var så självklart att jag inte behövde säga det, utan jag jämförde med likartade företag.

Då säger herr Ohlin: detta är en in-tressant princip som betyder att de stat-liga skogarna skulle förvandlas till bi-hang till ASSI. Nej, det är inte fråga om detta, utan ASSI är tvärtom tvung-na att köpa från de statliga skogarna, även när de inte vill det som företag. De är tvungna att hjälpa till att hålla skogspriserna uppe. Det ingår i deras skyldigheter att göra detta. Aktiebola-get Statens skogsindustrier kläms där mer än de privata, som kan vänta att köpa, medan ASSI måste hjälpa till att hålla priserna på skogsprodukter uppe — också till förmån för de bondeför-bundare som är skogsägare. Men detta får ASSI inget tack för, och det skall man heller inte begära att de skall få. ASSI var tvungna att ta sig an Töre, som inga privata ville ha, men nere i Småland där andra ville vara med, fick ASSI inte något.

Tiden går tydligen fort här. Jag får väl sluta med att konstatera, att konsekvenserna inte är att de statliga sko-garna skall tillföras ASSI, utan att man skall kunna föra över en del av de peng-ar, som man har tjänat på skogarna och som hänger ihop med ASSI:s existens, till skogsindustriföretag på grunder, likartade med dem, varpå det enskilda näringslivet gör det.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:
Herr talman! Låt mig ännu en gång slå fast vad som trots allt tycks ha gått herr Ohlin alldeles förbi. Det är precis som att hålla vatten på en gås, när man talar om för herr Ohlin att Statens skogsindustrier inte fick några pengar av staten utan endast en borgen, en sä-

kerhet för att kunna gå ut i marknaden och låna utan någon företrädesrätt. Jag antar att herr Ohlin vet att om man kommer med en fullgod säkerhet i form av borgen eller i form av in-teckningar, så spelar det ingen roll. I båda fallen går det att få låna pengar om tillgången på medel medger detta. Den som har borgen får i varje fall ingen förtur framför den som lämnar fullgod in-teckningssäkerhet. Sedan må borgensförbin-delsen vara hur vederhäftig som helst. Jag tror att en närmare undersökning skulle visa, att det var ganska besvär-ligt innan Statens skogsindustrier fick låna de här pengarna.

Sedan vill jag anmäla en mening som avviker från herr Ohlins, när han talar om sambandet mellan Statens skogs-industrier och domänverket. Där finns ett faktiskt samband, som består däri att dessa industrier förädlar domänverkets virke. Jag är angelägen om att under-stryka detta samband så till vida som jag inte vill att Statens skogsindustrier skall utvidga för att förädla annat virke än det som huvudsakligen kommer från statens skogar.

Så var det fråga om pensionerna igen. Herr Ohlins och folkpartiets förslag in-nebär att småföretagarna skall betala in pensionsavgifterna och inte får dra av dessa på lönen. I vissa branscher kan de kanske hålla sig skadeslösa genom att hålla tillbaka vid lönesättningen. Det beror på styrkeförhållanden vid avtals-uppgörelsen m. m. I vissa fall kan det också hända att de har möjlighet att höja priserna på varorna och få gottgö-relse på det sättet, men ibland får de lov att minska sin egen dagsförtjänst, herr Ohlin, för att kunna klara pen-sionsavgifterna. Det är den gåva som herr Ohlin är så angelägen att ge åt småföretagarna.

Jag vill säga till herr Ohlin, att min ståndpunkt i detta avseende är den-samma i dag som den var i våras och som den var i vintras.

Svar på interpellation ang. sjögränsernas utsträckning m. m.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Bara ett kort påpekande. Från början var herr Ohlins och mitt resonemang omkring taxeringsuppgifterna och inkomststatistiken en diskussion om en statistisk metod att få fram uppgifter om ett intressant och viktigt samhällsförhållande, men i sitt senaste anförande vill herr Ohlin göra gällande att socialdemokratien har låtit sin politik bestämmas av okunnighet om att stora delar av företagarvärlden lever på ungefär samma villkor som löntagarna gör. Vi skulle ha inbillat oss att det finns djupa klyftor mellan dessa grupper, och detta skulle ha varit grunden till vårt enligt herr Ohlins uppfattning bristande intresse för företagsamheten. Därmed vidgar sig verkligen diskussionen från att röra ett statistiskt problem till att röra ett högst viktigt politiskt problem.

Herr Ohlin! Vi har aldrig någonsin tänkt oss annat än att den stora huvudmassan av landets småföretagare och småbönder har identiskt samma intressen som löntagarna. Vi har många tiotusentals småföretagare bland vårt partis bästa medlemmar, och de har aldrig funnit någon konflikt mellan sin partitillhörighet och sin dagliga gärning. Och varför? Jo, därför att de har precis lika starkt intresse som löntagarna av att den fulla sysselsättningens politik bibehålles, att det blir en skaplig pension även åt dem, att det förs en familjepolitik som är hygglig och att en sjukförsäkring, som täcker riskerna i samhället, blir genomförd. I det ögonblick då herr Ohlin här försöker konstruera fram en inverkan på vår politik av en missuppfattning om småföretagarnas levnadsvillkor, då blir verkligen diskussionen alldeles befängd. Jag för min del håller mig till vad jag här har sagt: de stora grupperna av småföretagare har identiskt samma intressen som de stora löntagargrupperna i vårt land.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Med hänsyn till tiden avstår jag från att polemisera mot herr Hedlund. Jag vill bara säga en enda sak till herr Erlander. Socialdemokratiens intresse för de mindre företagen kan bedömas med utgångspunkt i de *åtgärder* som den vidtar när deras problem behandlas. Nu försöker statsministern, i denna debatt som gäller konkreta näringspolitiska problem för den mindre företagsamheten, att utvidga ämnet och tala om alla möjliga andra saker för att komma bort från det som väl ändå är ett obestriddigt faktum, att statsministern icke på ett enda ställe i den långa rad av konkreta punkter, som jag har tillåtit mig att räkna upp i min interpellation och där man dock inom den mindre företagsamheten har starka önskemål om förbättringar, har velat ge ett positivt svar. Det går inte, herr statsminister, att komma bort ifrån detta faktum genom att försöka tala om någonting annat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på interpellation ang. sjögränsernas utsträckning m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Braconier har frågat, om jag är beredd att snarast lämna riksdagen en redogörelse för den svenska regeringens syn på den aktuella frågan om sjögränsernas utsträckning och på föreliggande möjligheter att lösa frågan regionalt i Östersjön och Nordsjön.

I anledning härav vill jag först erinra om att den konferens, som i våras ägde rum i Genève rörande sjörätten, misslyckades med den uppgift, som allmänt ansågs vara dess angelägnaste, alltså att rekommendera generella regler för ut-

Svar på interpellation ang. sjögränsernas utsträckning m. m.

sträckningen av strandstaternas territorialvatten, respektive eventuella fiskezoner. Det kompromissförslag, som den svenska delegationen förklarade sig beredd att i sista hand stödja, stadgade en territorialvattenbredd på högst sex sjömil sammankopplad med en fiskezon på högst tolv sjömil med bevarande av fiskerättigheter inom de sex yttersta milen av sistnämnda zon för sådana stater, vilkas fiskefartyg under de senaste fem åren kontinuerligt fiskat inom zonen. Varken detta eller något annat förslag samlade den erforderliga $\frac{2}{3}$ -majoriteten och ingen konvention i frågan kom till stånd. Sverige står alltså kvar på sin tidigare ståndpunkt, innebärande att en stat icke har rätt att genom ensidiga åtgärder utvidga sitt vatten utöver de hävdvunna gränser i den ifrågavarande geografiska regionen, som vunnit erkännande i den internationella rätten.

Utän tvivel skulle det vara av stor betydelse, om de deltagande staterna med en kvalificerad majoritet kunde rekommendera en viss lösning eller att en representativ grupp av stater kunde enas om vissa regler och nedlägga dessa i en konvention. Emellertid måste man vara medveten om att det icke är möjligt att på detta sätt lagstifta för hela det internationella samfundet eller med andra ord att skapa lösningar som är rättsligt förbindande även för de stater, som icke godtagit dem och icke uttryckligen iklätt sig däremot svarande förpliktelser.

Tills vidare torde man från svensk sida höra avvakta utgången av diskussionerna vid den nya konferens, som enligt nyss inkommet meddelande skall sammanträda nästa sommar.

Vidare anförde

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag ber att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framföra mitt tack för sva-

ret på en interpellation som framställdes i juli månad och som naturligtvis måste ses mot bakgrunden av de händelser som då var särskilt aktuella. Jag är nöjd med svaret i ett betydelsefullt avseende, men i ett annat avseende är jag inte nöjd, ty jag har inte fått något svar på den senare delen av min interpellation. Hur välvilligt jag än har försökt tolka interpellationssvaret kan jag inte finna att hans excellens utrikesministern har tagit upp den tanke som framfördes av den danske statsministern i somras, att man borde lösa dessa problem på en regional konferens med nordsjöstaterna. Möjligen skulle jag rent av kunna tolka det sista stycket i svaret så, att utrikesministern anser att man *inte* borde hålla någon sådan regional konferens.

Men om man över huvud taget i något sammanhang skall kunna hävda folkrätten, så vore det väl ganska egendomligt om man inte skulle kunna göra det i en så central fråga som den om havens frihet.

Jag är emellertid inte okunnig om att det föreligger en oerhörd skillnad mellan Japans och Islands intressen. En utvidgning av territorialvattnet för Islands del, som är i hög grad beroende av sin fiskexport, är givetvis ett vitalt intresse för islänningarna. Men man kan säga att det är ett lika vitalt intresse för Japan att få fiska på områden som skulle vara förbjudna, om territorialgränserna där utvidgades på samma sätt. Detta är helt enkelt en livsfråga för vissa nationer. Det är beklagligt att dessa frågor inte kunde lösas på 1930-talet, när man inte hade de stora motsättningar som nu råder. Vid ett tillfälle såg det på Genèvekonferensen ut som om man skulle lyckas nå fram till en lösning — i varje fall har jag fått den uppgiften att det den gången bara hängde på den kanadensiske statsministern.

Det vore mycket glädjande, om utrikesministerns svar kunde tolkas så —

Svar på interpellation ang. behandlingen av anhöriga till ungerska medborgare som i samband med revolten i Ungern fängslats eller avrättats

vilket jag dock inte är alldeles säker på — att den centrala punkten här är att man i den internationella rätten vunnit erkännande för ståndpunkten, att några ensidiga inskränkningar icke skall göras, och att Sverige står fast vid den ståndpunkten. Men om vi ser på konflikten mellan Island och England — jag förstår emellertid att utrikesministern inte speciellt vill beröra den — så stod ju ändå Englands tolkning i dåvarande situation i överensstämmelse med just denna passus i den internationella rätten.

Hur intresserad man än är för det nordiska samarbetet, kan man enligt min mening inte bortse från att om vi skall hävda folkrättens bestämmelser, så stod Englands ståndpunkt den gången i överensstämmelse med internationell rätt. Jag tolkar i så fall ändå utrikesministerns svar så, att det innebär en viss kritik emot det sätt, varpå tolvmilsgården den gången tillämpades.

Om man studerar vad islänningarna själva skrivit i dessa frågor, finner man emellertid, att även de anser sin tolkning vara ett uttryck för internationell rätt. Men om man skall acceptera båda tolkningarna, så blir ju utrikesministerns svar i detta sammanhang ganska meningslöst.

Om vi inom en snar framtid kunde få till stånd en internationell konferens om dessa problem — eller en konferens mellan nordsjöstaterna — så hoppas jag verkligen att inte den uppfattning professor Gihl — som ju är folkrättsexpert — ganska nyligen gav uttryck åt i Svensk Juristtidning, är riktig. Han sade nämligen, att om det uppstår anarki på detta område, så finns det inte stora utsikter till att komma överens på andra och i vissa avseenden kanske ännu viktigare områden.

Jag är ändå tacksam för att utrikesministern så klart har slagit fast vikten

av internationella rättsbestämmelser, även om jag hade hoppats att han skulle ha kunnat ge kammaren upplysningar om att här pågår ett intimt nordiskt samarbete, så att i varje fall de nordiska länderna bör kunna enas om gemensamma regler i detta avseende.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10

Svar på interpellation ang. behandlingen av anhöriga till ungerska medborgare som i samband med revolten i Ungern fängslats eller avrättats

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDEN**, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Rimmerfors har frågat, om jag vill medverka till att Sverige inom Förenta Nationerna ställer krav på ett klarläggande besked från de ungerska myndigheterna beträffande fru Rajks öde och i fråga om behandlingen av andra anhöriga till ungerska medborgare, som i samband med revolten i Ungern fängslats eller avrättats.

Av motiveringen till interpellationen framgår, att enligt interpellanten Sverige bör kräva av det utskott, som tillsatts för undersökning av vissa frågor i samband med den ungerska resningen 1956, att det av de ungerska myndigheterna inforrdar »vederhäftiga uppgifter om fru Rajks och övriga anhörigas öde».

Som svar vill jag först hänvisa till den allmänna vädjan, som i oktober förra året riktades till Ungerns utrikesminister av FN:s särskilde representant för Ungern. Vidare kan nämnas, att Ungern-utskottet både i december 1957 och i juli detta år givit uttryck åt sin förväntan, att de ungerska myndigheterna skall iakttaga humanitära grundsatser i sin behandling av dem, som varit inblandade i resningen hösten 1956. Härefter har man anledning instämma. Det

Svar på fråga ang. en redogörelse för vidtagna och planerade åtgärder mot arbetslösheten

tillkommer utskottet självt att avgöra, huruvida någon ytterligare aktion från dess sida kan vara påkallad.

Härefter anförde

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! För det svar som hans excellens ministern för utrikes ärendena Undén lämnade på min interpellation om förhållandena i Ungern ber jag att få tacka.

Svaret är kortfattat och ger kanske inte heller full klarhet beträffande de svenska insatserna. Utrikesministern redogör för de åtgärder som vid tre tillfällen företagits av Förenta Nationernas speciella ungerutskott och av Förenta Nationernas särskilde representant för Ungern. Det förefaller som om man enbart i mycket milda och hovsamma ordalag givit uttryck för sin förväntan att de ungerska myndigheterna skall iaktta humanitära grundsatser i sin behandling av dem som varit inblandade i upproret hösten 1956.

Häri har man anledning instämma för Sveriges del, säger utrikesministern. Av formuleringen framgår inte huruvida Sverige haft något tillfälle att instämma eller om man är villig söka efter ett sådant tillfälle. Min fråga gällde ju, huruvida Sveriges utrikesminister ville medverka till »att Sverige inom Förenta Nationerna ställer krav på ett klarläggande besked från de ungerska myndigheterna beträffande såväl för Rajks öde som i fråga om behandlingen av andra anhöriga till ungerska medborgare, som i samband med revolten i Ungern fängslats eller avrättats».

Får jag tolka utrikesministerns svar som ett löfte att vid lämpligt tillfälle ge uttryck för denna svenska reaktion, om frågan tas upp på nytt? »Det tillkommer utskottet självt att avgöra, huruvida någon ytterligare aktion kan vara påkallad», säger utrikesministern. Man skall alltså invänta utskottets initiativ.

Är inte den inställningen något för passiv?

Om jag är rätt underrättad, har Sverige ingen representant i Ungerutskottet. Däremot torde väl Danmark vara representerat. Givetvis måste det finnas vägar, på vilka man kan animera ett mellanfolkligt organ att reagera, om man känner att demokratiska principer trampas under fötterna eller människovärdet kränkes. Det synes mig som om Sverige har större anledning än de flesta andra folk att utan risk för att bli missförstått fungera som ett internationellt samvete, när dessa värden står på spel. Det är min allvarliga och bestämda förhoppning att så kommer att ske.

Med det, herr talman, ber jag att än en gång få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. en redogörelse för vidtagna och planerade åtgärder mot arbetslösheten

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, erhöll på begäran ordet för att besvara herr Lindahls fråga angående en redogörelse för vidtagna och planerade åtgärder mot arbetslösheten.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Nilsson lämnade nu en kort sammanfattning av dess innehåll.

Det inom kammaren utdelade svaret var så lydande:

Herr talman! Herr Lindahl har till mig riktat följande fråga.

Kan statsrådet och chefen för socialdepartementet lämna en sammanfattande redogörelse för vad statsmakterna gjort för att möta arbetslösheten och vad som kan ytterligare göras för att bereda dem som nu hotas av arbetslöshet sysselsättning?

Svar på fråga ang. en redogörelse för vidtagna och planerade åtgärder mot arbetslösheten

Läget på arbetsmarknaden har försämrats under innevarande år. Antalet arbetslösa vid räkningen i mitten av november hade ökat med 17 000 jämfört med november förra året och var uppe i ca 47 000. Bland kassamedlemmarna noteras den största ökningen i absoluta tal för skogsarbetarna (+ 2 000), metallarbetarna (+ 1 500) och beklädnadsarbetarna (+ 900). Bland de 30 000 arbetslösa kassamedlemmarna är byggnadsarbetarna, murarna och målarna den största gruppen, nämligen 8 000. Den säsongmässiga ökningen för byggnadsarbetargrupperna i år är dock inte särskilt stor jämfört med tidigare, vilket däremot är fallet beträffande skogsarbetarna.

Arbetslöshetsprocenten har — både när man jämför med förra året och med den föregående månaden — stigit med 0,7 % och är nu 2,4 %. Skogsarbetarna har en arbetslöshet på ca 10 % och byggnadsarbetarna på ca 5 %. I industriarbetarnas kassor är arbetslösheten nu 2,0 % mot 1,3 % i fjol.

Särskilt i skogsbruket har sysselsättningsläget försämrats. Följden är att den mest utpräglade stegringen av arbetslöshetstalen noteras i de båda nordligaste länen. Även övriga starkt skogsbetonade län har — främst Gävleborgs och Västernorrlands — relativt starkt stigande siffror. Endast Kronobergs och Kristianstads län — ett par av våra minst industrialiserade områden — har lägre arbetslöshetssiffror än förra året.

Sammanfattningsvis kan sägas att vi synes ha haft en säsongmässig stegring av antalet arbetslösa byggnadsarbetare av ungefär samma omfattning som under de båda senaste åren. Särskilt för skogsarbetarnas del har läget försämrats och detta — jämte en något ökad arbetslöshet bland industriarbetarna — har förstärkt den säsongmässiga stegringen av arbetslöshetstalen.

Även om arbetslösheten totalt sett inte kan sägas vara särskilt hög orsakar den

sådana problem för kommuner och enskilda att regeringen har ansett det påkallat att vidtaga en lång rad åtgärder. Den följande uppräknningen avser de viktigaste åtgärderna av direkt arbetsmarknadspolitisk karaktär. Däri ingår följaktligen inte sådana för sysselsättningsläget betydelsefulla faktorer som penning- och finanspolitiken.

1. Beredskapsarbeten har drivits i större omfattning än tidigare. Under vintern 1958 var sålunda tidvis 6 000 personer sysselsatta i sådana arbeten mot högst 4 600 år 1957. Arbetena har också bedrivits längre tid än vad som varit fallet tidigare år. I mitten av november i år var drygt 3 500 man sysselsatta i beredskapsarbeten mot 1 300 vid samma tid i fjol. För den kommande vintern räknar vi med att om så blir nödvändigt driva beredskapsarbeten för ytterligare omkring 10 000 man. Regeringen har därför beslutat att ställa ytterligare 75 milj. till förfogande för beredskapsarbeten på vägar och gator och 45 milj. till förfogande på arbetslöshetsanslaget, varav en betydande del kommer att användas för statskommunala beredskapsarbeten. Antalet dagsverken kommer därigenom att kunna öka från tidigare planerade 800 000 till ca 1 400 000. Genom att utnyttja tillgängliga medel kan arbetsmarknadsstyrelsen under hösten öka arbetsvolymen i avsedd omfattning.

Beredskapsarbeten i form av skogsvård bedrivs på enskilda, kommunala och allmänningsskogar. Av de 3 500 beredskapsarbetarna i november var närmare 800 i sådana arbeten. Domänverket kommer att få möjlighet till ytterligare investeringar för att upprätthålla sysselsättningen. Möjligheterna att stimulera till ytterligare skogsvård inklusive byggande av skogsbilvägar även på andra skogar övervägs.

2. Bostadsbyggandet har ökat. Utöver tidigare medelsramar har 85 milj. kronor ställts till förfogande för bostads-

Svar på fråga ang. en redogörelse för vidtagna och planerade åtgärder mot arbetslösheten

byggandet, vilket möjliggjort att 8 000 fler lägenheter än tidigare beräknat kan byggas.

Bostadsbyggandet har vidare planerats på sådant sätt att det skall ge högsta möjliga sysselsättning under den kommande vintern. I detta syfte har låne-medlen för det nya budgetåret fördelats redan i maj månad och igångsättning på dispens har beviljats i ett stort antal fall.

3. För ordinarie vägarbeten har anslagen ökats med 43 milj. kronor för att upprätthålla sysselsättningen på detta avsnitt. Dessutom har genom ett i dagarna fattat beslut investeringsramen vidgats med 25 milj. kronor för vägarbeten som skall bedrivas i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen i sysselsättningskapande syfte.

SJ får vidare disponera drygt 7 milj. för att sysselsätta 450 banarbetare, som annars brukar permitteras under vintern.

4. Industribeställningar har genom arbetsmarknadsstyrelsen i sysselsättningsstödande syfte lagts ut dels hos örlogsvarvet i Karlskrona dels hos enskilda industrier för sammanlagt ca 30 milj. kronor. Såsom exempel på beställningar genom arbetsmarknadsstyrelsen hos privata industrier kan nämnas reparationsarbeten på fartyg och beställning av uniformtyger, varigenom mindre varv och textilfabriker fått en viss lättnad. Vidare har de statliga verken i vissa fall lagt ut beställningar tidigare i år än enligt de uppgjorda planerna. Televerket och SJ har under året fått sina ramar vidgade med sammanlagt 21 milj. kronor, vilket främst möjliggjort beställningar hos L.M. Ericsson och Kalmar verkstadsbolag.

Slutligen har arbetsmarknadsstyrelsen nyligen fått bemyndigande att utlägga industribeställningar för ytterligare 40 milj. kronor, varav 10 milj. vid örlogsvarvet i Karlskrona.

5. Arbetsmarknadsstyrelsen har med-

givit att enskilda företag, som har medel avsatta till investeringsfonder, får taga dessa i anspråk. Sådana medgivanden har givits till ett belopp av ca 225 milj. kronor. Vidare har generellt medgivande lämnats att ta i anspråk de 45 milj. kronor som finns i fonderna för skogsbruk. Den 1 november var ca 2 000 man direkt sysselsatta i byggnadsarbeten, som igångsatts med investeringsfondsmedel.

6. Uddevallavarvet har fått en statlig kreditgaranti på 30 milj. för att undvika allvarliga svårigheter.

7. Omskolning och annan särskild yrkesutbildning för arbetslösa kommer att utvidgas så att det kan beredas plats för upp emot 5 000 man mot 1 200 förra vintern.

Antalet elevplatser vid den ordinarie yrkesutbildningen uppskattas till att under förra året ha ökat med 5 000, i år till ytterligare 5 000 och nästa år samma ökning.

8. Bidragsramen för byggande av pensionärshem har ökat från 5 till 15 milj. kronor, vilket motsvarar en byggnadskostnadsökning från 15 till 45 milj.

9. Byggandet av yrkesskolor ökas från 20 till 40 milj. kronor.

10. Byggandet av ålderdomshem ökar från 30 till 60 milj.

11. Allmänna samlingslokaler kommer att byggas i ökad utsträckning, vilket medför en ökning av medelsbehovet med 3 milj. kronor, vilket motsvarar 7,2 milj. i byggnadskostnader.

12. För att färdigplanera sådana arbeten hos stat och kommun, som kan igångsättas i arbetslöshetsbekämpande syfte, har arbetsmarknadsstyrelsen bemyndigats använda 2 milj. kronor.

13. Exportkreditgarantierna har fördubblats från 300 till 600 milj. kronor.

14. Bestämmelserna om rese- och flyttbidrag har uppmjukats. Detta har möjliggjort en smidigare handläggning av sådana ärenden på arbetsförmedlingen.

Svar på fråga ang. en redogörelse för vidtagna och planerade åtgärder mot arbetslösheten

15. Familjebidrag har innevarande år utbetalats till arbetstagare, som på grund av att bostad inte kunnat anskaffas på den ort där de erhållit arbete tvingas ha hushåll på två platser. Kostnaderna belöper sig hittills till närmare 800 000 kronor. Arbetsmarknadsstyrelsen kommer vidare att få bemyndigande att utbetala starthjälp till arbetstagare vid anställning på annan ort.

16. Genom arbetsmarknadsstyrelsens försorg har tillfälliga bostäder åstadkommits på orter som behövt arbetskraft. Sådana bostäder har uppförts på ett 10-tal orter och omfattar uppemot 100 familjebostäder och 500—600 bostäder för ungarlar.

17. Arbetsförmedlingen har förstärkts på ur arbetsmarknadssynpunkt strategiska orter, som antingen har arbetslöshetsproblem eller behöver dra till sig arbetskraft.

18. Ett beslut som på längre sikt kan få stor betydelse är att Statens skogsindustrier skall utarbeta förslag rörande utbyggnad av skogsindustrien i Norrbottens län.

Det är klart, att man för en bedömning av arbetslöshetspolitiken gärna vill ha ett mått på den totala effekten av åtgärderna. Man skulle vilja veta, hur stor arbetslösheten skulle ha varit om vi inte hade intensifierat våra ansträngningar att motverka arbetslösheten.

Det låter sig emellertid inte göra att summera effekten av åtgärderna och räkna ut hur många man som fått sysselsättning genom dem. Hur skall man t. ex. kunna veta hur många som undgår permitteringar genom de fördubblade exportkrediterna? Inte heller är det lätt att veta hur många som fått sin sysselsättningsfråga snabbare ordnad tack vare de energiska rörlighetsbefrämjande åtgärderna. Vidare får vi komma ihåg att de statliga insatserna för att upprätthålla investeringarna delvis haft formen av statsbidrag. Det in-

nebär att de faktiska investeringar som därmed kommit till stånd varit avsevärt större.

Det är säkerligen ingen överdrift att uppskatta den totala investeringsstimulerande effekten av de samhällseliga åtgärderna direkt och indirekt till motsvarigheten av minst en halv miljard kronor. Hur många man kan sysselsättas med den summan? Det är återigen en fråga som det inte går att ge något svar på. En del av pengarna går t. ex. ut ur landet, ty hur »importsnåla» investeringar man än försöker hålla sig till, kan det inte undvikas att de kräver en del import — vi behöver bara tänka på en sådan detalj som drivmedel. Framför allt tar det emellertid tid innan en investering ger utslag i form av löner till de led som ligger längst bak i den kedjereaktion som uppstår. Ett räkneexempel kan dock vara av intresse.

Om vi — för jämnhetens skull — antar att dagsinkomsten är 50 kronor skulle en halv miljard räcka till löner åt ca 35 000 man under ett år. Eftersom åtgärderna främst är inriktade på att ge sysselsättning under den del av året då sysselsättningen är sämst skulle — om man lyckades koncentrera verkningarna till vinterhalvåret — åtgärderna kunna ha gett inkomst åt över 70 000 man.

Detta är som sagt endast ett räkneexempel. Vi skulle t. ex. få helt andra tal om vi bara räknade med dem som direkt kan få arbete i investeringsverksamheten, eftersom vi då sannolikt måste räkna med en dagsverkskostnad på ett par hundra kronor. Antalet som får sysselsättning för en halv miljard kronor sjunker då till under 20 000 för ett halvår. Rimligtvis bör dock materialleverantörer, transportväsendets folk och andra omedelbart få nytta av verksamheten.

Jag vågar tro att den lämnade redogörelsen skall ha visat, att regeringen med allvar angriper arbetslösheten och kunnat uppnå inte oväsentliga resultat

i sin oavslåtliga strävan att hålla syster-sättningen uppe på en någorlunda godtagbar nivå.

Vidare anförde

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! För det intressanta svaret på min enkla fråga vill jag tacka chefen för socialdepartementet.

Efter att ha tagit del av socialministerens sammanfattande redovisning får man klart för sig att de åtgärder, som vidtagits för att motverka arbetslösheten, är mycket omfattande. De goda intryck man tidigare haft förstärks ytterligare, när alla insatser redovisas så översiktligt som här har skett.

Att alla tillgängliga resurser mobiliseras i kampen mot arbetslösheten torde i dagens situation av alla kretsar av vårt folk betraktas som en naturlig och självklar sak. Det är min förhoppning att den som bland lyckligare lottade medborgare vädjar om solidaritet med de arbetslösa inte kommer att tala för döva öron. Oro och ängslan går rätt igenom stora folklager. När man börjar permittera inom ett företag känns framtiden hotfull för alla. Därför är detta den kanske angelägnaste frågan för alla löntagare, inte bara för de 47 000 som nu rapporteras som arbetslösa. Den som har kontakt med de stora löntagargrupperna kan — det vill jag tillägga — ej missta sig på det förtroende man hyser för dem som i olika samhälleliga organ handlägger dessa frågor. Det sägs ofta att man har handlat friskt, utan onödig byråkrati, och att man har visat prov på handlingskraft. Detta är, herr socialminister, stämningar som jag mött och som jag har velat redovisa.

Men denna många gånger deklarerade tillit måste samtidigt som den verkar uppmantrande förpliktat till nya kraftfulla insatser.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12

Svar på interpellation ang. åtgärder för att tillgodose de partiellt arbetsföras och den äldre arbetskraftens behov i nuvarande kärva situation på arbetsmarknaden

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, erhöll på begäran ordet för att besvara fru Lindskogs interpellation angående åtgärder för att tillgodose de partiellt arbetsföras och den äldre arbetskraftens behov i nuvarande kärva situation på arbetsmarknaden.

Svaret hade före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter, och herr statsrådet Nilsson gav nu en kort sammanfattning därav.

Det inom kammaren utdelade svaret hade följande lydelse:

Herr talman! Fru Lindskog har frågat om jag är i tillfälle att lämna en redogörelse för de åtgärder som planeras både på arbetsvårdens och sysselsättningens områden för att på bästa sätt tillgodose de partiellt arbetsföras och den äldre arbetskraftens behov i den nuvarande kärva situationen på arbetsmarknaden.

Äldre arbetskraft och partiellt arbetsföras, som av ena eller andra anledningen mister sin anställning, har ofta svårare än andra att få ett nytt arbete.

I en situation då det är överskott på arbetssökande och då arbetsgivarna har större möjligheter än annars att välja arbetskraft, visar det sig regelmässigt att de handikappade och den äldre arbetskraften får svårare att göra sig gällande. Man föredrar sådana arbetssökande, som — med större eller mindre rätt — anses vara mest användbara, framför dem, som på grund av fysiska eller psykiska brister betraktas som mindre anpassningsbara. Detta medför att antalet på grund av handikapp eller ålder svårplacerade personer ökar, när sysselsättningsläget försämras. Detta gäller särskilt vissa kategorier av de psykiskt

Svar på interpellation ang. åtgärder för att tillgodose de partiellt arbetsförs och den äldre arbetskraftens behov i nuvarande kärva situation på arbetsmarknaden

handikappade samt de socialt arbetshindrade, dvs. straffade, alkoholskadda m. fl.

Denna iakttagelse bör emellertid inte tolkas som om placeringsmöjligheterna för ifrågavarande grupper helt skulle ha upphört i nuvarande läge. Under månaderna januari till och med september 1958 tillsattes vid arbetsförmedlingarna under medverkan av de särskilda arbetsvårdsexpeditionerna över 6 400 platser med partiellt arbetsföra eller äldre. Siffran är visserligen något lägre än för motsvarande tidsperiod 1957, då den låg över 6 900, men minskningen är inte stor. Den uppgår till ungefär 7 procent. Under samma tidsperiod minskade det totala antalet vid arbetsförmedlingarna tillsatta platser från ca 700 000 till omkring 675 000, d. v. s. med drygt 3 procent.

Det kan dess bättre ej göras gällande att någon mera påtaglig diskriminering av de partiellt arbetsföra och de äldre förekommit vid de driftsinskränkningar, som ägt rum under senare tid. Exempel saknas inte på att särskild hänsyn tagits till dessa kategorier vid personalindragningar. Det vanliga synes dock vara att hela arbetsstyrkan fått en likvärdig behandling.

För att motverka arbetslösheten har som bekant ett omfattande handlingsprogram genomförts. Det innefattar bl. a. rörlighetsstimulerande åtgärder i form av förbättrade resebidrag, särskilda familjebidrag, yrkesutbildningsåtgärder, uppförande av tillfälliga bostäder samt sysselsättningsskapande åtgärder i form av industribeställningar, utnyttjande av investeringsfonderna, allmänna arbeten o. s. v. Dessa åtgärder har haft sin direkta och indirekta betydelse för att öka sysselsättningsmöjligheterna också för de partiellt arbetsföra samt den äldre arbetskraften.

För att motverka den passiva eller i sämsta fall negativa inställning till dessa grupper, som ibland gör sig gällande,

måste särskild uppmärksamhet ägnas informations- och upplysningsverksamheten rörande den äldre arbetskraften och de partiellt arbetsföra. Arbetsmarknadsstyrelsen och övriga för frågan ansvariga myndigheter (pensionsstyrelsen, medicinalstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning) samt de partiellt arbetsförs egna organisationer avser att samordna sina resurser på området för att utvinna största möjliga effekt av verksamheten.

En upplysningskampanj i fråga om staten och de partiellt arbetsföra håller på Kungl. Maj:ts uppdrag på att genomföras av arbetsmarknadsstyrelsen.

Förberedande åtgärder för att göra de partiellt arbetsföra och den äldre arbetskraften bättre rustad att möta arbetsmarknadens krav måste i det kärva arbetsmarknadsläget tillgripas i ökad omfattning. Hit hör framför allt arbetsutbildningen samt yrkesutbildningen.

Genom vidgade insatser från kommuner och landsting har antalet platser vid träningsverkstäder ökat i inte o betydlig omfattning under den senaste 12-månadersperioden. 825 personer genomgick vid slutet av september 1958 arbetsutbildning eller arbetsprövning mot 714 motsvarande tidpunkt föregående år. Verksamheten får emellertid allttjämt betecknas såsom ofullständigt utbyggd, och arbetsmarknadsstyrelsen har vid överläggningar med kommunförbunden framhållit nödvändigheten av ökade insatser på området.

I fråga om yrkesutbildning, omskolning eller fortbildning har ökade insatser kunnat göras främst genom en kraftig utvidgning av den av överstyrelsen för yrkesutbildning och arbetsmarknadsstyrelsen bedrivna kursverksamheten för arbetslösa. Antalet partiellt arbetsföra, som av arbetsvårdsexpeditionerna hänvisats till utbildning, utgjorde vid slutet av september nära 1 700 mot 1 300 vid motsvarande tidpunkt föregående år. Den främst för

Svar på interpellation ang. åtgärder för att tillgodose de partiellt arbetslösa och den äldre arbetskraftens behov i nuvarande kärva situation på arbetsmarknaden

arbetslösa planerade utvidgningen av verksamheten under vinterhalvåret 1958/59 torde komma att ge ökade möjligheter också för de kategorier det här är fråga om.

De möjligheter, som arbetslöshetsberedskapen erbjuder i fråga om allmänna arbeten av olika slag, kan också i viss utsträckning utnyttjas för dessa grupper. T. o. m. vid vägarbeten, som ju i allmänhet betecknas såsom tunga, har en för dessa grupper lämpad sysselsättning kunnat jämsides med differenciering av arbetet. Arbetsmarknadsstyrelsen har därjämte fäst kommunernas uppmärksamhet på angelägenheten av att i görligaste mån tillskapa särskilda arbeten avpassade för dem, t. ex. röjnings- och parkarbeten. Från ett antal orter har redovisats gynnsamma erfarenheter av dylika sysselsättningsobjekt.

En för de ifrågavarande grupperna särskilt lämplig sysselsättning har arkivarbetet sedan länge utgjort. För att skapa en ökad beredskap inom denna hjälpform har nyligen genomförts en inventering av lämpliga arbetsobjekt inom statliga och kommunala förvaltningar, varigenom en reserv på cirka 450 platser erhållits.

Av särskild betydelse framför allt för de partiellt arbetslösa är de skyddade verkstäderna. Platstillgången har hittills varit otillräcklig. Endast ett mindre antal kommuner har tillskapat arbetsplatser av detta slag. En utbyggnad har dock skett sedan föregående år. Under månaderna januari till och med september 1958 hänvisades till sådan verksamhet 643 personer mot 527 motsvarande tidsperiod 1957.

För att strävanden av den art, som här har redovisats, skall ge tillfredsställande resultat, är det av betydelse, att de privata företagarna lämnar sin behjälptade medverkan. I den sysselsättningsberedning, vari ingår företrädare för arbetsmarknadsparterna m. fl., som jag har tillkallat, har vi bl. a. diskuterat

den äldre arbetskraftens sysselsättning. Sedermera har denna fråga varit föremål för överläggningar mellan Arbetsgivareföreningen, Tjänstemännens centralorganisation, Landsorganisationen och arbetsmarknadsstyrelsen. Dessa organ har enats om att tillsätta en arbetsgrupp, som skall undersöka vad som går att göra för att lättare inpassa den äldre arbetskraften i produktionslivet.

Angeläget är att staten själv såsom arbetsgivare positivt medverkar för att lösa problemen. Såsom framgår av det tidigare anförda har också åtgärder vidtagits i den riktningen. Enligt min mening bör det emellertid finnas möjligheter att göra ytterligare insatser särskilt för den äldre arbetskraften. Jag har därför för avsikt att tillkalla en utredningsman med uppgift att utarbeta förslag till åtgärder i syfte att underlätta för äldre arbetskraft att erhålla anställning hos statliga verk och institutioner.

Härefter anförde:

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation. Det var glädjande att höra, att någon direkt diskriminering av de partiellt arbetslösa och den äldre arbetskraften inte kunnat påvisas vid de driftsinskränkningar som skett under senare tid, men jag förmodar att detta huvudsakligen gäller de människor som har en relativt lång anställningstid bakom sig. För dem som haft kortare anställningstid eller gjort upprepade avbrott för sjukdom är säkerligen arbetsutsikterna betydligt dystrare. Annars skulle knappast arbetsmarknadsstyrelsens undersökning ha givit vid handen, att tre fjärdedelar av dem som varit arbetslösa mer än två månader är att finna bland den äldre arbetskraften.

Den upplysningskampanj i fråga om

Svar på interpellation ang. åtgärder för att tillgodose de partiellt arbetsförs och den äldre arbetskraftens behov i nuvarande kärva situation på arbetsmarknaden

staten och de partiellt arbetsföra som arbetsmarknadsstyrelsen på Kungl. Maj:ts uppdrag håller på att genomföra är säkerligen betydelsefull, och jag skulle önska, att den kunde bli ett föredöme för näringslivet i dess helhet.

Att den skyddade verksamheten och omskolningen av partiellt arbetsföra har ökat är ju helt i sin ordning, men i de siffror som redovisats ligger väl mest en kontinuerlig ökning, som planerades innan det kärva arbetsmarknadsläget kom till. Det allvarliga i situationen är att det, redan när vi hade full sysselsättning för den vanliga arbetskraften, rådde en ganska stor eftersläpning i både omskolnings-, arbetstränings- och placeringsmöjligheterna för de grupper jag velat ställa i blickpunkten.

Det är i detta sammanhang några omständigheter som jag ville särskilt nämna, först att de åldersgrupper som i dag måste räknas till den äldre arbetskraften kommer att vidgas under de närmaste åren. Även om vi hoppas att den nuvarande arbetsbristen inte skall bli alltför långvarig, kommer det att finnas en ganska konstant grupp av äldre människor som har svårt att få sysselsättning.

Beträffande de direkt fysiskt handikappade vill vi hoppas, att de tack vare en förbättrad vård inte skall behöva öka i antal särskilt mycket, men vi får räkna med att de psykiskt handikappade kommer att öka. Det är överraskande att den undersökning som gjorts vid statens arbetsklinik visar att bland de remitterade har 100 fall befunnits lida av så svårartade psykiska defekter, att dessa utgjorde det verkliga arbetshindret, men endast 25 av dem remitterats på denna diagnos. 75 av dessa 100 hade alltså, som man uppfattade det, kommit dit på grund av fysiska arbetshinder men vid en noggrannare prövning och undersökning visat sig ha psykiska defekter av så pass besvärande art.

I ett kärvare arbetsmarknadsläge

kommer också en ny grupp att få svårigheter, nämligen de ungdomar som fått hjälpklassundervisning och lämnat folkskolan från en hjälpklass. De kommer inte in i en yrkesskola på grund av sin låga betygspoäng, och att förhjälpa dem till ett arbete är ogörligt i nuvarande situation. För dem behövs speciella utbildnings- och placeringsmöjligheter. Vi kanske inte hittills har varit vana att rangera in dessa ungdomar i gruppen partiellt arbetsföra, men jag tror att vi får ett bättre begrepp om deras svårigheter, om vi gör det.

Vi har på senare tid börjat tänka om i fråga om handikappades och äldre människors arbetsmöjligheter. Arbetsområden som förr varit stängda för dem har kunnat öppnas, dels tack vare förbättrade tekniska hjälpmedel och dels därför att vi inte längre är fullt så traditionsbundna i vårt tänkesätt som tidigare. Men skall vi kunna skapa de möjligheter som någorlunda motsvarar behovet, fordras en analys av både behov och möjligheter, som vi hittills inte haft tillgänglig i tillräcklig grad. Riksdagen hemställde i våras hos Kungl. Maj:t om en utredning med uppgift att i samarbete med de handikappades organisationer kartlägga behoven. Jag skulle vilja vädja till socialministern, att den utredningen tillsättes och att den får så vida direktiv, att de grupper jag här pekar på kan få sina behov och möjligheter kartlagda. Det blir lättare att ta ställning till vilka åtgärder som är nödvändiga, när man har fältet bättre klart för sig än han nu har.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret på min interpellation.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Fru Lindskog har tagit upp en fråga som är utomordentligt viktig och även mycket omfattande, eftersom det rör sig om stora grupper av människor. Hon har berört de äldres och de handikappades problem och

Svar på interpellation ang. åtgärder för att tillgodose de partiellt arbetsföras och den äldre arbetskraftens behov i nuvarande kärva situation på arbetsmarknaden

har därvid beträffande de senare betonat att det gäller både fysiskt och psykiskt handikappade. Vi har här de nervösa, de utvecklingsstörda och utvecklingshämmade, som fru Lindskog betecknade som hjälpklassklientelet, vi har eleverna vid externatskolorna o. s. v. Det är en mycket stor grupp. Vi har också de alkoholskadade, vilka berörs i interpellationssvaret, och vi har dem som kommer ut från ungdomsvårdsskolorna och fängelserna. Den som deltagit eller fått inblick i det vårdarbete, där dessa människor tas om hand, ges yrkesutbildning och förs ut i arbetslivet, vet vilka svårigheter som möter när de skall ut i samhället och placeras i arbetslivet. De svårigheterna måste naturligtvis bli ännu större när vi har en åtstramning på arbetsmarknaden. Det kommer vi inte ifrån.

Naturligtvis gör arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsförmedlingen stora insatser när det gäller både arbetsberedning, rehabilitering och annat, men fortfarande återstår mycket att göra.

1955 framlades en folkpartimotion beträffande den äldre arbetskraftens anpassning till arbetslivet, och vi tog där även upp 40- och 50-åringarnas problem. När arbetskraft friställts, är det tyvärr så att den arbetskraft, som kommit upp i de åldrarna, har mycket svårt att bli placerad i arbetslivet igen. Utskottsutlåtandet var mycket positivt, men utskottet ville inte förorda någon utredning utan pekade på den verksamhet som redan förekom inom arbetsmarknadsstyrelsen och på arbetsförmedlingarna. Det påpekades vidare, att Arbetsgivareföreningen hade ett mycket stort intresse av detta problem och höll på med en utredning — som för övrigt redan är färdig. I den utredningen påvisas att den äldre arbetskraften har en hel del mycket bra egenskaper, som man borde ta hänsyn till när det gäller att anställa och återanställa arbetskraft. I utskottsutlåtandet fästes också

uppmärksamheten vid de helskyddade och halvskyddade verkstäderna och framhålles att denna verksamhet slagit mycket väl ut, ehuru den ännu kommit i gång i alltför liten utsträckning. Jag undrar om inte detta är en verksamhet som borde stimuleras. Jag har kunnat studera en del av dessa skyddade verkstäder, och det har visat sig, att samhället här faktiskt genom skatter och dylikt får igen mer än de pengar som läggs ut, för att nu inte tala om den humanitära aspekten och vad det betyder för de människor, som på detta sätt kan få göra en arbetsinsats och tjäna pengar till sitt uppehälle.

Fru Lindskog framhöll att man mer och mer börjar acceptera dessa människor i arbetslivet, som tidigare inte kunde göra sig gällande där, och det är riktigt. Jag skulle dock vilja säga, att med den rent tekniska utveckling som arbetslivet undergår är det fara värt att fler och fler kommer att ställas utanför. Genom tempoarbetet har visserligen uppgifterna förenklats, men de anställda sätts in i en produktionskedja, där alla blir beroende av varandra och där vars och ens inkomst är beroende av allas gemensamma arbetsinsats. I en sådan produktionskedja krävs att alla gör en topprestation. Det kan då lätt bli så, att den som inte förmår att prestera detta ställs utanför. Vi vet också att det på vissa arbetsområden är på det sättet att många tidigare blivit partiellt arbetsföra på grund av att de inte kunnat hänga med i laget. Så har det i ganska stor utsträckning varit bland byggnadsarbetarna. Arbetet i laget har varit så pass krävande, att de äldre haft svårt att hänga med. Denna arbetskraft har då fått ägna sig åt reparationsarbeten och liknande. På samma sätt borde man här kunna ta upp kontakter och undersöka, om det inte går att bygga upp lag, där människor med samma rytm och samma tempo kan få arbeta ihop. Som det nu är, kan var och en inte få

Svar på interpellation ang. statsbidrag till röjningsarbeten som utföras av enskild skogsägare

arbeta efter sin individuella rytm. Man är beroende av varandra och många gånger blir den högsta prestationsförmågan utslagsgivande.

Enligt engelsk lag är arbetsgivarna skyldiga att anställa ett visst antal partiellt arbetsföra. Jag vet inte om det är lyckligt med lagstiftning; att en sådan lagstiftning kommit fram i England beror naturligtvis på kriget och det stora antalet krigsinvalidier som det landet har. Men det gäller att få fram ett intresse från arbetsgivarnas sida att ta upp detta problem. Det framgår också av interpellationssvaret, att det nu finns en samarbetsgrupp, som sysslar med dessa frågor. Det är även viktigt att arbetstagarorganisationerna och arbetstagarerna är intresserade av och förstår detta utomordentligt stora sociala problem. Det har nämligen ibland visat sig att övriga anställda visat en negativ inställning när det gäller att anställa personer som inte varit fullt arbetsföra.

Vidare är det roligt att se, att staten nu intresserar sig för dessa problem och själv anställer partiellt arbetsföra. Det har länge varit så, att staten begränsat sig till att rekommendera de privata arbetsgivarna att anställa denna arbetskraft men själv ställt de partiellt arbetsföra utanför. Staten bör ju gå före som mönsterarbetsgivare.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! På det hela taget kan jag instämma i de synpunkter som framfördes av den senaste ärade talareren. Beträffande de lagstiftningsåtgärder hon eventuellt ville ställa i utsikt tror jag att vi även där kan komma till samma slutsats, nämligen att det är bäst om man på frivillig väg kan uppnå resultat genom samarbete mellan Arbetsgivareföreningen, LO och TCO i det samarbetsorgan som tillsatts för detta ändamål. Jag vet att man även från arbetstagar sidan visar ett stigande intresse

för dessa problem, som ju alltmera tränger sig på rent praktiskt.

Beträffande de handikappade frågade fru Lindskog, om man gjort något åt den beställning som riksdagen gav socialdepartementet och regeringen för någon tid sedan. På det kan jag svara, att kartlägningsarbetet egentligen redan börjat, eftersom hela ärendet har överlämnats till den kommitté som skall göra en översyn av socialpolitiken. Där har man som en av de första arbetsuppgifterna just tagit upp frågan om de handikappades problem.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Svar på interpellation ang. statsbidrag till röjningsarbeten som utföras av enskild skogsägare

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Fälldin har frågat, om jag är beredd att vidta sådana åtgärder, att arbetsmarknadsstyrelsen får bevilja statsbidrag även till röjningsarbeten, som utföres av enskild skogsägare ensam eller med biträde av mindre än 5 anställda?

De skogsröjningsarbeten som avses bedrivs som statliga beredskapsarbeten i skogsstyrelsens regi. Det ankommer på skogsstyrelsen att organisera och administrera verksamheten med stöd av de allmänna riktlinjer som beslutats av arbetsmarknadsstyrelsen.

Enligt bestämmelserna i arbetslöshetskungörelsen skall vid beredskapsarbete sysselsättas sådana arbetare som anmält sig till arbetslöshetsnämnden som hjälpsökande och som av nämnden förklarats vara hjälpberättigade. I den utsträckning, som arbetsmarknadsstyrelsen bestämmer, må emellertid sysselsättas även andra arbetssökande, som är anmälda hos arbetsförmedlingen. Hit

Svar på interpellation ang. statsbidrag till röjningsarbeten som utföras av enskild skogsägare

tills har arbetsmarknadsstyrelsen medgivit sådana undantag endast för ersättningsberättigade medlemmar i erkända arbetslöshetskassor.

Nya anvisningar till den nämnda kungörelsen är avsedda att börja tillämpas vid årsskiftet. Enligt de nya anvisningarna vidgas arbetsförmedlingens möjligheter att till beredskapsarbete anvisa sådana personer som inte är hjälp-sökande hos arbetslöshetsnämnderna.

Varken skogsbrukare eller arbetare inom bondeskogsbruket är utestängda från möjligheten att bli uttagna till beredskapsarbete, om något av de angivna villkoren uppfylles. Detta gäller i fråga om alla slag av beredskapsarbeten. Det kan tilläggas att skogsbrukaren själv under sådana förhållanden även är berättigad att deltaga i beredskapsarbeten på sin egen skogsfastighet.

Interpellanten framför den meningen, att bestämmelserna om skogsröjningsarbeten har fått en alltför snäv utformning i fråga om arbetslagens storlek och sammansättning. De allmänna riktlinjerna för dessa arbeten finns angivna i en inom arbetsmarknadsstyrelsen utarbetad promemoria. Där sägs beträffande arbetslagen, att arbetena får utföras av arbetslag på *cirka* fem man under ledning av en arbetande förman — inte såsom interpellanten anfört av *minst* fem man. Möjlighet finns alltså att i viss mån anpassa arbetslagets storlek efter förhållandena i det särskilda fallet.

De bestämmelser som gäller för ifrågasvarande skogsröjningsarbeten hindrar inte att en skogsbrukare anställes av skogsvårdsstyrelsen som förman för röjningsarbete på sin egen fastighet, om så med hänsyn till omständigheterna i övrigt kan anses lämpligt. Därvid fordras endast att han av skogsvårdsstyrelsen bedömes vara kompetent för uppgiften.

De i denna fråga engagerade myndigheterna är i likhet med interpellanten av den uppfattningen, att det ännu är för tidigt att avge något bestämt om-

döme om de bestämmelser som nu gäller för verksamheten. De erfarenheter som vinnes genom den nu påbörjade verksamheten får utvisa om syftet med arbetena kan tillgodoses på ett bättre sätt genom jämkade eller ändrade bestämmelser.

Härpå anförde:

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Som jag framhållit i motiveringen till min interpellation, har bondeskogsbrukets normala arbetskraft kommit i en ogynnsam särställning genom det sätt, på vilket detaljbestämmelserna i det här avseendet utformats. Statsrådet säger i början av sitt svar att sådana skall sys-selsättas som anmält sig till arbetslöshetsnämnden och som av nämnden förklarats vara hjälpbehövande. Det framgår av svaret att arbetsmarknadsstyrelsen har befogenheter att lätta på dessa bestämmelser, och hittills har detta tagit sig det uttrycket, att endast ersättningsberättigade medlemmar i erkända arbetslöshetskassor kunnat placeras i dessa arbeten. Därefter konstaterar statsrådet att ingen som uppfyller dessa förutsättningar stängts ute från dessa arbeten och inte från något beredskapsarbete över huvud taget. Men det är just därför att bestämmelserna har denna snäva utformning som det mindre skogsbrukets normala arbetskraft utestänges från denna möjlighet till sys-selsättning. Inom bondeskogsbruket utgöres den normala arbetskraften av småbrukare, vad gäller både huggare och körare. I mina trakter är det så, att för småbrukarens del representerar inkomsterna från arbete i skogen en mycket väsentlig del av den totala inkomsten, och jag tror att samma förhållande råder inom större delen av landet. Olika utredningar och

Svar på interpellation ang. statsbidrag till röjningsarbeten som utföras av enskild skogsägare

undersökningar ger för övrigt besked om detta. När konjunkturen är sådan den är i skogen, så är, menar jag, grunden för småbrukarens möjligheter till kompletterande sysselsättning i skogen, som alla har ansett naturlig och riktig, till stor del borta. Samtidigt är det också så, att ytterligare få av dessa småbrukare är anslutna till arbetslöshetskassor. De har följaktligen enligt ifrågavarande bestämmelser ingen möjlighet att få sysselsättning i dessa arbeten. Var skall småbrukarna kompensera sig för denna inkomstminskning, då arbetsmarknadsbilden som helhet är sådan den är? Skall de ut och konkurrera på helt nya områden inom näringslivet?

Jag vill tillfoga en reflexion, som egentligen inte hör hit men som jag inte kan underlåta att göra. Småbrukarna väntar sedan länge på det stöd till småbruket som skulle komplettera jordbrukets treårsavtal och som rimligtvis måste betyda en hel del för deras totala inkomst.

På sina håll har man klagat på att bondeskogsbruket inte har känt ansvaret för upprätthållandet av sysselsättningen och utnyttjat det statliga stödet till skogsvården. Men när situationen är den, att skogsägaren är hänvisad till att säga nej till sin ordinarie arbetskraft och anställa helt nya, får man inte undra på om vederbörande inte är så entusiastisk, i synnerhet när skogsägaren själv i många fall är i samma situation — såväl ekonomiskt som när det gäller att uppfylla de här bestämmelserna — som den ordinarie arbetaren och följaktligen inte kan vara med och genom eget arbete svara för de 75 procent av kostnaderna som han har att erlagga.

Statsrådet säger i sitt svar att i bestämmelserna talas om cirka fem man i arbetslaget, detta vill jag icke bestrida. Det är inte så mycket bokstaven — eller i det här fallet siffran — jag tänkt på, utan fastmer hur det kommer att verka i praktiken. Det måste ju vara så, att det

ur både det allmänna och den enskildes intresse är angeläget att förmannen har så många arbetare i laget som möjligt. Strävan måste ju vara att kostnaden för förmannen skall utgöra så liten del som möjligt av den totala kostnaden. Det är emot den bakgrunden som fem man har förutsatts vara ett lämpligt antal. Såsom bestämmelserna i övrigt är utformade har jag ingenting att erinra mot den storleken på arbetslaget. Idealet vore enligt min mening att nedbringa kostnaden för förmannen till ett minimum. Om bestämmelserna mjukades upp så att skogsbrukets ordinarie arbetskraft — som i de flesta fall har stor erfarenhet av olika arbetsuppgifter i skogen — kunde utnyttjas och om man då använde arbetande förmän, skulle skogsvårdsstyrelsens arbetsledning i många fall kunna inskränkas till en åtgärdsanvisning i stort i samband med att företagets kostnad fastställdes och därefter bara en kontroll av att arbetet utförts enligt de här anvisningarna. Jag vågar nog säga att det förtroendet har bondeskogsbrukets folk i mycket stor utsträckning hos skogsvårdsstyrelserna.

Det har under rätt lång tid också diskuterats inom vilken ägarekategori det mesta skogsvårdsarbetet har utförts. Den nyligen offentliggjorda utredningen på detta område ger som bekant vid handen att det mindre skogsbruket väl hävdar sin ställning. Men det innebär inte att det är bra som det är. Det är angeläget med ökade insatser på skogsvårdens område, och detta har utredningen också framhållit. Därför hälsar man detta statliga initiativ till beredskapsarbete i form av skogsvårdsåtgärder med tillfredsställelse. Emellertid har detaljbestämmelsernas utformning fått ytterligare en konsekvens, som jag hoppas är helt oavsiktlig från myndigheternas sida. Just genom dessa detaljbestämmelsernas utformning, vilkas praktiska verkningar jag har visat, har inte det mindre skogsbruket samma möjlig-

Svar på interpellation ang. statsbidrag till röjningsarbeten som utföras av enskild skogsägare

heter som storskogsbruket att utnyttja det statliga stödet. I alla andra sammanhang brukar man väl i de fall, där det statliga stödet får differentierad natur, sträva efter att de små och svagare i första hand skall bli delaktiga av det allmännas stöd.

Låt mig till sist, herr talman, med anledning av den känsla av en icke helt stängd dörr, som jag får när jag läser sista meningen i socialministerns svar, där det heter att man genom jämkade eller ändrade bestämmelser på ett bättre sätt än nu kan få åtgärdernas praktiska verkningar att överensstämma med syftet, sammanfattningsvis få säga: Det kan inte vara rimligt att av formalistiska skäl göra skillnad på arbetslös och arbetslös. Den solidaritet som ofta åberopas i dessa dagar och till vars innebörd jag ställer mig positiv måste få innebära, att samhällets ansvar för människor i samma situation får ett likartat uttryck och en likartad verkan. Den andra principiella synpunkt som jag vill understryka är att det stöd, som är avsett att ha generell verkan inom hela sektorn, inte får utformas så att endast vissa kategorier — i detta fall den eller de kategorier som borde ha lättast att klara sig stödet förutan — får del av stödet, under det att den kategori, där en stödåtgärd förefaller naturligare, ställes utanför.

Med detta, herr talman, ber jag än en gång att få tacka för svaret.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Till den deklaration, som herr Fälldin gjorde rent principiellt om hur samhället skall förhålla sig gentemot dem som av vidriga omständigheter blivit arbetslösa, kan jag helt och fullt ansluta mig. Jag har för övrigt redan i mitt svar sagt, att beträffande dem som skall sysselsättas i beredskapsarbete kommer nya anvisningar från årsskiftet att tillämpas, och enligt dessa

vidgas arbetsförmedlingarnas möjligheter att till beredskapsarbete anvisa sådana personer som inte är hjälpsökande hos arbetslöshetsnämnderna. Detta har jag alltså framhållit. Om herr Fälldin velat krama ur svaret det innehåll som han egentligen var ute efter, hade han fått ut något mera än det han utläste i sista satsen av detsamma.

Så några ord om de arbetande förmännen. Jag tyckte att vad herr Fälldin sade verkade vara praktiskt riktigt, och för att undanröja alla missförstånd vill jag understryka, att det finns inga hinder för att tillämpa ett system med arbetande förmän.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! När jag resonerar som jag gör, resonerar jag med utgångspunkt från den faktiska situationen. Det heter i socialministerns svar, att även sådana personer som inte är hjälpsökande hos arbetslöshetsnämnderna skall kunna komma i fråga enligt de nya anvisningar, som är avsedda att börja tillämpas vid årsskiftet, och socialministerns sista inlägg har klarlagt, att dessa skall komma i samma ställning som arbetssökande över huvud taget. Jag ber därför att än en gång få understryka min tacksamhet för svaret i det avseendet.

Vad de arbetande förmännen beträffar är det möjligt att jag missförstått saken. Jag har uppfattat det så, att även kostnaden för förmännen ingår i den totala kostnaden för projektet, och där skall alltså staten bidra med 25 procent av den beräknade kostnaden. Om det nu är så vill jag fråga: Är inte bestämmelserna sådana för närvarande, att om skogsbrukaren själv skall vara arbetsledare, så måste han uppfylla de villkor som nämns i svaret? Blir det en ändring även i detta hänseende, har jag ytterligare anledning att vara tacksam för svarets innehåll.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 14

Svar på interpellation ang. de mindre inkomsttagarnas bostadskostnader

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Haglund har frågat om jag överväger några ytterligare åtgärder för att underlätta för lägre inkomsttagare att till för dem rimliga kostnader erhålla bostad. Interpellanten vill vidare veta vilka möjligheter jag anser föreligga att pressa byggnadskostnaderna och vidga kretsen av dem som kan få sina lägenhetshyror sänkta genom sociala bostadsbidrag.

I fråga om byggnadskostnadernas och hyresnivåns höjd kan det sägas, att hyran för en modern, nybygd familjebostad för många familjer är i högsta laget eller för hög trots de mycket betydande insatserna från det allmännas sida. Byggnadskostnader och hyror växlar mellan olika orter och delar av landet. Detsamma gäller inkomstläget. En allmän beräkning visar emellertid, att hyran för en nybyggd lägenhet på två rum och kök med en yta av 55 kvadratmeter blir ungefär 2 700 kronor om året, hela bränslekostnaden inberäknad. I vissa delar av landet blir hyran lägre, i andra delar högre. Utgångspunkten för beräkningen är då de gynnsamma villkor, som gäller för statsbelånade hus. Hyran skulle vara minst 600 kronor högre, om inte staten genom lån på förmånliga villkor och genom ränteeftgifter reducerade kapitalutgifterna.

Genom beslut av 1957 års riksdag genomfördes fr. o. m. den 1 januari 1958 en utbyggnad av familjebostadsbidragen. En familj med två barn under 16 år och en inkomst på mindre än ca 12 000 kronor kan nu få familjebostadsbidrag med ca 600 kronor om året. En familj som flyttar in i en nybyggd lägenhet på två rum och kök får därigenom i ett normalfall betala ca 2 100 kronor för sin bostad. Om staten inte bidrog på det sätt

jag nämnt, skulle årskostnaden ligga ca 1 200 kronor högre.

En omprövning och utbyggnad av statens stödåtgärder för att ordna åldringarnas bostadsfråga har just företagits, och nya bestämmelser gäller fr. o. m. instundande årsskifte. Möjligheterna att hjälpa åldringar till goda bostäder har därmed förbättrats.

Statens insatser för främjande av bostadsförsörjningen är stora. Ränteeftgifterna kommer enligt bostadsstyrelsens beräkning att för nästa budgetår föranleda en utgift på 150 miljoner kronor. Familjebostadsbidragen kan orsaka en ungefär lika stor utgift. Låg ränta på de statliga lånen, kapitalsubventioner och förbättringslån medför också stora utgifter.

Levnadsnivån i vårt land har under en följd av år stigit kraftigt. Det kan då synas naturligt, att allt flera intar den ståndpunkten, att familjer med normala inkomster och normal försörjningsbörda direkt bör bestrida hela kostnaden för sin bostad själva. Under intrycket av vårt ökande välstånd ligger det nära tillhands att sikta på en fortsatt successiv avveckling av de generella subventionerna till bostadsbyggnad. Därvid måste dock den reservationen göras, att man för att undvika tvära kastningar i bostadskostnaderna bör bibehålla ett skydd mot höga räntor.

Frågan är då vilka möjligheter som finns att genom en bättre planering och fortsatt rationalisering av byggandet pressa ned byggnadskostnader och hyror. Alla möjligheter härtill är säkerligen inte utnyttjade. På lång sikt kan man räkna med att bostadsstandarden kommer att höjas avsevärt. Men det är viktigt att man går varsamt fram och inte riskerar ett bakslag i en vällovlig strävan till standardhöjning genom att producera bostäder, som blir för dyra för vanliga familjer.

De som har ansvaret för planering och byggande på bostadsområdet — i första hand kommunerna och de stora byggnadsföretagarorganisationerna — får

Svar på interpellation ang. de mindre inkomsttagarnas bostadskostnader

förutsättas fortlöpande följa utvecklingen på bostadsmarknaden och ta all rimlig hänsyn till de önskemål och den hyresbetalningsförmåga, som familjer med vanliga eller relativt låga inkomster har.

Liksom hittills får statens stödåtgärder tid efter annan anpassas efter förändringarna i bostadskostnader och inkomster. Någon ny allmän omprövning av bostadspolitiken är jag inte för närvarande beredd att förorda.

Vidare anförde:

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på min interpellation. Socialministerns svar kan väl i stort sett utgöra ett bevis på de svårigheter som möter oss på dagens byggnads- och bostadsmarknad. Stigande kostnader och hyror i en tid, då vi bygger mer än någonsin — 76 000 lägenheter under uppförande i flerfamiljshus och egna hem, 8 000 fler än genomsnittet under de tre närmast föregående åren och 6 000 fler än under toppåret 1939. De stigande kostnaderna och hyrorerna är dock malörten i glädjebägaren. De uppgifter jag lämnade i min interpellation, att en modern lägenhet nu kostar 54 å 55 kronor per kvadratmeter ger vid handen, att hyran i många fall kommer att ta mellan 25 och 30 procent av inkomsterna. Det var bl. a. med anledning av detta jag ansåg det angeläget att höra departementschefens syn på det *nya* läget på bostadsmarknaden. Och jag vill med särskild skärpa understryka det *nya* läget, som bl. a. kännetecknas av att folk avböjer erbjudande om nya lägenheter eller tar nya lägenheter och försöker byta sig till äldre och billigare. Bostadsförmedlingarna och bostadsföretagen är självklart de organ, som får ta första stöten från bostadskonsumternas naturliga försiktighet i en försämrad konjunktur.

Som exempel kan jag nämna, att i en av våra städer i Gävleborgs län hade

man för kort tid sedan 11 trerumslägenheter med insats som stod tomma. 200 skriftliga erbjudanden utgick till familjer i bostadskön, men samtliga avböjde av ekonomiska skäl. I Gävle stad avböjde helt nyligen ett femtiotal hyresgäster erbjudande om nya lägenheter. Det har berättats mig, att flera av våra städer haft betydande svårigheter att placera hyresgäster i de nybyggda lägenheterna. Dessutom visar det sig, att tvårumslägenheterna har blivit populärare än någonsin. En självklart helt naturlig konsekvens när kvadratmeterpriset stiger är att man drar in på utrymmet. Men det är väl icke detta vi syftat till med vår socialt inriktade bostadspolitik.

Vad är nu orsakerna till denna märkbara förändring i efterfrågan på bostäder och kostnadsstegringarna? Hur skall vi komma tillbaka till målsättningen: maximalt 20 procent av inkomsten till hyran? Jag tror med säkerhet att den som kan ge statsmakter, byggtekniker, kommunalmän och hyresgäster tips på var denna goda julgranskaramell finns, han bör ha sin framtid tämligen väl tryggad. Jag skall ändock med all den risk som föreligger att bli betraktad som verklighetsfrämmande och orealistisk ta mig friheten framföra några synpunkter — delvis tagna från experter och delvis egna.

Jag börjar för det första med det som expertkonferensen »Bygga nytt på anorlunda sätt» här i Stockholm den 30 november blev helt enig om. Jag citerar ur tidningsreferat: »Det är brister i planering och projektering som i första hand bär skulden till dagens höga byggnadskostnader. Byggnadsproduktionen kommer ofta i gång innan alla förutsättningar är klara och tvingar fram experiment som ställer sig ofantligt dyrbara. En teknisk rationalisering har däremot mycket liten inverkan på kostnaderna. Enda vägen att i dagens läge få fram bättre bostäder billigare går genom en grundlig översyn och revidering av själva byggandets organisation från

Svar på interpellation ang. de mindre inkomsttagarnas bostadskostnader

toppen till grunden.» Man var alltså på denna konferens helt överens om att det är i organisationen det brister. Och vi bör väl då ha så stor respekt för dessa experter, att vi tar som en första viktig uppgift att genomföra några av de åtgärder de pekat på. Jag är naturligtvis också fullt medveten om alla de utredningar och undersökningar som pågår på detta område, från både statens och enskildas sida, men fråga är ändock, om detta med byggandet och organiserandet från toppen till grunden tillräckligt beaktats.

En andra och närliggande fråga, som delvis har anknytning till den förstnämnda, är arbetsbeskrivningarnas utformning och sättet för beräkning av arkitektarvodena. Men tro nu för all del icke att jag är så enfaldig, att jag tror att detta med arkitektarvodena i och för sig skulle kunna nedbringa byggnadskostnaderna nämnvärt. Här för utgör de en alltför liten del av den totala byggnadskostnaden. Nej, jag avser något helt annat, nämligen att jag tror, att arkitekterna icke alla gånger kan ha någon nämnvärd lust att rita och planera så, att vi får det billigaste byggnadssättet, eftersom de därmed reducerar sina egna inkomster. Deras ersättning utgår ju på byggnadskostnaden, sedan avdrag gjorts för markkostnader etc. Man har väl befogad anledning misstänka, att icke alla möjligheter till lägre byggnadskostnader utnyttjas med ett dylikt system. Det är alltså icke arkitekterna jag klandrar utan systemet i och för sig.

Dessutom har man anledning fråga sig, om de som är ansvariga för byggnationerna ute i bygderna har så stort intresse att hålla kostnaderna nere. De offentliga »skrytbyggnaderna» ger en i varje fall icke den uppfattningen. Skulle det icke vara en förnuftigare ordning, om man för ovanstående intressenter fick fram ett system, som i stället premierade de billigare byggnaderna? En sådan formel borde icke vara omöjlig att åstadkomma i automationens tide-

varv. En fördel med detta borde omedelbart vara given, nämligen att både vi som är bostadskonsumenter och de som är byggnadskontrollanter befriades från misstanken att icke allt blir gjort för att bygga så billigt som möjligt.

Till sist vill jag beröra alla nuvarande byggherrars allt överskuggande stora bekymmer: osäkerheten för framtiden om och när avlyftning av byggnadskreditiven kan ske. I denna osäkerhetskänsla kan de många gånger frestas att i förväg uttaga en alltför hög hyra. Räntekostnaderna för dessa byggnadskreditiv kommer självklart att påverka byggnads- och hyreskostnaden. Skillnaden mellan den garanterade räntan och kreditivräntan blir i många fall mellan 1,5—2 procent. Självklart skymtar även här verkningarna av vårt f. n. höga ränteläge. En sänkning av diskontot med en halv procent bör väl ha samma välgörande effekt nedåt på byggnadskostnaderna och därmed hyresnivån som den har en höjande effekt, när den går uppåt. Men om detta konjunkturpolitiska och ekonomiska ställningstagande handlade ju icke min interpellation utan om hur vi skulle kunna åstadkomma billigare boendeförhållanden. Och i en sådan frågeställning är det ju ofrånkomligt att peka på den högre räntans verkningar. Är man villig behålla detta högre ränteläge, måste man även vara medveten om de ökade svårigheterna att behålla en rimlig hyresnivå.

De påpekanden som jag här gjort är naturligtvis inga nyheter för kammarens ledamöter, som bl. a. består av många bostadsexperter, vilka dagligen sysslar med dessa komplicerade frågor. Avsikten med interpellationen var icke heller denna. Avsikten var helt enkelt att få fastslaget, att det verkligt nya i dagens bostadssituation är, att vi passerat målsättningen: högst 20 procent av lönen till hyran. Och denna bekräftelse anser jag mig ha kunnat utläsa i den passus i statsrådets svar, där det står »att nybyggd familjebostad för många fa-

Svar på fråga ang. framläggande av lagförslag om rätten till släktnamn

miljer är i högsta laget eller för hög trots de mycket betydande insatserna från det allmännas sida».

För detta och för det utförliga svaret tackar jag ännu en gång socialministern.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag känner ett behov av att understryka vad som kanske mera indirekt har framkommit, nämligen att bostadsbristen i många fall konserveras av de höga hyrorerna och de höga insatserna i bostadsrättsföreningarna. I Karlstad har vi drygt 3 000 i bostadskö. Därav är 2 000 skrivna i Karlstad, och dessa kan man fördela på omkring 1 000, som har en egen lägenhet, alltså sådana som bor i gamla undermåliga lägenheter och vill byta till nya, och ungefär 1 000 som är helt utan bostad. Hälften eller kanske en tredjedel av dessa är väl att hänföra till kategorien katastroffall. Men bostadsförmedlingen kan inte placera dessa människor, som står i bostadskön, trots att det finns nya lägenheter, som annonseras ut såväl i ortspressen som i tidningar med spridning långt utanför länsgränsen.

På hur det kan inverka på den enskilda individen vill jag bara nämna ett enda exempel. En man hade varit anställd under många år inom GDG i Malung. Vid de senaste indragningarna där blev han förflyttad till Karlstad. Han har visserligen erbjudits en annan anställning i Malung, men han har inte kunnat ta den, därför att han är vad man kallar partiellt arbetsför. Han har nämligen diskbräck. Nu är han inboende i Karlstad och har sin hustru kvar i Malung. Byte mellan Karlstad och Malung är så gott som omöjligt, och bostadsförmedlingen kan inte anvisa någon lägenhet. Det enda man har kunnat erbjuda är en lägenhet med en insats på omkring 12 000 kronor.

Jag har här en fotostatkopiering av en annons, som var införd i Nya Wermlands-Tidningen den 7 juli 1958. I den inbjuder man allmänheten till tecknande av

bostadsrätt i en bostadsrättsförening och meddelar bl. a., att insatsen för fem rum och kök är 13 000 kronor, medan hyran blir 3 020 kronor. För fyra rum och kök är insatsen 11 200 kronor och hyran 2 600 kronor och för tre rum och kök 9 400 kronor respektive 2 185 kronor. Därtill kommer cirka 13 procent per år för bränslekostnader samt 60 kronor för trappstädning.

Bakom den bostadsrättsförening, som här annonserar, står en privat byggmästare, som när han har givit anbud till allmännyttiga bostadsföretag har hållit kostnaderna under det bestämda lånetaket men inte kunnat det när han bygger för den förut omnämnda bostadsrättsföreningen, trots att han står äganderätten mycket nära när det gäller såväl den värme- och sanitetsfirma som den elfirma han anlitar.

Vad som kan göras från kommunalt håll för att skapa en bättre kontroll över sådana bostadsrättsföreningar kan jag inte yttra mig om, och jag vill inte heller påstå, att statsrådet är ansvarig. Vad jag vill är att liksom herr Haglund peka på att en del av vår bostadsproduktion är sådan, att kostnaderna gör det omöjligt för vanliga bostadssökande att utnyttja den. Man får i stället annonsera efter folk som kan det — människor som sålt egendom, bättre lottade pensionärer än vanliga folkpensionärer, personer som är penningstarka nog att satsa ganska stora pengar för att få bo bra, vilket i och för sig inte är något fel. Felet är bara det, att vi samtidigt har bostadsköer med mängder av människor, som lever på existensminimum och icke kan betala dessa stora summor för en bostad.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15

Svar på fråga ang. framläggande av lagförslag om rätten till släktnamn

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet LINDELL, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Svar på fråga ang. framläggande av lagförslag om rätten till släktnamn

Herr talman! Fröken Vinge har frågat mig om jag är i tillfälle att meddela hur snart lagförslag om rätten till släktnamn kan föreläggas riksdagen.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Som bekant pågår för närvarande genom en särskild kommitté utredning om rätten till släktnamn och därmed sammanhängande frågor. Kommittén, den s. k. namnrättskommittén, tillkallades år 1956 och enligt vad jag inhämtat räknar kommittén med att slutföra sitt arbete under nästa år. Jag kan självfallet inte bestämt uttala mig om när lagförslag i ämnet kan komma att föreläggas riksdagen. Det är emellertid min avsikt att så snart kommitténs förslag föreligger göra vad på mig ankommer för att denna lagstiftningsfråga utan dröjsmål skall få sin lösning.

Härefter anförde

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för det snabba svaret på min enkla fråga. Redan 1954 aktualiserades den här frågan i riksdagen av fru Gärde Widemar och mig i en motion. Vi uppehöll oss där särskilt utförligt vid frågan om gift kvinnas släktnamn, men vi tog också upp frågan om släktnamnslagstiftningen i hela dess vidd och berörde bl. a. sådana fall, då en familj genom domstolsutslag berövats rätten att bära ett namn som den haft i ett par generationer.

För att inte riskera att råka beröra ett aktuellt fall skall jag be att få hänvisa till en artikel av förste aktuarien Hjalmar Fredelius i Svensk Juristtidning 1955. Han behandlade där ett antal rättsfall då samma namn bars både av en ätt som var introducerad på riddarhuset och av en borgerlig släkt, och där den senare förmenades rätten till namnet. Han framhöll vad vi lekmän finner vara det kanske allra allvarligaste, nämligen att det f. n. inte finns någon egent-

lig lagstiftning om släktnamn. 1901 års namnförordning lär inte ha varit tillämplig i de här fallen, utan domstolarna lär ha varit nödsakade att grunda sina utslag på hänvisning till gamla adelsprivilegiebrev.

Nu är det ju risk för att nya rättsfall av liknande art skall dyka upp, och det är därför man är angelägen om att det blir möjligt för riksdagen att ta ställning till vilka regler som skall gälla i dessa fall. Riksdagen skall göra detta på det vanliga sätt som sker vid behandling av lagförslag. Jag har för min del svårt att tänka mig, att riksdagen kommer att besluta om en lag som gör det möjligt att beröva en familj rättigheten att använda ett släktnamn, som den har burit låt mig säga i två generationer. Jag har mycket svårt att tänka mig, att riksdagen kommer att fastställa en lag som skiljer på frälse och ofrälse, och jag hoppas, att riksdagen kommer att anta en lag, som ger gift kvinna och änka samma möjlighet som en frånskild kvinna har att om hon så önskar använda sitt eget flicknamn som släktnamn, även om det inte sker i förening med mannens namn.

Jag är ytterst angelägen om att det inte dröjer länge innan riksdagen får ta ställning till denna fråga. Jag hade hoppats, att namnrättskommittén skulle vara färdig tidigare. Det verkade så av riksdagsberättelsen. Jag hade därför räknat med att lagförslaget inte skulle komma att föreläggas riksdagen senare än 1960. Men jag förstår att ärendet måste påskyndas på något sätt, om det skall komma fram då. Jag vill vädja till justitieministern att göra vad som göras kan för att vi skall komma bort från det nuvarande tillståndet, där det saknas rättsregler på ett område, som är av största betydelse för en hel del personer.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 16

Svar på interpellation ang. framläggande av proposition om revidering av vattenlagen

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet LINDELL, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Lundmark frågat mig, huruvida proposition för revidering av vattenlagen är att vänta under nu pågående riksdag och, om så icke är fallet, när jag beräknar att propositionen kommer att framläggas.

Till svar härpå får jag anföra följande.

Den omfattande utbyggnad av vårt lands vattenkraft, som nu pågår, har medfört att vattenlagstiftningen i olika avseenden kommit att framstå som mindre tidsenlig. Under senare år har också pågått ett omfattande utredningsarbete i syfte att avhjälpa bristerna. Det har därvid gällt att söka på ett rimligt sätt mot varandra avväga de olika intressen som här står emot varandra — å ena sidan det nationalekonomiska intresset att vattenkraften på ett rationellt sätt utnyttjas och å andra sidan bl. a. intresset att såvitt möjligt begränsa olägenheterna för de berörda bygderna och deras invånare. Delvis har de gjorda utredningarna redan lett till lagstiftningsåtgärder. De frågor som kvarstår är i det väsentliga redovisade i det betänkande, som framlagts år 1957 av norrländska vattenkraftutredningen. Betänkandet innehåller flera förslag med huvudsakligt syfte att bereda de bygder som beröres av vattenkraftexploateringen en mera gynnad ställning än tidigare. Interpellanten har tagit upp de förslag som rör vattenregleringsavgifterna, ersättning i realvärden samt bygdekraft.

Det har visat sig svårt att i ett sammanhang taga upp de olika förslagen. Såsom särskilt angeläget har emellertid bedömts att revidera bestämmelserna

om de för de utsatta bygderna betydelsefulla regleringsavgifterna. I dagarna har också fattats beslut om remiss till lagrådet av ett på grundval av norrländska vattenkraftutredningens betänkande utarbetat förslag till ändrad lagstiftning angående dessa avgifter. Förslaget innebär bl. a. avgiftsbeläggning av de s. k. korttidsregleringarna, som enligt gällande rätt inte föranleder avgiftsskyldighet, samt höjning av avgiftsbeloppen. Jag räknar med att proposition i ärendet skall framläggas för nästa års riksdag.

Föreliggande utredningsförslag beträffande ersättning i realvärden innebär, att i vattenlagen skall upptagas dels bestämmelser om ersättning genom överlåtelse av mark och dels regler som ger vidgade möjligheter att utdöma ersättning i form av kraft. Denna lagstiftningsfråga är av ganska komplicerad natur, särskilt såvitt angår ersättning i mark, beroende bl. a. på det nära sambandet med fastighetsbildningslagstiftningen i övrigt, och det har varit rätt stora meningsbrytningar vid remissbehandlingen. Inte heller frågan om utformningen av bygdekraftsinstitutet är lättlost. Frågan har före norrländska vattenkraftutredningen behandlats av flera utredningar utan att det varit möjligt att komma fram till en lösning. De nu berörda båda lagstiftningsproblemen är emellertid för närvarande under arbete i departementet, och i den mån detta arbete leder till positivt resultat kommer proposition snarast att föreläggas riksdagen.

Vidare anförde

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på min interpellation. Jag är också tacksam för svarets innehåll vad gäller löftet om proposition i ärendet till vårriksdagen. Där emot är jag besviken över beskedet, att den kommande propositionen begränsas till revidering av bestämmelserna

Svar på interpellation ang. framläggande av proposition om revidering av vattenlagen

om regleringsavgifter. Icke så, att jag anser denna fråga oväsentlig — tvärtom är den kanske den angelägnaste bland de spörsmål som aktualiserats i detta sammanhang, dels därför att gällande normer för dessa avgifter bundits till fixa belopp, vilka på grund av penningvärdeförsämringen urholkats och icke längre motsvarar den komensation till bygden, som ursprungligen avsetts, dels också därför att nu gällande bestämmelser icke föreskriver avgiftsskyldighet för regleringsföretag vid korttidsreglering, oaktat att sådan reglering oftast har svårare skadeverkan än årsreglering. För bygdens anpassning till de nya villkoren efter den revolution, som vattenkraftsbyggandet ibland innebär, kommer helt visst dessa regleringsmedel att spela en betydelsefull roll. Så långt är jag bara nöjd och tacksam.

Besvikelsen orsakas av det negativa beskedet, att frågan om ersättning i realvärden och frågan om bygdekraft icke blir föremål för förslag i den kommande propositionen.

Att frågan om ersättning i realvärden är komplicerad kan jag förstå. Det är också möjligt att den icke har den stora betydelse som många vill tro, då människorna i allmänhet har en fåkunnig traktan efter att få pengar i näven. Helt visst skulle dock ersättning i mark och markbyten i åtskilliga fall bli ett verkamt medel att hålla kvar i bygden de jordägare, som på grund av regleringsföretagen får sina fastigheter mer eller mindre stympade. För kommunernas bärkraft och bestånd är en reform i denna riktning av stor betydelse. Det vore därför olyckligt, om en lösning icke kunde presteras ännu medan de stora projekten planeras. Det är för sent att komma med hö när kon är död, heter det i ett gammalt ordspråk.

Sedan kommer frågan om bygdekraftsinstitutet. Vi känner alla till, att detta institut, som var avsett att på moderata villkor säkerställa produktions-

orten tillgång till elkraft, i praktiken visat sig tämligen oanvändbart och värdelöst. Frågan har, som justitieministern säger, varit föremål för många utredningar och borde därför vid det här laget vara mogen för ett avgörande.

Om man redan för mer än 40 år sedan fann det rätt och billigt, att bygden kring ett kraftverk tillförsäkrades en viss andel av kraftverkets kapacitet till priser som stod i relation till produktionskostnaden, då borde vi i dag, när anläggningar av detta slag är så stora och genomgripande för att inte säga ödesdigra för bygden, ha råd att hålla på denna princip och tillämpa den i praktiken. Det vore illa, om befolkningen efter våra stora älvdalar i Norrland — sedan de genomlidit den många gånger smärtsamma operation som vattenkraftsexploateringen innebär — även skulle åläggas att betala den dyrare elkraft, som sannolikt framdeles måste produceras vid ång- eller atomkraftverk, eller om bristande tillgång på elkraft skulle bli ett hinder för en eljest möjlig industriell utveckling i bygder med ett fattigt och ensidigt näringsliv. För mig framstår dessa ekonomiska konsekvenser som allvarligare än förlusten av vissa skönhetsvärden. Tyvärr synes dock de romantiska värderingarna ha större genklang i press och folkopinion ute i landet än de ekonomiska realiteterna. Detta har kommit att snedvrida den allmänna debatten.

Med hänsyn till det stora antal vattenmål som nu pågår eller förbereds är det angeläget att dessa spörsmål mycket snart blir föremål för avgörande, om en reformering i positiv riktning skall få något praktiskt värde. Statens dubbelställning — som största vattenkraftsexploator och som lagstiftare — gör det dubbelt angeläget med ett ställningstagande snarast. Ytterligare dröjsmål ger näring åt misstron till statens goda vilja. Cæsars hustru får inte misstänkas.

Herr talman! Jag tar fasta på statsrådets löfte, att i den mån beredningen

Svar på interpellation ang. handläggningen av ersättningsfrågor enligt lagen om allmänna vägar

av dessa frågor i departementet leder till positiva resultat — vilket jag förutsätter — proposition snarast kommer att framläggas för riksdagen.

Jag ber ännu en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 17**Svar på interpellation ang. handläggningen av ersättningsfrågor enligt lagen om allmänna vägar**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet LINDELL, som yttrade:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Fröding frågat mig, om jag anser den nuvarande ordningen för bedömande av ersättningsfrågor enligt lagen den 30 juni 1943 om allmänna vägar vara den lämpligaste och om jag, därest så icke skulle vara förhållandet, är beredd att framlägga förslag i viss av interpellanten antydd riktning.

Till svar på dessa frågor får jag anföra följande.

Som framhållits i interpellationen skall fråga om ersättning för upplåtelse av vägrätt enligt lagen om allmänna vägar efter stämning prövas av ägodelningsrätten, om överenskommelse ej kan träffas. Föreskrift härom finnes i 23 §. Enligt äldre lagstiftning skulle allmän underrätt pröva motsvarande ersättningsfrågor, men vid tillkomsten av 1943 års lag ansåg man att ägodelningsrätten, som hade att upptaga likartade mål enligt lagen om enskilda vägar, ägde bättre förutsättningar än den allmänna underrätten att fullgöra prövningen. I samband med reformeringen av expropriationslagstiftningen år 1949, då särskilda expropriationsdomstolar inrättades, övervägdes att överflytta

vägrättsmålen till dessa domstolar. Man fann det emellertid åtminstone tills vidare inte lämpligt med en överflyttning. Genom en sådan anordning skulle, menade man, handläggningen av vägrättsmålen utan tvingande skäl kompliceras och fördras.

I samband med upplåtelse av mark till allmän väg kan fråga uppkomma om skyldighet för väghållaren att inlösa fast egendom. Om vägens framdragande över fastighet föranleder synnerligt men vid nyttjandet av fastigheten eller del därav, är sålunda enligt 24 § lagen om allmänna vägar ägaren berättigad fordra att fastigheten eller delen skall lösas. Sådant anspråk skall prövas i den i 23 § stadgade ordningen; ägodelningsrätten skall alltså efter stämning upptaga frågan. Förklarar väghållaren lösningspliktig, skall emellertid expropriationslagens bestämmelser i tillämpliga delar gälla vid inlösenfrågans fortsatta behandling. Detta innebär, efter 1949 års ändringar i expropriationslagen, att frågan om löseskillingens storlek skall efter särskild stämning upptagas och avgöras av expropriationsdomstolen.

Jag delar interpellantens åsikt, att denna ordning, enligt vilken fråga om inlösen måste upptagas i två särskilda rättegångar vid olika domstolar, är mindre tillfredsställande. En ändring av reglerna i 24 § synes därför böra övervägas, och med hänsyn till det nära sambandet mellan inlösenfrågan och bestämmandet av ersättning för vägrättsupplåtelse kan det måhända i samband med en dylik lagstiftningsåtgärd bli aktuellt att ändra även den i 23 § stadgade ordningen för behandling av ersättningsfrågor. Innan närmare ställning tages, torde emellertid det utredningsarbete som för närvarande pågår inom 1954 års fastighetsbildningskommitté böra avvaktas. Denna kommitté utreder bl. a. frågan om förfarandet i mål om fastighetsbildning och kommer därvid att behandla ägo-

Svar på interpellation ang. handläggningen av ersättningsfrågor enligt lagen om allmänna vägar

delningsrätternas organisation och rättegången vid dessa domstolar. Även om kommittén icke kommer att göra en allmän översyn av ägodelningsrätternas och expropriationsdomstolarnas kompetensområden, är det tydligt att dess blivande förslag måste få stor betydelse för bedömningen av den i interpellationen berörda frågan. Enligt vad jag inhämtat räknar kommittén med att kunna slutföra sitt utredningsarbete under år 1960. Olägenheterna med den nuvarande ordningen för vägmålens handläggning synes knappast vara av sådan praktisk betydelse, att den behövliga lagstiftningsåtgärden ej skulle kunna anstå till dess kommittéförslaget föreligger och förutsättningar finnes för en mera allsidig bedömning av frågan.

Härpå anförde

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! Jag vill till en början tacka justitieministern för hans i stort sett positiva svar på min interpellation.

Anledningen till att jag kom att engagera mig i denna fråga var ett aktuellt fall från min egen domsaga. Trots den framskridna tiden skall jag tillåta mig att i allra största korhet referera det fallet.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen instämde sju fastighetsägare — det gällde för övrigt grannfastigheter — till ägodelningsrätten med yrkande om fastställande av ersättning för vägrätt m. m. i anledning av en breddning av riksväg 13. I alla dessa fall skulle breddningen göra det nödvändigt att riva befintliga bostadsbyggnader och reducera tomtarealerna så, att varje nybyggnad blev så gott som omöjlig. Med anledning härav erbjöd sig väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redan i stämningarna till ägodelningsrätten att, om markägaren så påfordrade, inlösa fastigheterna i deras helhet. I skriftliga svaromål påfordra-

de sex av fastighetsägarna sådan totalinlösen, medan den sjunde av någon underlig anledning ville ha kvar en jordbit, där hon ville sitta och titta på den vackra Indalsälven.

Ägodelningsrätten utsatte de sex förenämnda målen till omedelbar huvudförhandling och meddelade samma dag som förhandlingen hölls utslag. I utslaget medgavs totalinlösen, varför väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hänvisades att stämma i saken till expropriationsdomstolen. Vidare blev det naturligtvis vissa rättegångskostnader.

I det sjunde målet hölls efter någon månad på sommaren huvudförhandling å marken. I enlighet med medgivande från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bedömdes ersättningsfrågorna då på precis samma sätt som om det hade varit fråga om en totalinlösen. Den mest intrikata frågan i alla de sju målen var hur man skulle fastställa tomtpriserna.

Först påföljande sommar kunde expropriationsdomstolen sedan hålla sin huvudförhandling å marken i de resterande sex målen. Därvid förebragtes i huvudsak samma bevisning, bland annat genom vittnen, som i det första målet. Huvudförhandlingen i dessa sex mål tog sammanlagt tre dagar. Hade även det första målet kunnat handläggas av expropriationsdomstolen, skulle det likväl inte ha behövts någon ytterligare förhandlingsdag. Man hade då också sluppit de två huvudförhandlingarna inför ägodelningsrätten.

Om expropriationsdomstolen varit direkt behörig i alla de sju målen, skulle vidare enligt mina beräkningar, vilka jag har kollationerat mot väg- och vattenbyggnadsstyrelsens, statsverket ha besparats ungefär 2 000 kronor i direkta kostnader. Jag har då bortsett ifrån myndigheternas onödiga dubbelarbete.

Vidare skulle första instans, som för övrigt efter vanligheten i dessa mål också blev sista instans, kunnat avdöma alla de sex målen ett år tidigare än vad

Svar på interpellation ang. handläggningen av ersättningsfrågor enligt lagen om allmänna vägar

som nu blev möjligt. Mål av detta slag måste nämligen handläggas under sommarmånaderna. Dels är det då minst jäktigt och dels måste man avgöra ärendena när det är barmark och full blomning.

Jag har i min interpellation också vågat mig på att göra en del uttalanden om att expropriationsdomstolen nog borde vara mer skickad för bedömningar av ifrågavarande slag än ägodelningsrätten, men på grund av tidsknappheten hinner jag inte nu fördjupa mig i den frågan.

Jag har redan tackat justitieministern för ett i stort sett positivt svar. I ett avseende är svaret dock mindre positivt än vad jag hade vågat hoppas. Justitieministern vill nämligen innan något åtgöres ta del av vad 1954 års fastighetsbildningskommitté kan komma att föreslå om bland annat ägodelningsrätternas organisation. Även om kommittén skulle bli färdig 1960, torde det dock komma att dröja ganska länge innan statsmakterna hinner ta ställning till dess förslag. Kommittén tycks ju bland annat, enligt vad som har sipprat ut, vilja föreslå särskilda fastighetsdomstolar med betydligt vidgad domkrets.

Ett sådant förslag skulle säkerligen komma att uppväcka ett mycket starkt och enligt min mening fullt befogat motstånd redan på remisstadiet. Ett avvaktande av vad kommittéförslaget kan komma att leda till skulle därför enligt min mening lätt kunna medföra ett ganska långvarigt och icke önskvärt dröjsmål med undanröjandet av de olägenheter jag i min interpellation har påtalat. Justitieministern menar emellertid, att nuvarande olägenheter icke skulle vara av sådan praktisk betydelse, att icke en ändring skulle kunna anstå någon tid. Den uppfattningen vill jag inte dela.

Enligt vad jag inhämtat från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen är man också där av den uppfattningen, att en änd-

ring bör ske snarast möjligt. Fall som de av mig påtalade är nämligen inte alls så ovanliga. Jag talade på förmiddagen med den tjänsteman som har hand om de flesta av dessa mål. Han sade, att överslagsvis minst tio sådana förekommer per år och att de onödiga extra rättegångskostnaderna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen torde belöpa sig till minst 20 000 kronor per år. Vidare framhöll han att det på grund av det nuvarande systemet även kan uppstå andra extrautgifter. Om t. ex. huvudförhandlingen blir fördröjd något år på av mig antytt sätt, kan detta föranleda att man måste medge förhandstillträde, vilket gör att extra räntekostnader uppstår.

Den allvarligaste avigsidan i det nuvarande systemet är dock enligt ifrågavarande tjänstemans och även min egen mening icke att finna i dessa ökade kostnader för statsverket utan i den stora olägenhet ersättningsbesluts fördröjande innebär för den enskilde fastighetsägaren, särskilt när det för honom gäller att skaffa sig annan bostad, vilket som bekant för närvarande inte är lätt. Vederbörande kan nämligen icke, i synnerhet icke om han ämnar bygga nytt, överblicka sin ekonomiska situation förrän han vet vad expropriationsersättningen kan uppgå till. Om ersättningsbeslut genom detta s. k. dubbelinstanssystem fördröjes, kan det därför inträffa att vederbörande icke hunnit ordna ny bostad, i vart fall icke på ett definitivt och tillfredsställande sätt, innan han tvingas avflytta från den gamla.

Jag slutar därför, herr talman, med att utöver mitt redan uttalade tack framställa en vädjan till herr justitieministern, att han inte måtte vila alltför länge på hanen utan att han i stället ville snarast möjligt ta ett eget initiativ i den här saken.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 18

Svar på interpellation ang. åtgärder för att få till stånd en skolstatistik, som tillgodoser det moderna samhällets krav

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har fröken Vinge frågat om jag vill vidtaga åtgärder för att få till stånd en skolstatistik, som tillgodoser det moderna samhällets krav.

Såsom anförts i interpellationen framlade skolöverstyrelsen i sina anslagsäskanden för innevarande budgetår ett förslag till reorganisation av skolstatistiken, innebärande i huvudsak att den löpande statistiken skulle överflyttas till statistiska centralbyrån, medan en mindre, statistisk arbetsenhet skulle bibehållas inom överstyrelsen såsom utredningssektion. Förslaget föranledde vid remissbehandling vissa invändningar från 1956 års statistikkommitté. Med hänvisning härtill förklarade jag i årets statsverksproposition, att jag inte var beredd att framlägga något förslag i anledning av vad överstyrelsen förordat.

Med anledning av fröken Vinges interpellation får jag framhålla, att — enligt vad jag inhämtat — mellan de berörda ämbetsverken pågår överläggningar beträffande den expertundersökning i vissa avseenden, som enligt statistikkommittén borde göras innan något slutligt beslut fattas i denna fråga. Resultatet av en sådan expertundersökning och de förslag, som ämbetsverken kan komma att framlägga på grundval därav, bör självfallet avvaktas innan några ytterligare åtgärder vidtages.

Härefter anförde

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka ecklesiastikministern för svaret på min interpellation. Avsikten med den var givetvis att försöka intressera ecklesiastikministern för att ta ett initiativ, så att den omtalade expertutredningen

kommer i gång. Jag läser mellan raderna i interpellationssvaret, att ecklesiastikministern har tagit ett sådant initiativ. Jag har inte ansett mig ha någon anledning att efterforska när det har skett, om det har skett före eller efter det att interpellationen avgavs, ty det gör ju strängt taget detsamma. Huvudsaken är att det nu ser ut som om något kommer att bli gjort.

När statsrådet talar om berörda ämbetsverk kan detta inte syfta enbart på de båda överstyrelserna, utan däri måste inbegripas också arbetsmarknadsstyrelsen och statistiska centralbyrån. Jag föreställer mig att också statistikkommittén måste vara med vid dessa överläggningar.

Vidare hoppas jag, att det nu inte bara blir fråga om någon blankettgranskning och undersökning av vad som kan slopas eller eventuellt bör utvidgas, utan att man försöker få ett radikalt grepp om vilka uppgifter vi faktiskt behöver, inte bara för de närmast berörda myndigheterna utan över huvud taget för samhällets olika organ, t. ex. för prognosverksamhet.

Det förefaller mig därför som om det på ett senare stadium måste bli samråd med sådana organ som Arbetsmarknadens yrkesråd, Industriens utredningsinstitut, Studieförbundet Näringsliv och samhälle o. s. v. Man behöver undersöka inte bara vilka uppgifter som bör insamlas och bearbetas utan också hur de skall bearbetas och i vilken utsträckning och i vilken form de skall publiceras.

Jag är angelägen om att understryka, att det inte bara är ämbetsverkens behov man skall tillgodose. När häromdagen t. ex. Svensk Skoltidning hade en redogörelse för sökande och intagna vid småskoleseminarierna, slog det mig att det strängt taget var på tok, att en enskild organisation skall behöva göra en sådan undersökning, kosta på den och publicera den. Detta är uppgifter som har i hög grad ett allmänt intresse och som jag tror att vi kommer att åter-

Svar på interpellation ang. åtgärder för att få till stånd en skolstatistik, som tillgodoser det moderna samhällets krav

vända till här i riksdagen, när vi skall behandla frågor som sammanhänger med småskolläroutbildningen.

Jag nämnde också frågan om hur materialet skall bearbetas. Med detta syftade jag inte bara på frågan om statistikavdelningens förläggning och om hurudan den maskinella bearbetningen skall vara. Jag syftade också på att vi i längden inte kan nöja oss med att bara få ett och annat riksmedel tal serverat. Jag skall ta ett enda exempel. När det gäller barnantalet i klasserna, något som intresserar oss och som vi ofta diskuterar, är det inte tillräckligt att få uppgift om medeltal. Vi behöver också veta hur stora avvikelserna från medeltalet är och var det bränns mest. Inte minst länskolnämnderna är intresserade av den saken.

När det gäller nya statistikuppgifter som man skulle behöva vill jag särskilt framhålla yrkesskolornas område. Man talar om att man skall försöka få flera flickor att söka till verkstadsskolor och välja tekniska yrken. I själva verket vet vi inte hur många manliga och kvinnliga elever som finns i yrkesskolorna, vi har inga eller otillräckliga uppgifter om åldersfördelningen och vi vet mycket litet om hur många lärare av olika slag som tjänstgör i yrkesskolorna. Just på den punkten planerar överstyrelsen för yrkesutbildning enligt vad jag har hört att göra en statistik. Även om det i och för sig inte är riktigt att ännu ett ämbetsverk etablerar sig som statistikproducent och börjar insamla och bearbeta statistiskt material är det givetvis i alla fall bättre att ämbetsverket skaffar fram dessa uppgifter än att arbetet åvilar någon annan, som inte gör det.

Jag skulle finna det mycket beklagligt, om tillkomsten av den här expertkommittén skulle leda till att man stoppade ett i och för sig lovvärt initiativ. Frågan om vart verksamheten skall förläggas kan ju lösas längre fram.

Jag skall inte ytterligare förlänga denna debatt, herr talman. Jag ber att än en gång få tacka ecklesiastikministern för svaret, och när jag gör detta lägger jag däri in en förhoppning, att ecklesiastikministern verkligen vill följa denna fråga i fortsättningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 19

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkande nr B 18 och första lagutskottets memorial nr B 15.

§ 20

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets memorial nr B 9, angående uppskov med behandlingen av frågan om ny stadga om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande;

sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr B 1, i anledning av väckta motioner om utredningar dels rörande lämpliga företagsformer för affärsmessig statlig och kommunal verksamhet, dels rörande handhavande av kommunal verksamhet;

statsutskottets utlåtanden:

nr B 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande med statsmedel av den å svensk sjöfart och handel vid passage av Suezkanalen utgående tilläggsavgiften till täckande av Förenta Nationernas kostnader för kanalens röjning,

nr B 98, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen B under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar rörande vissa rationaliseringar i krigsmaktens fredsorganisation jämte i ämnet väckta motioner,

nr B 99, i anledning av väckta motioner angående utredning om lämpliga former för en effektivisering av krigsmaktens ekonomiska förvaltning m. m.,

nr B 100, i anledning av väckt motion om förflyttning av de militära anläggningarna från Järvafältet m. m.,

nr B 101, i anledning av väckta motioner angående upprättande av en fältstation på Öland för terrestrisk ekologisk forskning, och

nr B 102, i anledning av väckta motioner angående frihet för i statens tjänst anställda att välja, om hela arbetsersättningen skall utgå enbart som kontantlön eller om en del av den skall innehållas av staten för den anställdes pensionering;

bevillningsutskottets betänkande nr B 14, i anledning av väckta motioner angående värdering av varulager vid beskattningen;

bankoutskottets utlåtande nr B 17, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension till extra tjänstemannen i riksgäldskontoret Herman Julius Lindqvist; och

andra lagutskottets utlåtande nr B 19, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till hälsovårdsstadga, dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 21

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr B 119, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för generalpoststyrelsen att upptaga tillfälliga lån för postsparbankens och postgirots rörelse.

§ 22

Tillkännagavs, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält, att utskottet till fullmäktige i riksgäldskontoret beslutat återlämna fullmäktiges framställning av den 14 augusti 1958 med utredning och förslag angående Nordiska rådets svenska delegations ställning och arbetsformer.

Denna anmälan bordlades.

§ 23

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 19.52.

In fidem

Sune K. Johansson